Ontwerp Uitvoeringsplan huishoudelijk afval en gelijkaardig bedrijfsafval

Vlaanderen
is materiaalbewust

SAMEN MAKEN WE
MORGEN MOOIER

OVAM

Documentbeschrijving

1. *Titel publicatie*

Ontwerp Uitvoeringsplan huishoudelijk afval en gelijkaardig bedrijfsafval

2. *Verantwoordelijke uitgever*

Danny Wille, OVAM, Stationsstraat 110, 2800 Mechelen

3. *Aantal blz.*

128

4. *Wettelijk depot nummer*

D/2015/5024/15

5. *Aantal tabellen en figuren*

25

6. *Publicatiereeks*

7. *Datum publicatie*

januari 2016

8. *Trefwoorden*

Huishoudelijk afval, gelijkaardig bedrijfsafval, lokale besturen, uitvoeringsplan, preventie, hergebruik, selectieve inzameling, eindverwerking

9. *Samenvatting*

Dit ontwerp uitvoeringsplan is de opvolger van het 'Uitvoeringsplan Milieuverantwoord Beheer van Huishoudelijke Afvalstoffen' (UMBHA). Dat zette van 2008 tot 2015 de krijtlijnen uit voor preventie, selectieve inzameling en verwerking van huishoudelijk afval. Intussen is de maatschappelijke context gewijzigd: zo verandert de samenstelling van de Vlaamse bevolking, wonen steeds meer Vlamingen in steden en zit compact wonen in de lift.
Vanuit deze veranderende context wil het nieuwe uitvoeringsplan inzetten op maatwerk. Het vertaalt het Vlaamse afval- en materialenbeleid voor de komende jaren naar concrete acties op het terrein, met focus op het lokale niveau.

10. *Begeleidingsgroep en/of auteur*

Annemie Andries, Piet De Baere, Dimitri Strybos, Natascha Segers, Rudy Meeus, John Wante, Els De Picker, Ann De Boeck

11. *Contactperso(o)n(en)*

Ann De Boeck, plan@ovam.be

12. *Andere titels over dit onderwerp*

Uitvoeringsplan Milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen, 2008-2015

Gegevens uit dit document mag u overnemen mits duidelijke bronvermelding.

De meeste OVAM-publicaties kunt u raadplegen en/of downloaden op de OVAM-website: http://www.ovam.be

Inhoudstafel

Inhoudstafel 1
1 Inleiding 6
1.1 Waarover gaat het? Huishoudelijke en gelijkaardige bedrijfsafvalstoffen 6
1.2 Waarom een uitvoeringsplan? 6
1.3 Hoe kwam dit plan tot stand? 7
1.4 Juridische verankering van het plan 8
1.5 Tot wanneer geldt het plan? 8
1.6 Leeswijzer 8
2 Maatschappelijke context waarin we werken 9
3 Beleidskader 10
3.1 Europees kader voor een Vlaams beleid 10
3.2 Het Vlaamse materialenbeleid 11
3.3 Een lokaal materialenbeleid 12
3.4 Maatwerk voor lokale besturen 13
3.5 Taakverdeling publieke en private actoren 13
3.5.1 Huishoudelijk afval 14
3.5.2 Gelijkaardig en vergelijkbaar bedrijfsafval 15
3.5.3 Het afvalbeheer van scholen 16
4 Doelstellingen 17
4.1 Huishoudelijk afval 17
4.1.1 Belfius-categorieën als basis voor een nieuwe doelstelling 18
4.1.2 Doelstelling voor het huishoudelijk restafval en vergelijkbaar bedrijfsrestafval 18
4.1.3 Meer preventie 20
4.2 Bedrijfsrestafval 21
4.3 Opvolging van de doelstellingen 22
4.3.1 Opvolging doelstelling huishoudelijke afvalstoffen en vergelijkbare bedrijfsafvalstoffen (aanbod) 22
4.3.2 Opvolging van preventie 23
4.3.3 Opvolging doelstelling bedrijfsrestafval 23

4.3.4 Opvolging van de selectieve stromen 23
5 De burger 24
5.1 Rol van de lokale besturen 24
5.1.1 Doelstellingen op lokaal niveau 24
5.1.2 Werken op maat van de lokale besturen 24
5.1.3 Inzamelsystemen en in te zamelen stromen 26
5.1.4 Kwaliteit van de selectief in te zamelen stromen 33
5.1.5 Afbouwbeleid voor asbest 34
5.1.6 Communicatie door lokale besturen 35
5.1.7 Samenwerking en ondersteuning vanuit de OVAM 35
5.2 Rol van de distributiesector 37
6 Bedrijven en organisaties 38
6.1 Bedrijven ondersteunen voor een beter materialenbeheer 38
6.2 Sensibiliseringsacties naar bedrijven 38
6.3 De inzameling van bedrijfsrestafval verder professionaliseren 39
6.4 Collectieve inzamelingen van selectieve fracties stimuleren 40
7 Preventie en hergebruik 41
7.1 De deeleconomie 41
7.1.1 Uitgangspunten 42
7.1.2 Aanbevelingen voor lokale besturen 42
7.2 Hergebruik 44
7.2.1 Doelstelling 44
7.2.2 Versterken van lokaal hergebruik 45
7.2.3 Financiering van hergebruik 45
7.2.4 Hergebruik in de meubelketen stimuleren (zie hoofdstuk 8.6.2: Grofvuil meubelen) 46
7.2.5 Hergebruik in de textielketen verder stimuleren (zie hoofdstuk 8.5: Textiel) 46
7.2.6 Hergebruik stimuleren bij bedrijven en organisaties 46
7.2.7 De bestaande verkoopkanalen verder versterken 47
7.3 Duurzaam aankoopbeleid 47
7.3.1 De afzetmarkt van producten uit gerecycleerd materiaal stimuleren 47
7.3.2 Gerecycleerd materiaal in bestekken laten opnemen 48
7.3.3 De toekomst voor een duurzaam aankoopbeleid ligt in de circulaire economie 48
7.4 Optimaliseren materiaalketen wegwerpluiers en incontinentiemateriaal 49

7.5 Evenementen 49
7.6 Burgers sensibiliseren 50
8 Specifieke stromen 50
8.1 Organisch-biologische stroom 50
8.1.1 Situering 50
8.1.2 Preventie 52
8.1.3 Selectieve inzameling gft en groenafval van huishoudens 53
8.1.4 Selectieve inzameling organisch-biologisch afval bij bedrijven 58
8.1.5 Verwerking en afzet van organisch-biologisch afval 60
8.2 Verpakkingen 61
8.2.1 Selectieve inzameling en recyclage van verpakkingsafval 61
8.2.2 Krachtlijnen voor de nieuwe erkenning van VAL-I-PAC 62
8.2.3 Krachtlijnen voor de nieuwe erkenning van Fost Plus 62
8.3 Kunststoffen 63
8.3.1 Situering 63
8.3.2 Inzameling harde kunststoffen van particulieren via recyclageparken 63
8.3.3 Inzameling kunststoffen van bedrijven 65
8.3.4 Afzet van kunststoffen 66
8.3.5 Bioplastics 66
8.4 Papier en karton 67
8.4.1 Inzameling papier en karton van particulieren 67
8.4.2 Inzameling papier en karton van bedrijven 68
8.5 Textiel 68
8.5.1 De sorteerboodschap verduidelijken 68
8.5.2 Meer inzicht in de textielketen 69
8.6 Grofvuil 69
8.6.1 Actieplannen om grofvuil te verminderen 70
8.6.2 Aanpak meubelen (interieur-, tuin- en kantoormeubelen in alle soorten materialen) 71
8.6.3 Aanpak matrassen (zowel particulier als professioneel) 71
8.7 Afzet van ingezamelde stromen 71
9 Eindverwerking 72
9.1 Verbranden 72
9.1.1 Aanbod aan brandbaar afval en verwachte ontwikkelingen 72

9.1.2 Installaties onder de capaciteitsplanning 74
9.1.3 Balans beschikbaar aanbod en beschikbare capaciteit 76
9.1.4 Ondersteuning voor de afbouw van capaciteit 78
9.1.5 Andere criteria om een vergunningsaanvraag te beoordelen 78
9.1.6 Recyclage stimuleren door voldoende prijsverschil tussen recyclage en verbranding 80
9.2 Storten 81
9.2.1 Inleiding 81
9.2.2 Alleen afval dat niet recycleerbaar en niet brandbaar is, kan gestort worden 81
9.2.3 Zelfvoorziening voor storten blijft behouden 81
9.2.4 Tijdelijke opslag van afval op een stortplaats 82
9.2.5 Intermediair gebruik van een stortplaats 82
9.2.6 Storten moet duurder zijn dan verbranden 82
9.2.7 Recuperatie van bodemassen (residu's van andere verwerkingsinstallaties) 83
10 Zwerfvuil en ontwijkgedrag 83
10.1 Zwerfvuil en sluikstorten 83
10.1.1 Inleiding 83
10.1.2 Doelstellingen tegen 2022 83
10.1.3 Strategie 84
10.1.4 Operationele aanpak 89
10.1.5 Specifieke aandachtspunten 91
10.2 Sluikstoken 91
11 Handhaving 92
11.1 Handhaving collectieve inzameling van huishoudelijke afval (bijv. hoogbouw) via politiereglement 92
11.2 Handhaving selectieve inzameling bij bedrijven 93
11.3 Handhaving op het plan 94
12 Analyse van sociaal-economische effecten 94
12.1 Uitgangssituatie 94
12.1.1 Operationaliseren van de doelstellingen 95
12.2 Financiële gevolgen van het uitvoeringsplan 96
12.2.1 Huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsrestafval 96
12.2.2 Gelijkaardig bedrijfsafval 99
12.3 Gevolgen voor gewestelijke overheid 100
12.3.1 Kosten 100

12.3.2 Opbrengsten 101
12.3.3 Andere vormen van financiering 101
12.4 Economische effecten 102
12.4.1 De Vlaamse afval- en recyclagesector in een notendop 102
12.4.2 Economische effecten van het uitvoeringsplan 102
13 Opvolging door Overlegplatform 103
14 Bijlagen 105
Bijlage 1: Definities 105
Bijlage 2: De circulaire economie naar de Ellen MacArthur Foundation 109
Bijlage 3: Samenstelling van de sociaal-economische clusters – Vlaamse gemeenten 110
Bijlage 5: Actieprogramma 2 Biomassa(rest)stromenplan: thuiskringlopen 118
Bijlage 7: Afkortingen 123
Bijlage 8: Lijst van figuren 125
Bijlage 9: Lijst van tabellen 126
Bijlage 10 : Bibliografie 127

1 Inleiding

Voor u ligt het nieuwe uitvoeringsplan voor huishoudelijk en gelijkaardig bedrijfsafval. Dit plan is het vervolg op twee uitvoeringsplannen: het plan ‘Milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen’ en het plan ‘Gescheiden inzameling bedrijfsafval van kleine ondernemingen’. Die twee uitvoeringsplannen zijn nu samengebracht in één plan.

Het afvalbeleid in Vlaanderen kent een lange traditie. Met de goedkeuring van het Materialendecreet in 2012 is het beleid een nieuwe koers gaan varen. De focus is verruimd van een klassiek afvalbeheer naar een veel bredere kijk op materialen doorheen de volledige keten. Het nieuwe uitvoeringsplan past in die evolutie.

Vlaanderen zet met dit plan versterkt in op afvalpreventie, hergebruik en materiaalkringlopen. De doelstelling: zo weinig mogelijk restafval van gezinnen én bedrijven verbranden of storten. Tot slot pakt Vlaanderen met dit plan ook het zwerfvuil doortastend aan.

1.1 Waarover gaat het? Huishoudelijke en gelijkaardige bedrijfsafvalstoffen

Het uitvoeringsplan is van toepassing op de huishoudelijke afvalstoffen en op de gelijkaardige bedrijfsafvalstoffen. Wat betekent dat precies?

- Het Materialendecreet geeft een duidelijke definitie van ‘**huishoudelijk afval**’. Het gaat om het selectief ingezamelde afval, het huisvuil en het grofvuil van burgers. Aanvullend wordt ook het straat- en veegvuil, het zwerfvuil en het afval uit straatvuilbakjes dat door of in opdracht van de lokale besturen wordt ingezameld tot het huishoudelijk afval gerekend.

- De **bedrijfsafvalstoffen** die onder het uitvoeringsplan vallen, zijn afvalstoffen die naar aard en samenstelling vergelijkbaar zijn met huishoudelijk afval. Dit omvat enerzijds de ‘vergelijkbare bedrijfsafvalstoffen’ uit artikel 1.2.1,54° van het VLAREMA (met hoeveelheidsbeperking), die hoofdzakelijk worden ingezameld via het gemeentelijke circuit. Anderzijds gaat het ook om de bedrijfsafvalstoffen die naar aard en samenstelling vergelijkbaar zijn met huishoudelijk afval, maar in grotere hoeveelheden vrijkomen en voornamelijk worden ingezameld door privaatrechtelijke operatoren. Deze bedrijfsafvalstoffen worden in dit plan benoemd als “gelijkaardig” bedrijfsafval.

Het uitvoeringsplan omvat alle acties die het materialenbeleid op lokaal niveau ondersteunen, door het stimuleren van preventie, hergebruik en selectieve inzameling, zowel bij gezinnen als bedrijven. Randvoorwaarden op een bovenlokaal niveau die noodzakelijk zijn om acties op lokaal niveau vlot te krijgen (bijvoorbeeld het voorzien van voldoende verwerkingscapaciteit) worden wel vernoemd, maar worden niet in detail uitgewerkt in dit plan.

1.2 Waarom een uitvoeringsplan?

Een uitvoeringsplan is een beleidsinstrument. Het vertaalt het Vlaamse afval- en materialenbeleid voor de komende jaren naar concrete acties op het terrein, met een focus op het lokale niveau. Dit uitvoeringsplan heeft daarbij de volgende functies:

— Het zorgt voor **continuïteit** in het Vlaamse afval- en materialenbeleid.

— Het creëert **samenhang** in het beleid. Het beheer van huishoudelijke en bedrijfsafvalstromen omvat vele facetten. Er moet rekening worden gehouden met maatschappelijke evoluties, gedragsveranderingen, veranderende ruimtelijke contexten, technologische ontwikkelingen en verschillende actoren die hun rol spelen in het beleid. Het plan brengt al die aspecten samen.

— Het zorgt voor **uniformiteit** in het lokale beleid. Lokale besturen zijn sleutelspelers in het afval- en materialenbeleid. Zij staan in voor het beheer van huishoudelijke afvalstoffen op hun grondgebied. Het uitvoeringsplan stemt het lokale beleid en de dienstverlening aan de burger zoveel mogelijk op elkaar af.

— Het biedt een doorkijk naar de **middellange termijn**. Het plan toont zowel voor bedrijven als lokale besturen welk beleid Vlaanderen wil voeren tot 2022. Op die manier geeft het plan alle betrokken partijen zekerheid over het beleid van de komende jaren.

1.3 Hoe kwam dit plan tot stand?

In 2014 werd het uitvoeringsplan 'Milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen' geëvalueerd. Die evaluatie omvatte zowel een inhoudelijk als een beleidsmatig luik. Vooral dat laatste leverde stof voor het nieuwe uitvoeringsplan. Volgende aandachtspunten kwamen uit de beleidsevaluatie naar voor:

— SMART geformuleerde doelstellingen waarover duidelijk gecommuniceerd wordt, zijn nodig om acties op het terrein te initiëren, te stimuleren en te sturen;

— doelstellingen op het lokale niveau zijn belangrijk om gemeenten te responsabiliseren;

— acties mogen breed geformuleerd worden om bijsturing, inspelend op de actualiteit of lokale situatie, gedurende de planperiode toe te laten;

— weinig ambitieuze en vaag geformuleerde acties moeten echter vermeden worden. Het moet duidelijk zijn wat de actie beoogt en wie betrokken wordt;

— acties vragen een duidelijk eigenaarschap, een duidelijke trekker. Dit wordt best voorafgaandelijk aan het plan afgestemd en afgesproken;

— voor het opvolgen van het plan wordt best gewerkt met een (beperkte) set van relevante, goed gedefinieerde indicatoren. De relevantie van een indicator wordt bepaald door de mate waarin de evolutie van een doelstelling of actie kan gemeten worden;

— allen indicatoren waarvoor data beschikbaar zijn (of binnen afzienbare tijd beschikbaar zullen zijn) worden opgenomen in de set van indicatoren;

— afstemming met andere beleidsplannen op het vlak van doelstellingen, acties en indicatoren is cruciaal. Plannen moeten elkaar aanvullen en versterken;

— het overlegplatform moet meer zijn dan een louter doorgeefluik voor informatie. Om de betrokkenheid van de leden te verhogen moet ruimte gemaakt worden voor opvolging en vooral (bij)sturing van het plan;

— de samenstelling van het overlegplatform wordt uitgebreid (in het kader van een verruiming van het afvalbeleid naar het materialenbeleid). Om dit praktisch werkbaar te houden zal eventueel met werkgroepen gewerkt worden.

Ook wetenschappelijk onderzoek lag mee aan de basis van het nieuwe plan. Hoe moet het beleid in de toekomst inspelen op de verwachte evoluties op het vlak van diversiteit van de bevolking, of veranderingen in de ruimtelijke context? Daarover liet de OVAM twee studies uitvoeren. De bevindingen zijn geïntegreerd in het nieuwe uitvoeringsplan.

De OVAM knoopte daarnaast gesprekken aan met betrokken partijen (producenten, distributeurs, consumenten, lokale besturen, afvalinzamelaars en -verwerkers) en ging na op welke afvalstromen in het huishoudelijk en het bedrijfsrestafval dit plan best focust in de toekomst. Op basis van die analyse zijn de grote stromen afgebakend waarmee het uitvoeringsplan de komende jaren aan de slag gaat.

Op 17 december 2014 werd een nota met de krijtlijnen voor het nieuwe plan voorgelegd aan het Overlegplatform huishoudelijk afval en aan het Overlegplatform kmo. In de loop van 2015 vulden twee werkgroepen die krijtlijnen verder in: één werkgroep met vertegenwoordigers van VVSG/Interafval en de OVAM en een andere werkgroep van FEBEM en de OVAM. In een aantal gezamenlijke overlegmomenten werden de visies van beide werkgroepen op elkaar afgestemd. Daarnaast werd voor de specifieke stromen en onderwerpen ook overleg met betrokken actoren opgezet.

Het voorontwerp uitvoeringsplan werd besproken op het gezamenlijk Overlegplatform huishoudelijk afval en kmo op 16 september 2015 en 28 oktober 2015.

1.4 Juridische verankering van het plan

Het plan en de bijhorende opmaak- en goedkeuringsprocedure hebben hun juridische basis in artikel 18 van het decreet van 23 december 2011 over het duurzaam beheer van materiaalkringlopen en afvalstoffen, kortweg het Materialendecreet genoemd.

Het uitvoeringsplan is een plan van de Vlaamse Regering. Het geldt voor alle administratieve overheden van het Vlaamse Gewest, de provincies, de gemeenten en de publiekrechtelijke of privaatrechtelijke instellingen die belast zijn met taken van openbaar nut inzake milieubeleid. Het uitvoeringsplan vormt het kader waarbinnen alle betrokken partijen de opgelegde taken uit het Materialendecreet uitvoeren. Een afwijking op de bepalingen van dit plan kan alleen aangevraagd worden bij de Vlaamse minister bevoegd voor Leefmilieu, na advies van de OVAM.

In het Regeerakkoord 2014-2019 wordt aan de OVAM de overkoepelende regie toegekend om op Vlaams niveau de verbrandingscapaciteit af te stemmen op de resterende hoeveelheid restafval. Het uitvoeringsplan wordt hiervoor bevestigd als instrument in de Beleidsnota Omgeving 2014-2019.

Het uitvoeringsplan moet gezien worden in relatie tot andere plannen (uitvoeringsplannen of preventieprogramma's) zoals:

— 'Actieplan duurzaam beheer biomassa(rest)stromen 2015-2020'
— 'Beleidsprogramma Materiaalbewust bouwen in kringlopen'

Voorliggend uitvoeringsplan integreert het uitvoeringsplan 'Gescheiden inzameling bedrijfsafval van kleine ondernemingen', dat hierbij wordt opgeheven. Ook het 'Uitvoeringsplan Milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen' wordt door dit plan volledig opgeheven.

Daarnaast geeft het uitvoeringsplan uitvoering aan sommige bepalingen uit de Europese Kaderrichtlijn afvalstoffen. Om aan de verplichtingen uit die richtlijn te voldoen, wordt het als gecombineerd afvalbeheerplan en preventieprogramma overgemaakt aan de Europese Commissie.

1.5 Tot wanneer geldt het plan?

Dit uitvoeringsplan geldt tot eind 2022 maar blijft gelden zolang het niet vervangen wordt door een ander plan.

1.6 Leeswijzer

Naast de inleiding bestaat het uitvoeringsplan uit twaalf hoofdstukken. Hoofdstuk twee schetst de maatschappelijke context waarin het afvalbeleid vorm krijgt. Het derde hoofdstuk omschrijft het beleidskader met aandacht voor het Europese, Vlaamse en lokale beleid. In dit hoofdstuk worden ook een aantal discussiepunten in de taakverdeling tussen publieke en private actoren verduidelijkt. Hoofdstuk vier lijst de doelstellingen voor de planperiode op, alsook de indicatoren om het beleid op te volgen. Hoofdstuk vijf gaat in op het huishoudelijk afval en de rol die de lokale besturen en andere actoren daarin spelen. Het zesde hoofdstuk bespreekt dan weer de acties rond het gelijkaardig bedrijfsafval. In hoofdstuk zeven zijn alle generieke acties rond preventie en hergebruik verzameld. Het beleid inzake specifieke afvalstromen staat beschreven in hoofdstuk acht. Hoofdstuk negen geeft de planning rond eindverwerking (verbranden en storten) weer, en de aanpak van de zwerfvuilproblematiek wordt beschreven in hoofdstuk tien. Handhaving vormt het sluitstuk van elk beleid. De handhavingsacties zijn terug te vinden in hoofdstuk elf. In hoofdstuk twaalf ten slotte komen de financiële en socio-economische effecten van het gekozen beleid aan bod. De opvolging van dit plan door het Overlegplatform vormt het sluitstuk van dit plan.

Bij elke actie wordt verwezen naar een trekker, de betrokkenen en een timing. Deze timing is indicatief en verwijst naar het moment dat de trekker de actie moet starten.

2 Maatschappelijke context waarin we werken

Bij gezinnen is de selectieve inzameling sterk ingeburgerd. Tal van stromen worden selectief aangeboden en ingezameld, via de huis-aan-huisinzameling, op het recyclagepark of via andere kanalen (bijvoorbeeld distributie). Maar die systemen staan onder druk door uiteenlopende ruimtelijke ontwikkelingen. Er komen steeds meer woningen bij en de publieke ruimte wordt schaarser. De grondgebonden woning met tuin blijft de dominante woonvorm voor gezinnen. De suburbanisatie zet door, maar ook compact wonen wint aan belang. Zo nemen hoogbouw en het aantal kleinere woningen opnieuw toe. De compactere woonvormen maken het praktisch moeilijker om verschillende afvalfracties langdurig te stockeren.

Mobiliteit vormt vooral in de stedelijke gebieden een knelpunt. Zeker in stadskernen is afvalophaling een belasting voor het plaatselijke verkeer. Bovendien bezitten inwoners van stedelijke gebieden minder vaak een auto, waardoor het gebruik van de bestaande recyclageparken niet voor iedereen vanzelfsprekend is. In perifere gebieden, woonlinten en verkavelingen ligt het autobezit een stuk hoger. Afvaltransporten kunnen er gecombineerd worden met andere verplaatsingen: naar de winkel, de sporthal, … Al die ruimtelijke en mobiliteitstrends vragen om andere inzamelmethoden dan de klassieke huis-aan-huisinzameling, het recyclagepark en de wijkinzameling.

Een derde knelpunt is de samenstelling van de Vlaamse bevolking, die met een snel tempo verandert. De Vlaamse burgers vormen geen homogene groep. Ze vertonen een verschillend sorteergedrag en produceren uiteenlopende hoeveelheden en soorten afval, afhankelijk van hun inkomen, leeftijd, gezinssamenstelling, socio-culturele achtergrond, opleiding, ... Ze reageren verschillend op stimulansen om afval te vermijden en te sorteren. Daardoor dringen verschillende benaderingen zich op. Bovendien wijzigt de samenstelling van de bevolking voortdurend door vergrijzing, verdunning, immigratie en inkomensverschuivingen.

Wil Vlaanderen zijn huidige goede resultaten inzake selectieve inzameling behouden en blijvend verbeteren, dan moet het beleid rekening houden met die ruimtelijke en demografische trends. In twee studies[1] liet de OVAM de invloed van demografische trends op afvalgedrag onderzoeken en ging ze na welke alternatieve inzamelsystemen in aanmerking komen.

Zowel de ruimtelijke als de demografische studie komt tot de conclusie dat maatwerk nodig is. Het is aangewezen om meer verschillende inzamelsystemen aan te bieden die aandacht hebben voor de lokale ruimtelijke dynamiek en bevolkingsgroepen. De ruimtelijke studie beschrijft enkele innovatieve inzamelsystemen die bestaande systemen kunnen vervangen of aanvullen. Dit uitvoeringsplan benoemt de diversificatie van recyclageparken en de brengmethode op korte afstand expliciet als mogelijke alternatieve systemen. In de planperiode kunnen lokale besturen andere inzamelmethodes als proefproject testen en evalueren.

De demografische studie stelt dat de keuze van de inzamelwijze best inspeelt op het inzamelgedrag van ‘risicogroepen’. Dat zijn groepen die kampen met fysieke belemmeringen (geen of beperkt autobezit), zoals tachtigplussers en gezinnen met jonge kinderen, of groepen die minder bereid zijn tot inspanningen of minder verantwoordelijkheidszin hebben, zoals jongere koppels en jonge alleenstaanden. Die groepen bevinden zich vaak in kleinere woningen in een stedelijke omgeving. Innovatieve inzamelsystemen kunnen best op zulke groepen worden toegespitst. Dit uitvoeringsplan bevat ook aanbevelingen rond onder meer een beter aangepaste communicatie.

Daarnaast houdt de huidige ongunstige economische toestand zowel een bedreiging als een opportuniteit in. Een bedreiging omdat het milieu als minder prioritair wordt gezien in tijden van crisis: de focus ligt op economische groei en jobs. Hierdoor is er minder (politiek) draagvlak voor milieumaatregelen die bedrijven en burgers extra belasten. Een kans omdat het besef groeit dat er

[1] Invloed van demografische ontwikkeling op het afvalbeheer, OVAM, 2015, en Innovatieve inzamelsystemen in een veranderde ruimtelijke context, OVAM, 2015.

limieten zijn aan de economische groei en dat een transitie nodig is naar een andere economie die spaarzaam omspringt met grondstoffen en de milieudruk beperkt. Groene (duurzame) groei en innovatie worden gezien als middelen om uit de crisis te geraken.

De spanning op het grondstoffensysteem is de laatste jaren duidelijk toegenomen; het vertrouwen dat grondstoffen altijd beschikbaar zullen zijn, is verdwenen. Europa is zich steeds meer bewust van de beperkte beschikbaarheid aan grondstoffen voor haar economie, daarbij bedreigt de politieke instabiliteit van landen die over de meeste grondstoffen beschikken de bevoorradingszekerheid. Dit zal een grote economische impuls vormen om spaarzaam om te springen met materialen, om te recycleren, om alternatieven (bv. biomaterialen) in te zetten, enzomeer. Dit zal zorgen voor een toenemende aandacht voor duurzaam materialenbeleid en innovaties om grondstofproblemen op te lossen.

Bij de circulaire economie zoals gedefinieerd en uitgewerkt door de Ellen MacArthur foundation gaat veel aandacht naar trajecten inzake reparatie, hergebruik en delen. Deze zogenaamde binnenste “loops” van de circulaire economie (zie ook bijlage 2) zorgen voor een effectieve beperking van het materialengebruik en worden ook in dit plan meegenomen.

Het beperken van het materialengebruik zorgt bovendien voor een besparing aan CO2 emissies door minder ontginning van primair materiaal en door een verminderd energiegebruik bij de productie vanuit gerecycleerd materiaal. Een duurzaam materialenbeleid draagt dus ook bij aan de klimaatproblematiek.

Voor bedrijven biedt de trend van open innovatie, waarbij bedrijven, overheden en onderzoekinstellingen samenwerken, opportuniteiten. Zo kunnen er door co-creatie, co-optition (samenwerking van concurrenten) innovatieclusters ontstaan. Via crowd sourcing en crowd funding worden kennis, draagvlak en (financiële) ondersteuning gegenereerd voor ideeën, projecten of innovatieve trajecten, zowel op microniveau als bij grote bedrijven en overheden. Ook bij burgers zien we deze trend van samenwerking in een 'collaborative economy' (delen, ruilen, creëren) en in verschillende initiatieven. En ook in Vlaanderen groeit de interesse voor andere manieren van consumeren gestaag.

Trends zoals individualisering en internationalisering kunnen zowel tot toegenomen consumptie leiden, als tot duurzaam(er) consumptiegedrag, omdat er meer aandacht is voor niet-materiële zaken, en (zelfgekozen) groepsgedrag ontstaat. Daarnaast mogen we de burger niet langer als 'klant' beschouwen, maar moeten we hem actief betrekken bij het beleid.

3 Beleidskader

3.1 Europees kader voor een Vlaams beleid

De Vlaamse afvalregelgeving vindt haar oorsprong grotendeels in de Europese wetgeving. Ook binnen Europa groeit het besef dat het essentieel is om efficiënter met materialen om te springen. De ambities voor het Europese afval- en materialenbeleid komen tot stand door onderhandelingen tussen lidstaten onderling en tussen de lidstaten en het Europees Parlement. Die moeten ervoor zorgen dat het milieu en de volksgezondheid beschermd worden. Het maken van de wetgeving is een continu proces. Ze wordt regelmatig aangepast aan nieuwe inzichten, ontwikkelingen en ambities.

Tegelijk beïnvloeden de Vlaamse beleidsontwikkelingen rond huishoudelijk en gelijkaardig bedrijfsafval ook het Europese beleid en de Europese regelgeving. Vlaanderen loopt met zijn afval- en materialenbeleid voorop en wordt internationaal vaak als een voorbeeld beschouwd. Via

kennisuitwisseling, Twinningprojecten[2] en gezamenlijke Europese projecten delen de lidstaten, regio's en gemeenten hun ervaringen, waarbij ook Vlaanderen van anderen kan leren.

Via het uitvoeringsplan geeft Vlaanderen mede invulling aan bepaalde verplichtingen en doelstellingen uit de volgende Europese richtlijnen:

— de Kaderrichtlijn afvalstoffen (2008/98/EG), die onder meer bepaalt dat de lidstaten één of meer plannen voor het beheer van afvalstoffen moeten opstellen om de doelstellingen die in de richtlijn vermeld staan te verwezenlijken;
— de Richtlijn 94/62/EG over verpakkingen en verpakkingsafval, zoals gewijzigd door de Richtlijn 2004/12/EG, waarin de lidstaten onder meer wordt opgedragen om in hun afvalbeheerplannen een speciaal hoofdstuk op te nemen over het beheer van verpakkingen en verpakkingsafval;
— de Richtlijn 2012/19/EU over afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA) en over de inzameling en verwerking van AEEA;
— de Richtlijn 2006/66/EG van het Europese Parlement en de Raad van 6 september 2006 inzake batterijen en accu's, inclusief afgedankte batterijen en accu's;
— de Richtlijn 2010/75/EU van het Europees Parlement en de Raad van 24 november 2010 inzake industriële emissies (geïntegreerde preventie en bestrijding van verontreiniging);
— de Richtlijn over het storten van afvalstoffen (99/31/EG), waarin de lidstaten de opdracht krijgen een strategie te ontwikkelen om de biologisch afbreekbare afvalstoffen op stortplaatsen te verminderen;
— de mededeling van de Commissie van 16 juli 2008 over groene-aankoopprocedures en een gemeenschappelijke set van criteria (GPP), met daaruit volgende nationale en gewestelijke actieplannen.

3.2 Het Vlaamse materialenbeleid

Het Vlaamse afvalbeleid behoort vandaag tot de top van Europa. Maar nieuwe uitdagingen dienen zich aan: grondstoffen worden almaar schaarser en duurder. Daarom wil Vlaanderen de omslag maken naar een duurzaam materialenbeheer. Over de grenzen van politieke bevoegdheden, beleidsdomeinen en sectoren heen kiest Vlaanderen voor een economie die minder afhankelijk is van grondstoffenimport, die materialen in gesloten kringlopen doet bewegen en die energiezuinig is.

Materialen recycleren en opnieuw inzetten en slimme producten ontwikkelen staan daarbij voorop. Tegen 2020 wil Vlaanderen een stevige basis leggen voor een kringloopeconomie, met zo weinig mogelijk gebruik van materialen, energie en ruimte en een zo beperkt mogelijke impact op het leefmilieu. Vlaanderen wil toonaangevend zijn op het vlak van materialenbeheer en -technologie en valoriseert die knowhow internationaal. Dit wordt ook bevestigd in de beleidsnota Omgeving (strategische doelstelling 7):
"Tegen 2020 zijn belangrijke stappen gezet naar een kringloopeconomie met een zo laag mogelijk grondstof-, energie-, water-, materiaal- en ruimtegebruik en een zo beperkt mogelijke impact op milieu en natuur. Hiervoor is onder meer een transitie nodig naar een milieuverantwoord energiesysteem en materialenbeheer, naar milieuverantwoorde huisvesting, voeding en mobiliteit. Vooruitgang is geboekt op het vlak van eco-innovatie en energie-efficiëntie. Eco-efficiëntie van materialen, producten, diensten en technologieën en een milieuverantwoorde consumptie zijn de norm in Vlaanderen. Omdat 80% van de volledige milieu-impact van producten ingebakken zit bij het ontwerp, wordt onder meer ingezet op ecodesign. De verhoging van de recycleerbaarheid, de beperking van het water- en energiegebruik tijdens de gebruiksfase, de gerecycleerde inhoud en de levensduur zijn daarbij de uitdagingen. Het traditionele concept van stortplaats wordt omgevormd naar dynamische voorraad om de materialenvoorziening op lange termijn te garanderen. […]"

[2] Twinning is een bijstandsprogramma dat in 1998 door de Europese Commissie werd gelanceerd. Het doel van Twinning is de begunstigde landen te helpen bij de uitbouw van moderne en efficiënte administraties, zodat die in staat zijn om de Europese doelstellingen te implementeren.

Die doorgedreven aanpak leidt niet alleen tot een verdere ontkoppeling tussen de economische groei en de druk op grondstoffen, milieu en natuur maar ook tot een absolute verlaging van die milieudruk, een verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving en een meer billijke verdeling van de kosten en baten van grondstoffen- en materialengebruik. Een kringloopeconomie als onderdeel van groene economie biedt kansen voor toekomstgerichte en nieuwe sectoren en tewerkstelling in groene jobs. Opleidingspolen kunnen specifieke technische kennis aanreiken en kunnen een rol spelen bij het heroriënteren van werkenden en werkzoekenden in die richting.

Het Materialendecreet en het uitvoeringsbesluit VLAREMA leggen de juridische basis om de materialenkringlopen in Vlaanderen beter te sluiten. Het nieuwe uitvoeringsplan kadert integraal in het Vlaamse materialenbeleid en legt de basis om dat beleid te vertalen naar het lokale niveau. Daarnaast past dit uitvoeringsplan binnen een langetermijnvisie van de OVAM over huishoudelijk afval en eindverwerking. Die langetermijnvisie diende als inspiratie voor het vooruitstrevende beleidsplan van de OVAM, dat het toekomstbeeld stapsgewijs realiseert.

Het nieuwe uitvoeringsplan bevat doelstellingen en acties om die langetermijnambitie waar te maken: door producten meer te hergebruiken, door materialen in de kringloop te houden, door de hoeveelheid restafval die verbrand of gestort wordt af te bouwen, door de verwerkingscapaciteit van afval af te stemmen op het beschikbare aanbod, en door zwerfvuil aan te pakken.

Die maatschappelijke doelen blaken van ambitie en kunnen alleen ingang vinden door maximaal samen te werken met vertrouwde en nieuwe partners in het afval- en materialenbeleid.

3.3 Een lokaal materialenbeleid

Elke plaatselijke activiteit in de vorm van wonen, industrie, recreatie, … brengt materiaalstromen op gang die op een bepaald moment afval worden. Het materialenbeleid op lokaal niveau mag daarom niet alleen gericht zijn op het voorkomen en selectief inzamelen van afval, het moet ook de milieudruk temperen die gepaard gaat met lokale materiaalkringlopen.

Bovendien moeten lokale materiaalkringlopen bijdragen tot een betere leefkwaliteit en een sterker economisch en sociaal weefsel. Aspecten zoals minder materialen verbruiken, materialen efficiënter verplaatsen en verplaatsing van materialen overbodig maken, maken onderdeel uit van een lokaal materialenbeleid. Lokaal de stap zetten van een afvalbeleid naar een materialenbeleid kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld:

— door logistieke systemen efficiënter te organiseren. Daarbij worden de aanvoer en distributie van grondstoffen en producten en de afvoer van afvalstoffen op elkaar afgestemd, bijvoorbeeld met een stadsdistributiesysteem;
— door gebouwen en openbare ruimte efficiënter te gebruiken. Dat kan door ze meer functies te laten vervullen en door al in de ontwerpfase van gebouwen, wijken, … rekening te houden met aanpasbaarheid (‘veranderingsgericht bouwen’), zodat er minder bouwmaterialen nodig zijn en gebouwen vlotter inspelen op nieuwe behoeften;
— door de materiaalketen te verkorten. Bijvoorbeeld door stadslandbouw te bevorderen, zodat voedingsproducten een kleinere afstand afleggen en minder verpakking nodig hebben voor ze worden geconsumeerd;
— door symbiose op lokaal niveau te bevorderen, zodat reststromen lokaal gebruikt worden, of primaire grondstoffen vervangen worden door wat lokaal beschikbaar is;
— door bij de inplanting van nieuwe activiteiten bewuster na te denken over de impact op lokale materiaalkringlopen op het vlak van milieu, tewerkstelling, mobiliteit, …;
— door het bevorderen van een decentrale productie op maat, lokaal hergebruik en van lokale herstel- en deelinitiatieven als bron van nieuwe bedrijvigheid.

3.4 Maatwerk voor lokale besturen

Het regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2014-2019 legt de nadruk op stimuleren, ondersteunen, responsabiliseren en dereguleren, en op het vermijden van betutteling en controle. Het benadrukt de grotere rol die de lokale besturen in de toekomst zullen spelen. Zij vormen het eerste aanspreekpunt voor de burgers en zijn ook de lokale partners van de Vlaamse overheid voor de uitvoering van het beleid. De lokale besturen krijgen van de Vlaamse overheid het vertrouwen en de ondersteuning om met eigen klemtonen te bouwen aan het Vlaanderen van de toekomst. De Vlaamse decreten en uitvoeringsbesluiten vormen het kader waarin de lokale besturen zelf hun beleid voeren en er verantwoording over afleggen. Vlaanderen biedt samen met de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) extra ondersteuning door zowel beleidsmatig als organisatorisch goede praktijken en voorbeelden te verspreiden.

Het nieuwe uitvoeringsplan creëert meer dan in het verleden ruimte voor de lokale besturen om, afhankelijk van hun specifieke situatie, maatwerk te bieden. Daarnaast schaft het een aantal middelenverbintenissen en verboden uit het vorige uitvoeringsplan af.

Dat neemt niet weg dat de Vlaamse overheid de regie in handen heeft en het beleidskader uitzet. Die Vlaamse regierol is immers een van de sleutelfactoren voor het performante afvalbeleid in Vlaanderen. Het uitvoeringsplan bepaalt daarom de grote lijnen, maar op taakniveau krijgen de gemeenten meer autonomie.

Bovendien biedt het plan stimulansen om de omslag naar een lokaal materialenbeleid te maken via:

— het opzetten van lokale proefprojecten, eventueel ondersteund met subsidies;
— het aanmoedigen van kennisuitwisseling rond goede praktijken;
— het verbinden van lokale initiatieven met wat zich op regionaal niveau afspeelt.

Ook de samenwerkingsverbanden tussen de OVAM en de lokale besturen zijn een nieuwe vorm van ondersteuning, die mee inzet op de omslag naar een lokaal materialenbeleid.

3.5 Taakverdeling publieke en private actoren

Lokale besturen houden de regie in handen voor het beheer van de huishoudelijke afvalstoffen. Die regierol vloeit voort uit artikel 26 van het Materialendecreet. Dat artikel definieert de zorgplicht en geeft gemeenten het recht om via de opmaak van een gemeentelijk reglement de ophaling en inzameling van huishoudelijke afvalstoffen te regelen. Voor de bedrijfsafvalstoffen moet de afvalstoffenproducent beroep doen op private actoren (of van lokale besturen die onder dezelfde voorwaarden werken als een private speler). Om de beleidsdoelstellingen van het uitvoeringsplan te realiseren, zijn uitzonderingen mogelijk en wordt samenwerking aangemoedigd.

De regierol van de lokale besturen behelst: gezinnen sensibiliseren, erover waken dat ze hun afval correct selectief inzamelen, al dan niet toelaten dat bepaalde actoren specifieke afvalstoffen inzamelen, ingrijpen als de inzameling of dienstverlening niet correct gebeurt en zorgen voor netheid van het gemeentelijke grondgebied.

Vanuit het subsidiariteitsprincipe heeft Vlaanderen hieronder een kader opgezet, waarbij een aantal specifieke situaties worden verduidelijkt.

Voor afvalstoffen die onder een aanvaardingsplicht vallen, ligt de regierol bij de producenten. Zij mogen zelf inzamelsystemen opzetten. Voor de inzameling van huishoudelijke afvalstoffen zijn zij evenwel verplicht om samen te werken met de gemeenten, tenzij het anders bepaald is in het VLAREMA. Naast de inzameling met de gemeenten mogen zij ook nog andere inzamelsystemen opzetten.

Naarmate meer materialen een positieve waarde krijgen, zullen er echter steeds meer initiatieven opduiken om deze afvalstromen in te zamelen, buiten de gemeentelijke inzamelkanalen om. De regierol van de lokale besturen komt daarmee onder druk te staan. Veel van deze initiatieven (bv via internet) zijn ook niet te registreren en te controleren. Bovendien zullen de eisen gesteld aan gescheiden inzameling met oog op hergebruik en recyclage en de complexiteit van producten en diensten die op de markt komen, verder toenemen. Daarnaast kent de markt van de recyclaten ook grote prijsfluctuaties. Hoe kunnen we in een fluctuerende markt continuïteit in de dienstverlening en in het afvalbeleid op maat (loketfunctie, sensibilisering en educatie, netheid en controle op sortering) garanderen?

Deze evoluties, die zich nu reeds hebben ingezet voor bepaalde materiaalstromen, maar zich naar de toekomst wellicht zullen versterken, tonen aan dat Vlaanderen nood heeft aan een visie over hoe we hier best mee omgaan? Hoe kunnen we materiaalkringlopen maximaal sluiten, het afvalbeleid en de dienstverlening betaalbaar houden voor alle actoren?

Actie 1: Tijdens de planperiode zal de OVAM onderzoek en overleg opzetten naar de invloed van dergelijke nieuwe initiatieven op het afval- en materialenbeleid. Volgende elementen zullen hierbij minstens opgenomen worden: de regierol, de leefbaarheid van de afvalinzameling (rekening houdend met continuïteit in dienstverlening, sensibilisering, educatie, controles op sortering, netheid), transparantie, controleerbaarheid, de verantwoordelijkheid van de verschillende actoren, ...

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval, FEBEM, Comeos, COBEREC, beheersorganismen en productenorganisaties
Timing: 2017-2018

3.5.1 Huishoudelijk afval

3.5.1.1 Hoogbouw en appartementen, meergezinswoningen

De afvalophaling van appartementen en meergezinswoningen gebeurt vandaag soms door privaatrechtelijke ophalers, zonder toestemming van de lokale overheid. Hier geldt het uitgangspunt dat de regierol bij de lokale besturen ligt. Zij moeten wel, in samenwerking met de bewoners en de privaatrechtelijke ophalers, zoeken naar een aangepaste dienstverlening, zodat bewoners van een meergezinswoning op een vlotte en toegankelijke manier hun afvalstoffen selectief kunnen aanbieden. Daartoe kunnen tijdens de planperiode proefprojecten worden opgezet om bepaalde vormen van inzameling uit te testen.
Indien er hierbij tussen lokale besturen en privaatrechtelijke ophalers discussies optreden, zal de OVAM bemiddelend optreden.

3.5.1.2 Specifieke huishoudelijke afvalstromen ingezameld via scholen en verenigingen

Scholen en verenigingen hebben vandaag de goedkeuring van hun lokale bestuur nodig om extra containers te plaatsen voor de selectieve inzameling van huishoudelijke afvalstromen.

Bij scholen en verenigingen kunnen extra inzamelpunten de dienstverlening aan de burger helpen te verbeteren. Bovendien is de inzameling van selectieve afvalstromen een uitgelezen aanknopingspunt voor scholen en verenigingen om te sensibiliseren rond afvalpreventie en selectieve inzameling.

Zulke bijkomende inzamelkanalen moeten leiden tot meer selectieve inzameling. Ze mogen niet louter een verschuiving zijn van afvalstromen uit de gemeentelijke inzamelkanalen. Bovendien moet het afval dat op die manier wordt ingezameld als huishoudelijk afval geregistreerd worden.

Voor batterijen en AEEA bestaat er reeds een regeling, ingeschreven in het VLAREM en het VLAREMA.

Voor andere bepaalde selectieve stromen laat de Vlaamse overheid scholen en verenigingen toe om gedurende een proefperiode brengacties te organiseren. Het gaat hierbij alleen om het brengen van eigen gezinsafval. Dat kan zonder toestemming van het lokale bestuur, op voorwaarde dat de acties:

— beperkt zijn in de tijd (maximaal twee weken per jaar);
— beperkt zijn tot een maximum van twee stromen per jaar;
— gekoppeld worden aan een uitgebreide sensibilisering over de stroom;
— de ingezamelde hoeveelheden correct registreren en rapporteren aan de gemeenten (indien relevant ook rapporteren aan Fost Plus).

Indien het lokaal bestuur toestemming geeft voor het plaatsen van één of meerdere containers, gelden de eerste twee voorwaarden niet.

Dit kader gaat in eerste instantie in voor een proefperiode van twee jaar. Tijdens die proefperiode wordt de impact van de maatregel nagegaan. Onder meer volgende punten worden geëvalueerd:

— Leidt een extra inzameling effectief tot meer selectieve inzameling, of vindt er louter een verschuiving van de stroom uit het gemeentelijke circuit plaats?
— Gaat het om een grote stroom, of blijft de inzameling via scholen/verenigingen eerder beperkt?
— Wordt de hoeveelheid die ingezameld wordt via scholen en verenigingen op een vlotte en correcte manier geregistreerd?
— Is de ingezamelde stroom kwaliteitsvol?
— Welke sensibiliseringsacties worden opgezet?
— Zijn deze voorwaarden handhaafbaar?

Er zal een lijst worden opgesteld van stromen die wel/niet via scholen en verenigingen kunnen ingezameld worden.

In de planperiode zal deze proefperiode in de wetgeving verankerend worden. Dergelijke brengacties zijn momenteel ook vergunningsplichtig. Tijdens de planperiode wordt via VLAREM gewerkt aan een uitzonderingsprocedure voor zulke tijdelijke acties. Uiteraard moeten organisatoren te allen tijde met een geregistreerde inzamelaar, afvalstoffenhandelaar of -makelaar (IHM) samenwerken.

3.5.1.3 Opzetten van proefprojecten

Het uitvoeringsplan zet in op maatwerk. Via proefprojecten kunnen lokale besturen innovatieve vormen van inzameling uittesten, waarbij de samenwerking met privaatrechtelijke inzamelaars een meerwaarde kan zijn. Aan die selectieve inzameling worden wel voorwaarden gekoppeld, zoals kwaliteit en registratie. Voor de huishoudelijke verpakkingen moeten de IVC en Fost Plus betrokken worden.

De lokale besturen hebben zelf de regierol in handen om proefprojecten rond huishoudelijk afval op te zetten of toe te laten.

3.5.2 Gelijkaardig en vergelijkbaar bedrijfsafval

3.5.2.1 Vergelijkbare bedrijfsafvalstromen waarvoor een bestaande inzamellogistiek gebruikt kan worden (bijvoorbeeld huis aan huis of brengmethode op korte afstand)

Voor kmo's met beperkte hoeveelheden bedrijfsafval kan het efficiënter zijn als ze een beroep kunnen doen op bestaande gemeentelijke inzamelsystemen. Voor beperkte afvalhoeveelheden kan de tussenkomst van een privépartner een hoge kost betekenen. Het uitvoeringsplan stimuleert alle lokale besturen om bedrijven die dat wensen toe te laten tot hun inzamelkanalen (huis aan huis of brengmethode op korte afstand), maar beperkt tot het afval dat qua aard, samenstelling en

hoeveelheid te vergelijken is met huishoudelijk afval. Op die manier streeft de Vlaamse overheid ook bij bedrijven naar meer selectieve inzameling.

Bedrijven hebben steeds de keuze om een beroep te doen op de gemeentelijk georganiseerde ophaling of in zee te gaan met een zelfgekozen inzamelaar.

Aan de lokale besturen wordt gevraagd om de kmo's op hun grondgebied te sensibiliseren rond selectieve inzameling.

Inzamelen van bedrijfsafval

Lokale besturen kunnen het vergelijkbaar bedrijfsafval van kmo's op hun grondgebied inzamelen. Dat mag als de hoeveelheden vergelijkbaar zijn met de hoeveelheid huishoudelijk afval van een gemiddeld gezin (zie definitie 'met huishoudelijke afvalstoffen vergelijkbare bedrijfsafvalstoffen' in het VLAREMA, artikel 1.2.1,§2, 54°). De OVAM gaat ervan uit dat een gemiddeld gezin anno 2015 maximaal 240 liter huisvuil aanbiedt per tweewekelijkse ophaling. Dat zijn vier restafvalzakken van 60 liter of één container van 240 liter. Een inzameling van het bedrijfsrestafval door gemeenten, onder dezelfde voorwaarden als die voor huishoudelijke afvalstoffen, moet dus beperkt worden tot die hoeveelheden[3].
Lokale besturen die uitzonderlijk gelijkaardige bedrijfsafvalstoffen willen inzamelen (dus een grotere hoeveelheid dan maximaal vastgelegd voor het vergelijkbaar bedrijfsafval), kunnen dit doen. Daarbij moeten ze de werkelijke kost van de inzameling en verwerking volledig doorrekenen[4]. Bovendien moet een aparte boekhouding toelaten om dit te controleren, of moet een aparte bedrijfsentiteit worden opgericht. Indien ze bedrijfsrestafval inzamelen, moeten ze een contract opstellen conform artikel 4.3.2 en 6.1.1.4 van het VLAREMA. Gemeenten die alleen het vergelijkbare bedrijfsrestafval inzamelen, kunnen dat zonder contract doen en voor dezelfde kostprijs als het huishoudelijk restafval. Die hoeveelheden worden dan wel als huishoudelijk restafval geregistreerd. Hiervoor wordt artikel 4.3.2 van het VLAREMA aangepast.

3.5.2.2 Vergelijkbare en gelijkaardige bedrijfsafvalstromen die ingezameld kunnen worden via een recyclagepark

Aan de lokale besturen wordt gevraagd om de kmo's op hun grondgebied te stimuleren kleine hoeveelheden afval selectief aan te bieden in hun recyclagepark. Inzameling via de kleine stadsrecyclageparken kan, als de gemeente hiervoor kiest.

Voor alle stromen moet het lokaal bestuur de maximumhoeveelheid bedrijfsafval vastleggen die ze in haar recyclageparken kan ontvangen om te garanderen dat de hoeveelheden vergelijkbaar zijn met het huishoudelijk afval. Als een lokaal bestuur op het recyclagepark grotere hoeveelheden dan wat vergelijkbaar is, toelaat (bv op kmo –recyclageparken), dan moet het lokaal bestuur de kosten voor het beheer van die stromen doorrekenen aan de bedrijven.

3.5.3 Het afvalbeheer van scholen

Het afval dat een school produceert, is bedrijfsafval. Sinds het decreet betreffende het flankerend onderwijsbeleid op het lokaal niveau (30 november 2007 - hoofdstuk II, afdeling II en III) valt het ophalen van de afvalstoffen van scholen onder de regeling van 'andere voordelen'. Zelfs als een gemeente instaat voor het afvalbeheer van de scholen waarvan ze zelf de inrichtende macht is, is ze niet meer verplicht om in te staan voor het afvalbeheer van alle scholen op haar grondgebied.

[3] Voor papier en karton en pmd worden de maximale hoeveelheden die bepalen of het bedrijfsafval vergelijkbaar is, vastgelegd in de erkenning van Fost Plus

[4] Voor verpakkingsafvalstoffen (pmd, papier en karton, verpakkingsglas) waarvoor een terugnameplicht geldt mag alleen het gedeelte van de kostprijs worden doorgerekend waarvoor geen vergoeding werd ontvangen door Fost Plus of VAL-I-PAC.

De werkingsmiddelen die scholen van de Vlaamse overheid ontvangen, dienen onder meer om het beheer van de afvalstoffen op school te betalen. In principe komt een lokaal bestuur dus niet financieel tussenbeide.

Dat geldt ook voor de gemeentelijke scholen: het lokale bestuur ontvangt voor die scholen Vlaamse werkingsmiddelen die onder meer gebruikt worden om de kosten voor het afvalbeheer van de school te dragen. Gebeurt het afvalbeheer via een andere gemeentelijke dienst, dan is interne facturatie aangewezen om het financiële plaatje transparant te houden.

De inrichtende macht van een school heeft evenwel het recht om voor de werking van haar eigen scholen in extra ondersteuning te voorzien. Het kan gaan om financiële of materiële steun, ook over het afvalbeheer. Het decreet betreffende het flankerend onderwijsbeleid omschrijft dit als het ‘toekennen van andere voordelen’ aan de eigen scholen.

Een lokaal bestuur kan een ‘ander voordeel’ dat aan de eigen scholen werd toegekend, uitbreiden naar andere scholen. Bijvoorbeeld: een gemeente kan het afvalbeheer van de bedrijfsafvalstoffen van de niet-gemeentelijke scholen op zich nemen. De gemeente kan criteria vastleggen waaraan scholen moeten voldoen om recht te hebben op dit ‘ander voordeel’. In dat geval mag er geen onderscheid gemaakt worden tussen de scholen onderling, volgens het principe van de gelijke behandeling uit het Schoolpact.

4 Doelstellingen

Zoals vastgelegd beoogt het regeerakkoord 2014-2019 met dit uitvoeringsplan een verdere reductie van de hoeveelheid restafval van gezinnen en bedrijven, bestemd voor eindverwerking. In het kader van een duurzaam materialenbeleid is het belangrijk om materialen efficiënt te gebruiken en maximaal in de kringloop te houden. Materialen storten of verbranden gaat lijnrecht tegen die doelstelling in: het materiaal wordt vernietigd en/of definitief uit de kringloop verwijderd. Daarom is het zinvol de hoeveelheid restafval zoveel mogelijk in te perken. Vlaanderen formuleert die doelstelling enerzijds voor het huishoudelijk restafval en anderzijds voor het gelijkaardig bedrijfsrestafval.

Naast een doelstelling voor de hoeveelheid restafval is het ook belangrijk om de totale hoeveelheid afval die elke inwoner jaarlijks produceert verder terug te dringen en op te volgen.

4.1 Huishoudelijk afval

Volgens het uitvoeringsplan ‘Milieuverantwoord beheer van huishoudelijk afval 2008-2015’ mocht een gemeente maximaal 180 kg restafval per inwoner produceren vanaf 2010. Die doelstelling gold voor alle gemeenten, hoewel gemeenten onderling sterk verschillen. Ook de mate waarin zij via hun beleid de hoeveelheid restafval kunnen beperken, verschilt sterk (landelijke gemeenten versus steden). Om die verschillen op te vangen, hadden bepaalde gemeenten recht op een correctiefactor. Die correctiefactor leidde echter regelmatig tot discussies tussen gemeenten.

In de vorige planperioden konden gemeenten het vergelijkbaar bedrijfsafval (restafval én selectieve stromen) dat zij inzamelden op hun grondgebied administratief scheiden van hun totaal ingezamelde hoeveelheden. Ongeveer de helft van de gemeenten deed dat. Het vergelijkbaar bedrijfsafval administratief scheiden kon op zes manieren. Enkele daarvan baseerden zich op een correcte meting van het afval, maar volgens andere methodes was een ruwe schatting van het ingezamelde bedrijfsafval voldoende. Bovendien betekende de afsplitsing een administratieve last, zowel voor de gemeenten als voor de OVAM, die de cijfers controleerde. Ten slotte gaf deze werkwijze in combinatie met de correctiefactor aanleiding tot moeilijk interpreteerbare resultaten.

4.1.1 Belfius-categorieën als basis voor een nieuwe doelstelling

In plaats van één doel te stellen voor alle gemeenten en een correctiefactor te gebruiken om de gemeenten te kunnen vergelijken, stelt het nieuwe uitvoeringsplan clusters van vergelijkbare gemeenten op.

Het nieuwe plan gaat uit van de Belfius-indeling, een bestaande sociaal-economische typologie van gemeenten, ontwikkeld door Belfius Bank. Voordelen van die indeling zijn:

— De Belfius-indeling is gebaseerd op 150 variabelen, zoals vergrijzing van de bevolking, sociaal-economische positie van de bevolking (levensstandaard), verstedelijking, centrumfunctie, toerisme, tertiaire activiteit, industrieel karakter en demografie (zowel de natuurlijke component als migratie). Dit levert voor Vlaanderen zestien clusters op.
— De Belfius-indeling sluit aan bij de belangrijkste conclusies uit de demografische en ruimtelijke studies die in het kader van dit uitvoeringsplan werden uitgevoerd (zie ook 2.4). Factoren als vergrijzing, migratie, toerisme en verstedelijking zijn ook in het kader van het afvalbeheer cruciaal.
— De clustering past binnen de doelstelling van het uitvoeringsplan om meer in te zetten op maatwerk voor de lokale besturen.
— Gemeenten zijn vertrouwd met de Belfius-indeling.

Een overzicht van de zestien Belfius-clusters met de concrete gemeenten per cluster is terug te vinden in bijlage 3. Voor dit plan hanteren we de meest recente indeling, die van 2007.

Het nieuwe uitvoeringsplan formuleert voor elke Belfius-cluster een eigen doelstelling. Vergelijkbare gemeenten krijgen daardoor dezelfde doelstelling. Gemeenten die door omstandigheden hogere restafvalcijfers hebben, zoals kustgemeenten, krijgen een minder strenge doelstelling dan bijvoorbeeld landelijke gemeenten. Zo creëert het uitvoeringsplan meer maatwerk voor en door de lokale besturen. Ook voor de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden is die werkwijze een opportuniteit om een meer gediversifieerd beleid te voeren.

4.1.2 Doelstelling voor het huishoudelijk restafval en vergelijkbaar bedrijfsrestafval

Voor de concrete berekening van de doelstellingen voor elke cluster, verwijzen we naar bijlage 4.

Doelstelling per gemeente

Elke gemeente mag in 2022 maximaal de hoeveelheid restafval produceren die is toegekend aan de cluster waaronder de gemeente valt, zoals vermeld in tabel 1.

Gemeenten die bij het begin of tijdens de planperiode de doelstelling voor hun cluster bereikt hebben, behouden of verbeteren hun resultaten tijdens de planperiode.

Belfius-cluster	Doelstelling tegen 2022
— In de stadsrand (V1)	116 kg/inw
— In landelijke zones (V2) — Landelijke en landbouwgemeenten met industriële activiteit (V4) — Middelgrote steden (V5)	139 kg/inw
— Erg landelijke gemeenten met sterke vergrijzing (V3)	144 kg/inw
— Weinig verstedelijkte gemeenten met demografische achteruitgang (V6)	129 kg/inw

— Kleine landbouwgemeenten (V9)	
— Sterk verstedelijkte gemeenten met lage inkomens (V7) — Steden en agglomeratiegemeenten met industriële activiteit (V8) — Agglomeratiegemeenten met tertiaire activiteit (V10)	147 kg/inw
— Residentiële randgemeenten met hoge inkomens (V 11)	158 kg/inw
— Landelijke of verstedelijkte plattelandsgemeenten met sterke demografische groei (V12)	122 kg/inw
— Verstedelijkte plattelandsgemeenten met industriële activiteit en demografische groei (V13)	125 kg/inw
— Regionale steden (V14)	151 kg/inw
— Grote en regionale steden (V15)	197 kg/inw
— Kustgemeenten (V16)	258 kg/inw

Tabel 1: Doelstelling op lokaal niveau voor het huishoudelijk restafval en vergelijkbaar bedrijfsrestafval in 2022

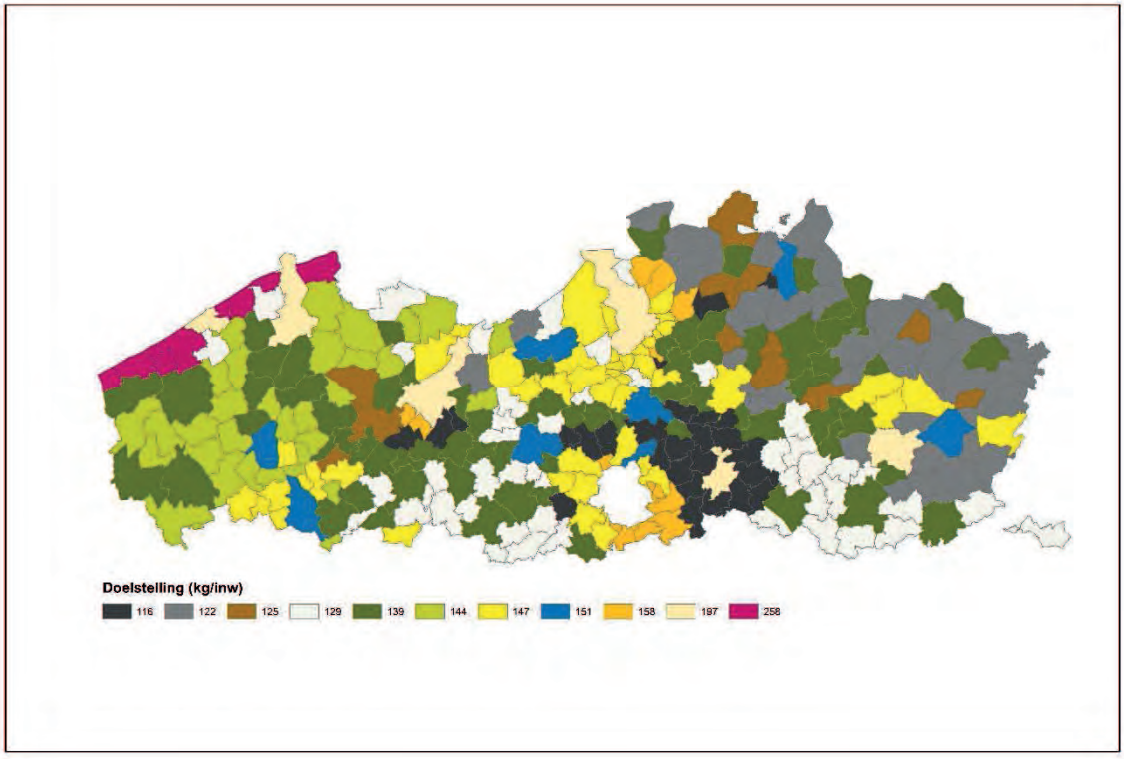

Figuur 1: Doelstelling op lokaal niveau voor het huishoudelijk restafval en vergelijkbaar bedrijfsrestafval in 2022

Administratief scheiden van vergelijkbaar bedrijfsafval: niet langer mogelijk

Het vergelijkbaar bedrijfsafval dat lokale besturen inzamelen volgens de uitzonderingsbepaling op het contract (artikel 4.3.2 en artikel 6.1.1.4 van het VLAREMA) kunnen ze niet meer administratief scheiden. Concreet wil dat zeggen dat bedrijfsafvalstoffen die naar aard, samenstelling en

hoeveelheid vergelijkbaar zijn met huishoudelijke afvalstoffen en die samen met het huishoudelijk afval worden ingezameld door de gemeente, niet meer afgesplitst mogen worden van de cijfers voor het huishoudelijk afval. Zowel de doelstelling als de monitoring zal toegepast worden op de totale hoeveelheid afvalstoffen die in opdracht van de gemeente wordt ingezameld. Om dit te compenseren, werd bij de bepaling van de doelstelling aan elke cluster een hoeveelheid vergelijkbaar bedrijfsafval toegekend (zie bijlage 4).

Alleen als een lokaal bestuur bedrijfsrestafvalstoffen inzamelt en daarvoor een contract afsluit met de afvalstoffenproducent, kunnen die hoeveelheden geregistreerd worden als bedrijfsafval in plaats van huishoudelijk afval. In dat geval volgen de lokale besturen voor de registratie en rapportering van die afvalstoffen en voor hun administratieve verplichtingen als inzamelaar (IHM) dezelfde regels als privé-inzamelaars.

Als alle lokale besturen de vooropgestelde doelstellingen[5] realiseren, dan zamelen we op Vlaams niveau in 2022 gemiddeld 141 kg restafval per inwoner in, ten opzichte van 157 kg per inwoner in 2014 (huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval). De OVAM volgt dat Vlaamse streefcijfer jaarlijks op, naast de doelstellingen op lokaal niveau.

4.1.3 Meer preventie

Afvalstoffen maximaal voorkomen en hergebruiken is de prioritaire doelstelling, vóór het selectief inzamelen om ze te recycleren of te verwerken. Daarom wordt in de planperiode ook de totale hoeveelheid huishoudelijke afvalstoffen van nabij opgevolgd.

Vlaanderen streeft met dit uitvoeringsplan naar een verdere ontkoppeling van de afvalproductie en het consumptieniveau: de evolutie van de consumptieve bestedingen van huishoudens moet losgekoppeld worden van de totale hoeveelheid huishoudelijke en vergelijkbare bedrijfsafvalstoffen. Momenteel is er een absolute ontkoppeling tussen de bestedingen en de afvalproductie. In de toekomst mikt Vlaanderen op een ontkoppeling die zich verder doorzet ten opzichte van 2012.

[5] Dit wil zeggen: gemeenten die onder doelstelling zitten behouden hun resultaten, gemeenten met hogere restafvalcijfers halen de doelstelling, vermeld in tabel 1.

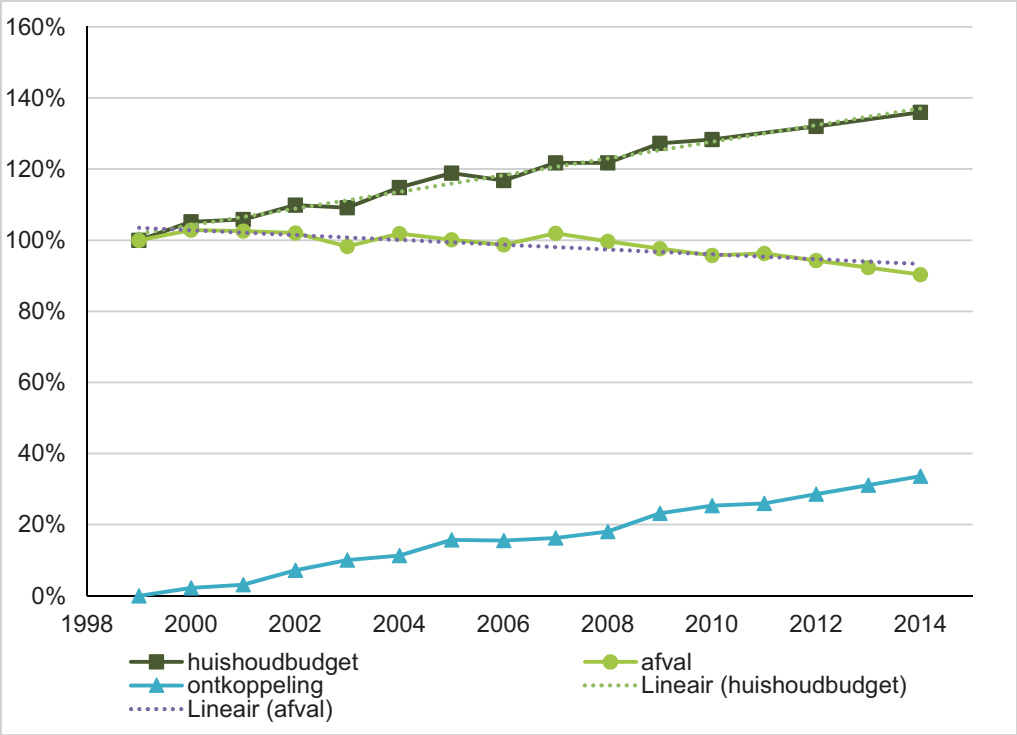

Figuur 2: Evolutie van de ontkoppeling tussen afvalproductie en consumptieve bestedingen van huishoudens

Daarnaast streeft Vlaanderen ernaar om de totale jaarlijkse hoeveelheid huishoudelijk afval (restafval en selectieve stromen) te bevriezen op het huidige niveau, ondanks de verwachte bevolkingsgroei. Om de doelstelling voldoende robuust te maken en sterke jaarlijkse schommelingen uit te sluiten, wordt een gemiddelde gemaakt van de totale afvalberg voor drie opeenvolgende jaren (2012, 2013 en 2014). Volgens de nieuwe berekeningswijze (huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval) produceerde Vlaanderen in deze drie jaren gemiddeld 522 kg huishoudelijk afval per inwoner. Bereikt Vlaanderen het nieuwe streefdoel, dan bedraagt de totale hoeveelheid huishoudelijk afval in 2022 nog slechts 502 kg per inwoner.

4.2 Bedrijfsrestafval

Ook het bedrijfsrestafval bevat nog aanzienlijke hoeveelheden afvalstromen die selectief ingezameld kunnen worden. Zo bleek uit een studie[6] in 2013 dat het bedrijfsrestafval nog steeds voor 20 procent bestaat uit materialen die in theorie gerecycleerd kunnen worden.

Daarom luidt de doelstelling voor het bedrijfsrestafval als volgt:

15 % minder bedrijfsrestafval

Tegen 2022 neemt het bedrijfsrestafval af met 15 procent ten opzichte van 2013.

Die doelstelling moet gerealiseerd worden via preventie en een betere sortering aan de bron.

Voor 2013 bedraagt de nulmeting 881 616 ton bedrijfsrestafval[7]; dit wil concreet zeggen dat tegen 2022 de hoeveelheid bedrijfsrestafval met 132 242 ton moet afnemen .

[6] Monitoringsprogramma gemengd bedrijfsafval, OVAM, 2013.
[7] Exclusief het gemengd bouw- en sloopafval

4.3 Opvolging van de doelstellingen

4.3.1 Opvolging doelstelling huishoudelijke afvalstoffen en vergelijkbare bedrijfsafvalstoffen (aanbod)

Via een jaarlijkse bevraging van de gemeenten volgt de OVAM de hoeveelheden afvalstoffen op die worden ingezameld in opdracht van gemeenten en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden.

Vanaf de rapportering van de inzamelcijfers van 2016 kunnen gemeenten het vergelijkbare bedrijfsafval dat zij inzamelen (zonder contract; restafval en selectieve stromen) niet meer scheiden van het huishoudelijk afval. Beide moeten als één cijfer gerapporteerd worden. Alleen het gemeentelijke bedrijfsafval (dus de eigen bedrijfsafvalstoffen van de gemeente) kan nog apart vermeld worden. Het niet vergelijkbare bedrijfsafval (zie 3.5.2.1 voor randvoorwaarden) dat ingezameld wordt door (of in opdracht van) de lokale besturen, moet via het gelijkaardig bedrijfsafval (zie hieronder) gerapporteerd worden.

Om het aanbod te berekenen, wordt alleen rekening gehouden met het afval dat huishoudens en bedrijven aanbieden voor inzameling. Sorteer- en verwerkingsefficiëntie zijn voor die indicator minder belangrijk. Dat uitgangspunt houdt een aantal wijzigingen in voor de berekening van het restafvalcijfer ten opzichte van de afgelopen planperiode.

Bij de opvolging van de doelstelling brengt de OVAM de sorteerresidu's niet langer in rekening. Alleen het pmd-sorteerresidu kan immers op een betrouwbare manier in kaart worden gebracht. Voor de andere sorteerresidu's zijn geen gegevens beschikbaar. Voor het huishoudelijk afval betekent dit concreet dat de hoeveelheid pmd-residu in de planperiode niet meer bij het restafvalcijfer van de gemeenten wordt gevoegd. De kwaliteit van de selectief ingezamelde stromen wordt opgevolgd via de hoeveelheid gemengd afval dat toekomt bij eindverwerkingsinstallaties. Die indicator wordt besproken in hoofdstuk 10 ‘Eindverwerking’. Volgt die laatste indicator een andere trend dan de aanbodindicator, dan zal de oorzaak onderzocht worden. De nodige maatregelen zullen genomen worden om de kwaliteit van de selectief ingezamelde stromen te waarborgen.

Ook de materiaalstromen die vrijkomen bij de na-sortering van restafval (bijvoorbeeld grofvuil) zijn niet eenvoudig in kaart te brengen. Daarom worden na-gesorteerde hoeveelheden niet langer in mindering gebracht van de ingezamelde hoeveelheden.

In de vorige planperiode werd de term ‘gemeentevuil’ gehanteerd. Dat is afval dat komt van openbare ruimten, van publieke vuilnisbakjes, van veegvuil en sluikstorten en dat ingezameld wordt door de gemeente. Dit afval wordt integraal bestempeld als huishoudelijk afval. Het is niet toegelaten om gemeentevuil administratief te scheiden als bedrijfsafval. Omdat de term ‘gemeentevuil’ tot verwarring leidt, wordt hij in de komende planperiode niet meer gebruikt. In plaats daarvan worden de onderdelen van gemeentevuil overgenomen, namelijk straat- en veegvuil, afval van publieke vuilnisbakjes en afval van het opruimen van sluikstorten. Gemeenten rapporteren die drie delen afzonderlijk. Veegvuil moet immers verwerkt worden in een grondreinigingscentrum, waar gemiddeld 80 procent wordt gerecycleerd als grond en 20 procent wordt afgevoerd voor verbranding. De OVAM past die 20-80-regeling toe op de gerapporteerde cijfers.

Afval uit gemeentelijke gebouwen, marktafval, strandafval, riool- en kolkenslib, reinigingsmateriaal van waterlopen, grachtafval, plantsoenafval en gemeentelijk groenafval, afval van de afbraak van kunstwerken, van wegen en van publieke gebouwen en slib van septische putten wordt beschouwd als gemeentelijk bedrijfsafval en moet dus als zodanig geregistreerd te worden, indien het afzonderlijk van de huishoudelijke afvalstoffen wordt ingezameld. Indien dit afval wordt ingezameld in een gezamenlijke inzamelronde met het huishoudelijk afval, wat een aparte registratie bemoeilijkt, wordt dit als huishoudelijk afval geregistreerd. In dit geval zullen de restfracties van dit afval in rekening worden gebracht bij de evaluatie van het behalen van de gemeentelijke doelstellingen voor restafval.

4.3.2 Opvolging van preventie

De OVAM berekent de ontkoppeling van de productie van afvalstoffen en de uitgaven van huishoudens op basis van de totale hoeveelheid huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval (restafval + selectieve stromen) enerzijds en de huishoudbudgetenquête van het ministerie van Economische Zaken (ADSEI) anderzijds. Voor de ontkoppeling volgt de OVAM de hoeveelheid afval die geproduceerd wordt per euro consumptieve besteding door de huishoudens (herschaald volgens de index van de consumptieprijzen). Die ontkoppeling wordt in het jaar 1999 (referentiejaar van de index van consumptieprijzen) op 0 gezet.

Uit een beperkte analyse blijkt dat ongeveer 35 procent van alle bestedingen van huishoudens in de laatste vijftien jaar betrekking heeft op producten die relevant zijn voor de afvalproductie. De overige 65 procent heeft betrekking op diensten, huur, energie, … Omdat die verhouding zeer constant is, gebruikt de OVAM de totale consumptie door huishoudens voor de berekening van de ontkoppeling.

De OVAM volgt de totale hoeveelheid huishoudelijk afval en vergelijkbaar bedrijfsafval jaarlijks op en rapporteert de cijfers volgens de principes opgesomd onder 4.3.1.

4.3.3 Opvolging doelstelling bedrijfsrestafval

De OVAM volgt de doelstelling voor het bedrijfsrestafval op via een studie. Die brengt tweejaarlijks de hoeveelheid bedrijfsrestafval in kaart die privaatrechtelijke inzamelaars in Vlaanderen ophalen. De analyse gebeurt op basis van de afvalstoffenregisters van de belangrijkste afvalstoffeninzamelaars en -verwerkers. Hierbij wordt alleen rekening gehouden met het gelijkaardig restafval. Het afval dat ontstaat bij typische productiegerelateerde processen en het gevaarlijk afval valt dus buiten de scope.

Bij de opvolging van het bedrijfsrestafval worden dezelfde principes gehanteerd als bij het huishoudelijk afval: sorteerresidu's en eventuele na-gesorteerde hoeveelheden worden niet in rekening gebracht. Op die manier worden beide stromen op een gelijkaardige manier gemeten.

Voor 2013 bedraagt de nulmeting 881 616 ton bedrijfsrestafval.

De OVAM volgt de voortgang van de doelstelling tweejaarlijks op ten opzichte van die nulmeting.

4.3.4 Opvolging van de selectieve stromen

Hoewel voor de verschillende selectieve stromen geen doelstelling wordt geformuleerd, volgt de OVAM in de planperiode wel op of gezinnen en bedrijven meer en beter sorteren.

Voor het huishoudelijk restafval wordt minstens één sorteeranalyse uitgevoerd. Die resultaten worden vergeleken met de analyse van 2013. Op die manier volgt de OVAM de evolutie van de selectief in te zamelen stromen in het huishoudelijk restafval op.

Om het aandeel aan selectief in te zamelen stromen in het bedrijfsrestafval te kunnen opvolgen, voert de OVAM in de planperiode twee sorteeranalyses uit (een nulmeting plus een opvolgmeting). In vergelijking met het huishoudelijk restafval is een sorteeranalyse voor bedrijfsrestafval veel moeilijker. De samenstelling van het bedrijfsrestafval verschilt sterk, afhankelijk van de sector waarin het bedrijf actief is. Daarom worden via de sorteeranalyses alleen de grote trends rond de aanwezigheid van selectieve stromen in het bedrijfsrestafval opgevolgd.

Daarnaast gebeurt de opvolging van de effectief selectief ingezamelde stromen ook op basis van de bevraging bij de gemeenten en de studie van het bedrijfsrestafval opgehaald door privé-inzamelaars (zie 4.3.3).

Om de evolutie in de selectieve inzameling bij bedrijven verder in beeld te brengen, bekijkt de OVAM in 2016 of het haalbaar is om een barometer 'selectieve inzameling' te ontwikkelen. Die barometer zou het aantal recipiënten (containers) voor de selectieve inzameling van de verschillende stromen bij bedrijven moeten opvolgen. Op die manier kan de OVAM het gedrag van bedrijven op het vlak van selectieve inzameling in kaart brengen door na te gaan in welke mate bedrijven starten met een selectieve inzameling of hun selectieve inzameling verder uitbreiden. In eerste instantie wordt de praktische en financiële haalbaarheid onderzocht om de barometer te ontwikkelen. Nadien gaat de OVAM na hoe vaak die barometer berekend kan worden, en ook welke selectieve stromen worden opgevolgd.

Als de ontwikkeling van zo'n barometer niet haalbaar blijkt te zijn, dan worden andere indicatoren ontwikkeld of wordt het aantal bedrijven dat selectief inzamelt verder opgevolgd via de forfaits (startforfait, containerforfait). Die forfaits kent VAL-I-PAC toe aan bedrijven voor het plaatsen van een selectieve container of recipiënt voor verpakkingsafval.

5 De burger

5.1 Rol van de lokale besturen

5.1.1 Doelstellingen op lokaal niveau

De doelstellingen voor huishoudelijk restafval en vergelijkbaar bedrijfsrestafval op lokaal niveau zijn terug te vinden in 4.1.2 van dit uitvoeringsplan.

Tegen 2022 moeten die doelstellingen gerealiseerd zijn. De Vlaamse overheid ziet de lokale besturen als strategische partners in de uitvoering van het Vlaamse afval- en materialenbeleid. Zij staan veel dichter bij de burger en de lokale bedrijven en worden sneller geconfronteerd met nieuwe evoluties en praktische knelpunten (zie ook het Vlaams regeerakkoord). Het halen van de doelstellingen wordt dan ook in dat licht beoordeeld. In de komende planperiode wordt maximaal op maat van de lokale besturen gewerkt (zie ook 5.1.2). Zij krijgen actieve begeleiding om de vooropgestelde doelstellingen te realiseren.

Bij de evaluatie van de inzamelcijfers beoordeelt de OVAM vooral het effectieve beleid op het terrein. Lokale besturen die een doordacht afval- en materialenbeleid voeren, maar hun doelstellingen net niet halen, worden anders beoordeeld dan lokale besturen die een ontoereikend beleid voeren.

Om die laatste besturen te stimuleren om de doelstellingen toch te halen, ontwikkelt de OVAM in samenwerking met VVSG en Interafval een mix van instrumenten die bestraffen en/of belonen. In eerste instantie zullen de lokale besturen, die de verplichte bepalingen uit VLAREMA en de inspanningsverbintenissen uit dit uitvoeringsplan niet naleven, niet meer in aanmerking komen voor subsidies vanuit de OVAM.

5.1.2 Werken op maat van de lokale besturen

Eén doelstelling per cluster, zoals in 4.1.2. beschreven, laat lokale besturen toe om van elkaar te leren. In elke cluster zitten lokale besturen die goed presteren en andere met een hoger restafvalcijfer. Binnen elke cluster is het uitgangspunt dat de lokale besturen die het beter doen dan de doelstelling, hun niveau behouden. De lokale besturen die het minder goed doen, maken een inhaalbeweging tot op het niveau van de doelstelling.

Actie 2: 'lerende netwerken' opzetten

In samenwerking met de VVSG en Interafval worden in de planperiode ‘lerende netwerken’ gestart. Binnen zo’n netwerk kunnen lokale besturen bijleren en goede praktijkvoorbeelden overnemen van gemeenten in hun cluster die beter scoren.

Trekker: Interafval
Betrokkenen: OVAM, VVSG, lokale besturen, FEBEM
Timing: tijdens de hele planperiode

Actie 3: benchmarken van lokale besturen

Tijdens de planperiode onderzoekt de OVAM of een benchmarkinstrument voor de verschillende Belfius-clusters lokale besturen kan ondersteunen om van elkaar te leren. Via zo’n referentiekader kunnen lokale besturen elkaars *best practices* leren kennen. Daarnaast vormt het een interessante inspiratiebron voor alle deelnemers en een degelijke basis voor het afval- en materialenbeleid. Met de benchmark kunnen lokale besturen binnen elke cluster met elkaar vergeleken worden.
Is een benchmark een meerwaarde, dan wordt daarvoor een methodologie uitgewerkt en toegepast. Zo’n methodologie vertrekt niet alleen van cijfers, maar houdt ook rekening met het beleid van het lokale bestuur. Bij de ontwikkeling van de benchmark baseert de OVAM zich op de resultaten van het Europese ‘Regions for Recycling’-project, dat ze in 2014 mee uitvoerde, en op de benchmark van de Koninklijke Vereniging voor Afval en Reinigingsmanagement (NVRD) in Nederland.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval
Timing: 2017

Actie 4: slecht scorende lokale besturen actief begeleiden

Tijdens de planperiode begeleidt de OVAM de lokale besturen die de grootste stappen moeten zetten om hun doelstelling voor het restafval te halen. Die begeleiding kan binnen de bestaande OVAM-samenwerkingsverbanden verlopen, maar ook los van zo’n verband is begeleiding mogelijk.

Hoge restafvalcijfers kunnen diverse oorzaken hebben. Zo krijgen sommige lokale besturen veel grotere hoeveelheden grofvuil te verwerken dan andere gemeenten in dezelfde cluster. Soms zijn te lage tarieven de oorzaak van hoge restafvalcijfers. Andere lokale besturen kunnen baat hebben bij de invoering van een gft-inzameling om de hoeveelheid restafval te doen dalen.

Om een beter zicht te krijgen op het beleid dat de lokale besturen op het terrein voeren, gaat de OVAM tijdens de planperiode ter plaatse op bezoek. Die visitaties blijven in eerste instantie beperkt tot de lokale besturen met de hoogste restafvalcijfers. Op die manier kan de OVAM verder kijken dan de pure cijfers en het beleid op het terrein beoordelen. Via een aanpak op maat zoeken de OVAM en het lokale bestuur samen naar de juiste maatregelen. Daarbij worden de lokale besturen gestimuleerd om innovatieve vormen van inzameling uit te testen via proefprojecten. Samenwerking met privaatrechtelijke inzamelaars is ook mogelijk.

De visitaties monden uit in een actieplan dat het lokale bestuur tijdens de planperiode moet uitvoeren.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: specifieke lokale besturen, VVSG/Interafval
Timing: vanaf 2017, tijdens de hele planperiode

Actie 5: nieuwe oplossingen voor hoogbouw

In hoogbouwwijken is een klassieke huis-aan-huisinzameling vaak niet de meest aangewezen manier om afval in te zamelen. Daar is een werkwijze nodig die beter aansluit bij de typische kenmerken van hoogbouw. In hoogbouwwijken waar de selectieve inzameling beter kan, worden lokale besturen aangemoedigd om in samenspraak met de bewoners innovatieve vormen van inzameling uit te testen.

Samenwerken met privaatrechtelijke inzamelaars kan daarbij een meerwaarde zijn. Aan dergelijke proefprojecten zijn wel voorwaarden gekoppeld op het vlak van selectieve inzameling, kwaliteit en registratie.

Trekker: de lokale besturen
Betrokkenen: OVAM, VVSG/ Interafval, FEBEM, Fost Plus, IVC
Timing: tijdens de hele planperiode

Actie 6: een kustprogramma opstellen

De kustgemeenten kampen met hoge restafvalcijfers. De restafvaldoelstelling ligt voor die gemeenten veel hoger dan voor andere gemeenten. Een specifiek programma voor de kust moet een antwoord bieden op de specifieke problemen waar kustgemeenten (en in mindere mate ook poldergemeenten) mee kampen. Dat kustprogramma bevat doelgerichte maatregelen om het restafval aan de kust te beperken.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: kust- en poldergemeenten, VVSG/Interafval, FEBEM, Fost Plus, IVC
Timing: vanaf 2016

5.1.3 Inzamelsystemen en in te zamelen stromen

Wil Vlaanderen zijn goede resultaten op het vlak van inzameling behouden en verder verbeteren, dan is in de toekomst meer maatwerk nodig. Dat blijkt uit de studies ‘Innovatieve inzamelsystemen in een veranderende ruimtelijke context’ en ‘Invloed van demografische ontwikkelingen op het afvalbeheer’ (zie ook hoofdstuk 2).

Onze samenleving verandert snel. Door de toenemende verstedelijking en de evolutie naar kleinere woonvormen is het niet eenvoudig om de hoeveelheid restafval verder te verminderen. In kleine woningen kan het langdurig stockeren van gesorteerd afval een probleem zijn. Bovendien beschikken mensen in stedelijke gebieden minder vaak over een auto. Een bezoek aan het recyclagepark, dat vaak alleen met de wagen bereikbaar is, is dan minder vanzelfsprekend.

Om op die maatschappelijke veranderingen in te spelen, moet het afvalbeheer mee evolueren, op maat van de lokale context. Daarbij moet men rekening houden met de ruimtelijke en demografische verschillen binnen elke gemeente of binnen elk intergemeentelijk samenwerkingsverband.

5.1.3.1 Huis-aan-huisinzameling of een brengmethode op korte afstand?

Gemeente kiest zelf

Tabel 2 geeft aan welke afvalstromen een lokaal bestuur zeker selectief moet inzamelen, op welke manier en met welke minimumfrequentie. Met dit uitvoeringsplan stapt Vlaanderen af van de verplichte huis-aan-huisinzameling voor restafval, papier en karton, pmd en gft. Voor die stromen mogen de lokale besturen kiezen tussen een huis-aan-huisinzameling, een brengsysteem op korte afstand of een combinatie van beide systemen.

Door de toenemende verstedelijking, de evolutie naar compactere woonvormen en het toegenomen verkeer in de stadskernen is een huis-aan-huisinzameling van de diverse afvalstromen niet overal vanzelfsprekend. Het lokale bestuur is het best geplaatst om in te schatten welke inzamelsystemen het meest geschikt zijn voor een bepaalde locatie. Sommige gemeenten kiezen bewust voor een autovrije kern: ook daar is een brengsysteem op korte afstand geschikter. Toch zijn er aan dergelijke brengsystemen ook nadelen verbonden. Zo moet de kwaliteit van de ingezamelde stromen

gegarandeerd kunnen worden. Over de voor-en nadelen van dergelijke systemen leest u meer verderop in het uitvoeringsplan (5.1.3.5), zodat elke gemeente een onderbouwde keuze kan maken.

Opteert een lokaal bestuur voor een brengsysteem op korte afstand, dan heeft ze de keuze uit ondergrondse of bovengrondse inzamelrecipiënten. Die moeten op wandelafstand liggen: een traject van maximaal 200 meter wordt aanbevolen. De inzamelrecipiënten moeten vlot en veilig bereikbaar zijn en mogen bijvoorbeeld niet aan de overkant van een druk kruispunt liggen.

Kiest een lokaal bestuur voor (een deel van) haar grondgebied voor een brengsysteem op korte afstand, dan gelden de minimale tarieven zoals vastgelegd in bijlage 5.1.4 van het VLAREMA.

Kiest een lokaal bestuur in een gft-regio (voor een deel van haar grondgebied) voor een brengsysteem op korte afstand om gft in te zamelen, dan moet het tarief daarvoor hetzelfde zijn als voor de inzameling aan huis. De ingezamelde gft-afvalstromen mogen maximaal 2 procent 'verontreiniging' bevatten om een kwalitatief eindproduct te kunnen garanderen. Daarom is het belangrijk dat lokale besturen de sorteerregels laten respecteren en de opvolging ervan monitoren. Om geurhinder, insecten en ongedierte te vermijden, moet de gft-opslagcontainer op een koele plaats staan. Wekelijks moet hij integraal naar een vergunde installatie voor gft-compostering of -vergisting worden afgevoerd.
Bij een wettelijke uitbreiding van de gft-fractie met keukenafval moet de opslag van gft voldoen aan de eisen opgelegd door de Europese verordening 1069/2009 en 142/2011.

5.1.3.2 De werking van recyclageparken uitbouwen en verbeteren

Het uitvoeringsplan gebruikt de term 'recyclagepark' in plaats van 'containerpark'. In een recyclagepark worden voornamelijk stromen ingezameld om ze te recycleren en zo de materiaalkringloop te sluiten.

Recyclageparken blijven een belangrijke pijler van een succesvolle selectieve inzameling. Maar zeker in stedelijke kernen maakt niet iedereen er gebruik van. Gezinnen zonder auto kunnen er vaak niet terecht, want de meeste recyclageparken zijn alleen met de wagen vlot bereikbaar.

Door bijkomende kleine recyclageparken in te richten waar alleen de meest voorkomende afvalfracties worden ingezameld, wil Vlaanderen het comfort en de dienstverlening in stedelijke kernen verhogen. Zulke kleine recyclageparken kunnen bestaan uit vaste installaties, maar ook uit tijdelijke, mobiele installaties, op voorwaarde dat die vaak genoeg worden opgesteld.

Dit uitvoeringsplan stapt af van de verplichting om een recyclagepark te voorzien vanaf 10 000 inwoners, met een bijkomend park per begonnen schijf van 30 000 inwoners. In plaats daarvan kiest Vlaanderen voor een afstandsnorm. Voor de burger is de afstand die hij moet afleggen om zijn afval te kunnen afleveren in een recyclagepark immers relevanter dan het aantal door één park te bedienen inwoners.

Op basis van een analyse[8] van de huidige geografische spreiding van recyclageparken blijkt dat vandaag 95,8% van de Vlaamse inwoners op ca. 5 km van een bestaand toegankelijk recyclagepark woont. Hierbij wordt verondersteld dat alle parken binnen één intercommunale toegankelijk zijn voor alle inwoners binnen deze intercommunale. Dit wijkt licht af van de realiteit, waarbij een aantal gemeentelijke parken alleen binnen de gemeente toegankelijk zijn.

90 % inwoners woont op maximaal 5 kilometer van recyclagepark

Het uitgangspunt is dat 90 procent van de bevolking in vogelvlucht maximaal 5 kilometer van een recyclagepark woont.

[8] Innovatieve inzamelsystemen in een veranderde ruimtelijke context, OVAM, 2015

Binnen een intergemeentelijk samenwerkingsverband kan het netwerk van recyclageparken geoptimaliseerd worden op basis van de bovenstaande norm. Niet alle gemeenten binnen een intergemeentelijk samenwerkingsverband hoeven dus zelf over een recyclagepark te beschikken, op voorwaarde dat 90 procent van de inwoners binnen een straal van 5 kilometer terecht kan in een ander recyclagepark binnen het samenwerkingsverband.

Gemeenten met een eigen recyclagepark

Gemeenten met een eigen recyclagepark die geen beroep doen op een intergemeentelijk samenwerkingsverband, hoeven niet te voldoen aan de bovenstaande afstandsnorm als ze over minimaal één park per 10 000 inwoners beschikken.

Om het gebruik van recyclageparken zoveel mogelijk te stimuleren, moeten de parken goed bereikbaar zijn en een goede dienstverlening garanderen. Openingsuren en personeelsbezetting zijn daarbij cruciaal. Met dit plan legt Vlaanderen geen verplichte openingsuren meer op en komen er geen suggesties over personeelsbezettingen. Die aspecten vallen voortaan onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten.

Minimaal in te zamelen afvalfracties
De verplicht minimaal in te zamelen afvalfracties in een recyclagepark zijn terug te vinden in tabel 2. Het staat de gemeenten vrij om meer afvalstromen in te zamelen dan de stromen die opgesomd zijn in de tabel.

Gemeenten stimuleren de kmo's op hun grondgebied om kleine hoeveelheden afval selectief aan te bieden en zorgen ervoor dat hun grote recyclageparken die selectieve stromen aanvaarden. De gemeente rekent de volledige kosten van de inzameling en verwerking van die stromen door aan de aanbiedende bedrijven.

Voor afvalstoffen waarvoor in het kader van de aanvaardingsplicht de samenwerking met de gemeenten niet wettelijk verplicht is, zijn de gemeenten niet verplicht om deze afvalstof in te zamelen. Gemeenten hebben in dat geval geen recht op een vergoeding van de producent, maar kunnen bepaalde afvalstoffen ook weigeren, zoals bijvoorbeeld autobanden.

5.1.3.3 Uitbouw van minirecyclageparken in stedelijke kernen

Naast het klassieke recyclagepark, dat zoveel mogelijk selectieve stromen aanvaardt, stimuleert Vlaanderen in overleg met de lokale besturen de komende planperiode de oprichting van minirecyclageparken. Die kunnen tijdelijk of permanent ingericht worden en zijn eerder geschikt voor dichtbevolkte plaatsen zoals stadscentra. De extra recyclageparken geven burgers in stedelijke kernen meer comfort. Burgers die niet over een wagen beschikken, kunnen hun draagbare afvalfracties te voet of per fiets naar een dichtbijgelegen minirecyclagepark brengen.

Gemeenten zijn niet verplicht om een minirecyclagepark in te richten. Aan de centrumsteden wordt wel aanbevolen om dat te doen.

Afval inzamelen via een minirecyclagepark

Kiest een gemeente ervoor om zo'n minipark (permanent of mobiel) in te richten, dan moeten daar verplicht bepaalde afvalfracties worden ingezameld. Die zijn terug te vinden in tabel 2. Het staat de gemeente vrij om meer afvalstromen in te zamelen dan de stromen die opgesomd zijn in de tabel.

Actie 7: de VLAREM-reglementering rond recyclageparken aanpassen om de oprichting van miniparken mogelijk te maken

Momenteel ligt de oprichting van minirecyclageparken niet voor de hand omdat ze aan dezelfde milieuwetgeving moeten voldoen als reguliere recyclageparken. Daardoor is de oprichting van een minipark wettelijk nog niet mogelijk. De OVAM zal de nodige aanpassingen aan de wetgeving voorstellen na een screening van de betreffende rubrieken en voorwaarden in het VLAREM.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval, LNE, afdeling Milieuvergunningen
Timing: 2016

5.1.3.4 Frequentie van minimaal in te zamelen stromen

De onderstaande stromen moeten verplicht afzonderlijk worden ingezameld op de wijze en met de frequentie die aangegeven staan in tabel 2.

Het staat de gemeente vrij om meer of frequenter afvalstromen in te zamelen dan de stromen die opgesomd zijn in de tabel.

Tijdens de planperiode kan het selectief inzamelen van bijkomende afvalfracties verplicht worden. Dat gebeurt pas na een grondige evaluatie van de bijkomende selectieve inzameling, aan de hand van ecologische en economische parameters.

Indien bedrijven tijdens de planperiode verplicht worden om EPS of plastic folies selectief in te zamelen, zijn de lokale besturen verplicht om binnen de 6 maanden na invoering van deze verplichting voor deze stromen een inzamelkanaal te voorzien, zodat ook burgers ze gescheiden kunnen aanbieden.

Stromen	Huis aan huis of brengmethode* (korte afstand)	Minirecyclageparken: kleinschalige inzameling, te voet of met de fiets bereikbaar	Grote recyclageparken (< 5 km in vogelvlucht)
huisvuil	om de twee weken, of korte afstand	verbod	verbod
papier en karton	maandelijks, of korte afstand		Ja
pmd	om de drie weken, of korte afstand		
glas	maandelijks, of set (2 monobollen of 1 duobol) glasbollen wit/gekleurd (minstens één per 1000 inwoners)		
snoeihout	op afroep, min. viermaal per jaar (in groenregio)		Ja
gft - keukenafval	om de twee weken, of korte afstand, in gft-regio's		

grofvuil	op afroep, min. tweemaal per jaar		Ja
textiel	viermaal per jaar, of containers (minstens één per 1000 inwoners)	ja	Ja
AEEA		ja, draagbaar	Ja
metalen		ja, draagbaar	Ja
hout (type A en B)		ja, draagbaar	Ja
kringloopgoederen	op afroep (continu)	ja, draagbaar	Ja
vlakglas			Ja
harde kunststoffen		ja, draagbaar	Ja
kga			Ja
frituurvet en -olie		ja	Ja
zuiver steenpuin			Ja
ander bouw- en sloopafval			Ja
hechtgebonden asbestcement			Ja
boomstronken			Ja
fijn tuinafval			Ja

Tabel 2: Verplicht in te zamelen stromen met frequentie en wijze van inzameling
**** brengmethode: selectieve inzameling via ondergrondse of bovengrondse inzamelsystemen***

Recyclageparken mogen de volgende afvalstoffen niet aanvaarden: huisvuil, oude en vervallen geneesmiddelen (inzameling via apothekers) en gasflessen. De Federatie Butaan Propaan (FEBUPRO) heeft voor gasflessen een inzamelsysteem opgezet bij de aangesloten verkooppunten van gasflessen.

Het verbod om gft in te zamelen in een (mini)recyclagepark geldt niet langer. De ingezamelde gft-afvalstromen mogen maximaal 2 procent 'verontreiniging' bevatten om een kwalitatief eindproduct te kunnen garanderen. Daarom is het belangrijk dat lokale besturen de sorteerregels laten respecteren en de opvolging ervan monitoren. Om geurhinder, insecten en ongedierte te vermijden, moet de gft-opslagcontainer op een koele plaats staan. Wekelijks moet hij naar een vergunde installatie voor gft-compostering of -vergisting worden afgevoerd.

Bijkomend geldt voor een gemeente in een gft-regio die ervoor kiest deze stroom ook op zijn (mini)recyclagepark(en) in te zamelen, dat het tarief op het recyclagepark voor dit gft hetzelfde moet zijn als voor de inzameling aan huis. Bij een wettelijke uitbreiding van de gft-fractie met keukenafval

moet de opslag van gft in het recyclagepark voldoen aan de eisen opgelegd door de Europese verordeningen 1069/2009 en 142/2011.

In gemeenten is er soms nood aan een praktische en goedkope bestemming voor overleden huisdieren en dieren die sterven in het verkeer, om het sluikstorten van dierlijk afval tegen te gaan. Een aparte inzamelplaats voor dierlijk afval in het recyclagepark vormt een laagdrempelige oplossing. Gemeenten die zo'n inzameling willen inrichten in hun recyclagepark, hebben recht op een tegemoetkoming vanuit het subsidiebesluit van de OVAM.

Snoeihout en fijn tuinafval mogen niet samen verhakseld worden tot mulchmateriaal (zie ook de omzendbrief van 8 juni 2004).

Actie 8: de kga-lijst actualiseren

Artikel 5.2.2.1 van het VLAREMA bepaalt welke afvalstoffen tot het klein gevaarlijk afval behoren. Die lijst is aan een actualisering toe. Bepaalde afvalstoffen kunnen van de lijst verdwijnen omdat voor die fractie een andere veilige inzamelmethode is opgezet, meestal in het kader van de producentenverantwoordelijkheid. Andere afvalstoffen die op de huidige kga-lijst staan, kunnen worden samengevoegd. De lijst wordt geactualiseerd en de OVAM stelt een voorstel op om het VLAREMA aan te passen.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval, FEBEM, COBEREC
Timing: 2016

5.1.3.5 Voor- en nadelen van een brengmethode op korte afstand als alternatief voor een huis-aan-huisinzameling

Kiest een gemeente ervoor om op (een deel van) haar grondgebied de huis-aan-huisinzameling te vervangen door een brengmethode op korte afstand, dan zijn een goede omkadering en een goed beheer van dat inzamelsysteem essentieel.

De gemeente moet burgers tijdig degelijk informeren over de omschakeling. Een permanente opvolging van het inzamelsysteem en zijn gebruikers is noodzakelijk. De containers moeten tijdig geledigd worden en eventuele defecten vragen om een snelle opvolging. De beheerder van de inzamelrecipiënten moet voldoende aandacht besteden aan de netheid van de container en de directe omgeving. De inzameling met een brengsysteem moet gebruiksvriendelijk zijn en zich dicht bij de inwoners bevinden, zodat ze er effectief gebruik van maken.

Om de keuze voor de gemeente te vergemakkelijken, somt het uitvoeringsplan hieronder de voor- en nadelen en de kosten van een brengmethode op korte afstand op. Die zijn gebaseerd op ervaringen van intercommunales, steden en gemeenten[9].

Voordelen

– *Dienstverlening*. Brengsystemen kunnen burgers in dichtbevolkte stedelijke kernen stimuleren om afval selectief in te zamelen. De openingsuren van zulke systemen zijn erg ruim, zodat mensen hun afval kunnen wegbrengen wanneer het hen past. Dat is zeker een voordeel voor burgers die klein wonen en weinig opslagruimte hebben. Sommige gemeenten houden hun containers altijd open, andere sluiten ze 's nachts af. De meeste systemen werken met een toegangscontrole om de container te openen. Sommige gemeenten geven hun inwoners toegang tot alle containers op hun grondgebied, andere beperken de toegang tot de buurtbewoners.

[9] Gebaseerd op de tekst 'Dienstverlening ondergrondse containers', opgemaakt door IVAREM, 21/04/2015.

– *Minder hinder door ondergrondse systemen*. Ondergrondse containers veroorzaken minder visuele hinder en trekken minder sluikstorters aan dan bovengrondse. Veel mensen vinden de ondergrondse systemen mooier passen in het straatbeeld dan de bovengrondse. Ondergrondse containers veroorzaken ook minder geluidsoverlast bij het deponeren van het afval, wat vooral bij de inzameling van glas relevant is. Ook de geurhinder is beperkter door de koelere stockage ondergronds.

– *Minder vrachtwagens in stedelijke kernen.* Voor het leegmaken van de brengsystemen zijn minder voertuigen nodig dan voor de inzamelrondes aan huis.

– *Minder arbeidsintensief*. Als afvalinzameling op specifieke locaties de huis-aan-huisophaling vervangt, is dat minder belastend voor de ophalers.

Nadelen

– *Zuiverheid van de ingezamelde fracties*. Voor een goede kwaliteit van de ingezamelde stromen geniet een klassieke inzameling aan huis de voorkeur. Een brengsysteem leidt in bepaalde gevallen tot een kwaliteitsverlies en hogere hoeveelheden residu. Zo blijkt uit een recente sorteeranalyse[10] uitgevoerd op het ingezamelde papier en karton, in opdracht van Filpap dat er sprake is van een aanzienlijk kwaliteitsverschil tussen het papier en karton ingezameld via een gewone huis-aan-huisinzameling en via een ondergrondse inzameling. Daar waar de vervuiling in de huis aan huis stroom gemiddeld slechts 1,29% bedroeg voor 2014, blijken stromen die van ondergrondse containers komen een vervuiling van 6,44 % te kennen. Ook met de zuiverheid van pmd is het vaak slecht gesteld (tot ongeveer een derde verontreiniging).

Dergelijk kwaliteitsverlies kan mogelijks verholpen worden door bijvoorbeeld te werken met specifieke inwerpopeningen, een goede omkadering van het systeem, nieuwe systemen uit te testen en best practices op te stellen.

– *Sluikstorten*. Bovengrondse inzamelpunten trekken vaker sluikstorters aan. Ondergrondse containers scoren beter. Afhankelijk van de plaats (al dan niet bereikbaar met de auto, kans op sociale controle) trekken de inzamelpunten meer of minder sluikstorters aan. Door sensibilisering en ordehandhaving kan dat probleem teruggedrongen worden, maar het zal wellicht nooit volledig verdwijnen.

– *Geurhinder.* Het is belangrijk dat de containers vaak genoeg worden gereinigd en leeggemaakt. Hiervoor is een goede planning nodig. Tijdens de zomer kan vaker reinigen aangewezen zijn. Zowel de binnenkant als de buitenkant van de container heeft reiniging en onderhoud nodig om klachten rond netheid, geurhinder en ongedierte (bijvoorbeeld vliegen of wespen op warme dagen) te vermijden. Zeker bij ondergrondse inzameling van gft kunnen geurhinder en percolaatvorming problemen geven.

– *Beschikbare ruimte onder en boven de grond*. Zowel voor bovengrondse als voor ondergrondse inzamelsystemen moet voldoende ruimte worden voorzien. Hoe dichter bevolkt de stadskern is, hoe moeilijker om ondergrondse inzamelsystemen te installeren door de vele ondergrondse kabels en leidingen. Ook moet er voldoende ruimte zijn om de containers te ledigen.

Kosten

[10] Kwaliteit van papier & karton ingezameld via ondergrondse inzamelsystemen, Filpap, 2015

De inzameling van afval via een brengmethode op korte afstand brengt drie grote kostenposten mee: investerings- en onderhoudskosten, kosten voor het leegmaken van de containers en administratieve kosten.

Wat de investeringskost betreft, bestaat er een verschil tussen systemen met en zonder toegangscontrole. Toegangscontrole is nodig om de hoeveelheid afval te registreren en het principe van ‘de vervuiler betaalt’ toe te passen. Een onderhoudscontract voor een systeem met toegangscontrole is een stuk duurder dan voor een systeem zonder toegangscontrole.

Bij de overstap van een huis-aan-huisinzameling naar een brengmethode op korte afstand zijn er ook kosten voor communicatie en begeleiding bij de start. Inwoners moeten leren omgaan met het systeem, het gebruik van de pasjes, weten hoe de inwerpopening werkt …

Wat de onderhoudskost betreft, is er naast de reinigingskost ook een kost voor het onderhoud van het elektronische en mechanische gedeelte, plus kosten bij eventuele schadegevallen. Vaste onderhoudskosten kunnen eventueel dalen bij het plaatsen van meerdere containers.

Om de kosten voor een brengmethode te vergelijken met de klassieke huis-aan-huisinzameling, is het aantal gezinnen per inzamelpunt cruciaal. De kostprijs voor het ledigen van een ondergrondse container voor restafval is vergelijkbaar met de kost voor huis-aan-huisinzameling in zakken, op voorwaarde dat voldoende gezinnen hun restafval in de ondergrondse container deponeren (in stedelijke gebieden met een hoge woondichtheid en hoogbouw) én dat de lediging optimaal verloopt dankzij een dicht net van containers en automatische volmeldingen. De kostprijs is lager dan die voor een inzameling met gedifferentieerd tarief (DIFTAR) in gezinscontainers.

Een brengsysteem voor papier en karton en pmd is duurder dan een inzameling aan huis. Dat komt omdat per lediging vaak maar een beperkt gewicht wordt opgehaald. Het verpakkingsafval in de pmd-zak is volumineus, maar weegt niet veel. Ook de hogere verontreinigingsgraad maakt het ondergronds inzamelen van pmd duurder.

Conclusie

De brengmethode op korte afstand is in de volgende gevallen een verantwoord alternatief voor de klassieke huis-aan-huisinzameling:

— in stedelijke kernen met een hoge woondichtheid, in woningen met een beperkte opslagruimte, of in verkeersluwe of moeilijk toegankelijke straten;

— bij hoogbouw/collectieve inzameling: om de gemeentelijke kosten per gezin te beperken, moeten voldoende gezinnen aangesloten zijn op het inzamelsysteem en moeten de eigenaars een substantieel deel van de kosten voor de investering en het onderhoud van het systeem dragen.

De gemeente moet er rekening mee houden dat een brengsysteem risico’s met zich mee brengt wat betreft de kwaliteit van de ingezamelde stromen. Daarom is het belangrijk om de kwaliteit van de stromen van nabij op te volgen zodra de overstap van een huis-aan-huisinzameling naar een brengmethode is gebeurd en indien nodig maatregelen te nemen.

5.1.4 Kwaliteit van de selectief in te zamelen stromen

Om de afzet van de selectief ingezamelde stromen te verzekeren en materiaalkringlopen effectief te sluiten, moet permanent gewaakt worden over de kwaliteit van de ingezamelde stromen. Een goede kwaliteit van de ingezamelde fracties draagt bij tot een betere recyclage en een hogere kwaliteit van de gerecycleerde materialen.

Tabel 3 toont de maximale toegelaten verontreinigingsgraad bij inzameling van selectieve fracties. Die kwaliteitseisen zijn maximaal afgestemd op de eisen vernoemd in andere documenten (bijvoorbeeld

het ‘Actieplan duurzaam beheer biomassa(rest)stromen 2015-2020’, het eenheidsreglement voor gerecycleerde granulaten, de verminderde heffingstarieven in het kader van het Materialendecreet).

Fractie	**Maximale verontreinigingsgraad**
Gft (inclusief keukenafval) of groenafval	2%
OBA	10%
bouw- en sloopafval: - zuiver steenpuin - asbest - ander bouw- en sloopafval	(1)
houtafval	5%
papier en karton	3%
glas	5%
pmd	20%(2)
textiel	5%
harde plastics	5%

Tabel 3: Maximale verontreinigingsgraad per selectieve fractie
(1) Het eenheidsreglement gerecycleerde granulaten bevat de voorwaarden waaronder het steenpuin als LMRP (laagmilieurisicoprofiel) naar een puinbreker kan worden afgevoerd. Meer info: bijlage 3 van het eenheidsreglement op www.ovam.be/gerecycleerde granulaten.
(2) Cijfer kan worden aangepast indien significante wijzigingen in de wijze van inzameling of samenstelling van de fractie worden doorgevoerd.

Om de selectieve fracties in het recyclagepark zo zuiver mogelijk in te zamelen, garandeert de gemeente of intergemeentelijke vereniging een sluitend kwaliteitswaarborgsysteem: naast de vernoemde kwaliteitseisen hanteert ze duidelijke interne regels voor het recyclagepark, organiseert ze opleidingen voor de parkwachters, voert ze een heldere communicatie naar de burgers toe en maakt ze degelijke contractuele afspraken met de verwerker/afnemer.

5.1.5 Afbouwbeleid voor asbest

Op 24 oktober 2014 gaf de Vlaamse Regering haar principiële goedkeuring voor een versneld asbestafbouwbeleid tegen 2040. De OVAM kreeg de opdracht om uiterlijk tegen 2018 een finaal asbestafbouwplan voor te leggen. Dat plan is verankerd binnen het Materialendecreet en het VLAREMA en gaat voor een asbestveilig Vlaanderen. Asbesthoudende materialen in en rond gebouwen worden maximaal verwijderd met vastgelegde doelstellingen.

Publieke gebouwen (overheden, scholen, …), residentiële gebouwen en land- en tuinbouw worden prioritair aangepakt. De asbesthoudende materiaalstromen die prioritair verwijderd worden, zijn asbestproductieafval, niet-hechtgebonden asbesttoepassingen en buitenschiltoepassingen.

Het asbestafbouwplan zet sterk in op:
— inventarisatie;
— doelgroepgerichte en sectorale schaalvergroting;
— een duurzaam en geïntegreerd renovatiebeleid;
— een innovatieve opslag en verwerking van asbestafval.

In proefprojecten onderzoekt de OVAM in de aanloop naar het finale afbouwplan in 2018 de inzet van nieuwe of uitgebreide beleidsinstrumenten. De Vlaamse overheid ziet de lokale besturen daarbij als belangrijke strategische partners, omdat zij vaak eigenaar zijn van publieke gebouwen, en omdat ze dicht bij de burger en de lokale bedrijven staan.

5.1.6 Communicatie door lokale besturen

De studie 'Invloed van demografische ontwikkelingen op het afvalbeheer' (KU Leuven, 2015) geeft aan dat communicatie en voorlichting belangrijk blijven om de negatieve impact van demografische trends op het afvalgedrag aan te pakken. De studie geeft lokale besturen de volgende adviezen voor hun communicatie naar burgers toe over afvalpreventie en selectieve inzameling:

— De papieren versie van de afvalkalender is en blijft het belangrijkste communicatiemiddel als het gaat om informatie over ophaalmomenten en de bestemming van het afval. Die kalender is best volledig maar toch bondig. Verwijzingen naar andere bronnen, zoals websites, worden veelal niet gelezen.

— Burgers zijn doorgaans nauwelijks op de hoogte van de reglementering en de prijszetting van het recyclagepark. Extra aandacht is hier nodig. Bij de communicatie rond de recyclageparken moet er naast aandacht voor de reglementering (openingsuren, welke fracties, …) ook aandacht zijn voor de kostprijs en de meest efficiënte manier om afvalstromen aan te voeren.

— Bij aanpassingen aan de inzameling (nieuwe inzamelwijze, nieuwe fracties, ...) of aan de prijzen moet er in de communicatie niet alleen aandacht gaan naar het wat, maar ook naar het waarom van de verandering. Lokale besturen leggen best uit waarom de aanpassing nodig is en wat het nut en de mogelijke voordelen voor de burger zijn.

— In gemeenten met veel anderstaligen kan het nuttig zijn om communicatie in het Engels, Frans of andere taal te voorzien of met pictogrammen te werken.

— In bepaalde wijken of voor bepaalde doelgroepen kan het aangewezen zijn om naast de andere communicatiekanalen ook een beroep te doen op een meer persoonlijke communicatie. Dat kan door 'afvalstewards' in te zetten die burgers persoonlijk aanspreken, indien nodig deur aan deur, en hen informeren over preventie en selectieve inzameling. Zo'n aanpak kan ook geïntegreerd worden in een bestaande buurtwerking.

— Een andere vorm van persoonlijke communicatie is die via sociale media of een app over afvalinzameling, waarbij jongeren een belangrijke doelgroep kunnen zijn.

5.1.7 Samenwerking en ondersteuning vanuit de OVAM

5.1.7.1 Samenwerkingsverbanden

De lokale besturen zijn sinds de start van de OVAM cruciale en strategische partners. Maar de term 'lokaal bestuur' maskeert de diversiteit van het lokale beleidsniveau: (centrum)steden, gemeenten, intercommunales en andere intermediaire structuren. De afgelopen decennia is het belang van het beleidsniveau dat het dichtst bij de burger staat sterk toegenomen: burgers zijn mondiger geworden, Europa focust haar beleid op steden, er is een toenemende druk op de ruimte, ... De uitdagingen die de lokale besturen willen en moeten aangaan, zijn daardoor toegenomen.

De OVAM testte de afgelopen jaren het OVAM-samenwerkingsverband (OVAM-SV). Het samenwerkingsverband vormt een cruciaal onderdeel van een afgestemd, overkoepelend OVAM-beleid naar en met de lokale besturen, gebaseerd op integratie, innovatie, maatwerk en concretisering.

Het hoofddoel van het OVAM-SV is om als evenwaardige partners op lange termijn samen te werken en zo een win-win situatie te creëren. Binnen het afvalstoffen-, materialen- en bodembeleid pakken de OVAM en de lokale besturen complexe maatschappelijke problemen op lokaal niveau aan. Een wederzijds vertrouwen is daarbij een basisvoorwaarde.

Het samenwerkingsverband wil de samenwerking tussen de verschillende OVAM-afdelingen faciliteren, en ook de samenwerking met de verschillende lokale besturen naar een hoger niveau tillen. Het OVAM-SV is een vrijwillige samenwerking, met de nadruk op concrete realisaties.

De OVAM-visie op de samenwerking met de lokale besturen gaat uit van drie niveaus:

— Ze streeft ernaar dat de lokale besturen de wettelijke bepalingen zelf invullen, desnoods met een stappenplan.
— Ze wil aan lokale besturen kosteloze maar beleidsversterkende initiatieven aanbieden, maar ook input krijgen en ervaringen vernemen die een nieuw beleid kunnen voeden.
— Ze wil relevante thema's uit het afvalstoffen-, materialen- en bodembeleid lokaal uitvoeren via innovatieve projecten.

De specifieke aanpak via een samenwerkingsverband, als aanvullend instrument, blijft voorbehouden aan een select aantal lokale besturen. Het is praktisch onmogelijk om met alle lokale besturen een samenwerking op maat op te zetten. In deze planperiode zet de OVAM in op enkele nieuwe samenwerkingsverbanden en op het nakomen van engagementen die zijn vastgelegd in de lopende samenwerkingsverbanden. De bestaande samenwerkingsverbanden (gestart voor juni 2015) zijn die met Aalst, Mechelen, Eeklo, Duffel, Kortrijk, Dendermonde, Gent en Bertem. Nieuwe partnerschappen met de centrumsteden worden voorbereid, in functie van de inhoudelijke doelstellingen, prioriteiten en programma's van de OVAM en het betreffende lokale bestuur.

5.1.7.2 Portfolio van inspirerende voorbeeldprojecten

De OVAM werkt (ook buiten de OVAM-samenwerkingsverbanden) nauw samen met lokale besturen. Het OVAM-portfolio (http://portfolio.ovam.be) voor lokale besturen bundelt de meest inspirerende projecten. In het online portfolio vertellen lokale besturen uit heel Vlaanderen hoe zij het afval-, materialen- en bodembeleid omzetten in de praktijk. Ze doen uit de doeken hoe OVAM daarbij betrokken was, door financiering, samenwerking of wetgeving. Dat moet steden, gemeenten, provincies en intercommunales uit heel Vlaanderen inspireren om zelf ook werk te maken van een duurzaam afval-, materialen- en bodembeleid. De OVAM houdt het platform actueel met nieuwe projecten.

5.1.7.3 Subsidies duurzaam materialenbeheer voor lokale besturen

Voor de ondersteuning van lokale besturen bij het uitwerken van een duurzaam afvalstoffen- en materialenbeleid heeft de OVAM diverse subsidiemaatregelen in handen. Al sinds de vroege jaren van het afvalstoffenbeleid kunnen gemeenten en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden steun krijgen voor initiatieven en investeringen die afvalpreventie en de selectieve inzameling van afvalstoffen bevorderen. Die subsidiëring helpt lokale besturen bij het uitvoeren van de verplichtingen en taken die voortvloeien uit dit uitvoeringsplan en zijn voorgangers. Artikel 15, 2°, van het Materialendecreet vormt de juridische basis. De hoofdcategorieën die in aanmerking komen voor subsidies, zijn voorzieningen voor thuiscompostering, systemen met een gedifferentieerd tarief (DIFTAR), diverse preventievoorzieningen en installaties voor afvalstoffenbeheer, waaronder ook voorvergistingsinstallaties.

Actie 9: in de planperiode onderzoekt de OVAM of het subsidiebesluit kan worden aangepast om de start van een bijkomende selectieve inzameling (bijvoorbeeld gft-inzameling in groenregio's) door lokale besturen te ondersteunen. In het huidige subsidiebesluit zijn de subsidies voor selectieve inzameling immers beperkt tot investeringssteun. Het opzetten van bijkomende selectieve inzameling vraagt echter ook aanzienlijke logistieke kosten. Er wordt bekeken of gemeenten via het subsidiebesluit ondersteuning kunnen krijgen.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval, Vlaco
Timing: 2017

Daarnaast stimuleert de Vlaamse overheid de uitbouw van een materialenbeleid op lokaal niveau, zodat zowel Vlaanderen als de lokale besturen leren welke mogelijkheden het lokale niveau biedt om effectief kringlopen te sluiten.

Lokale besturen worden aangemoedigd om innovatieve projecten op te zetten rond materialengebruik en -verbruik die de milieudruk kunnen verlagen. De opportuniteiten die zich op lokaal niveau aandienen, zijn een uitgelezen aanknopingspunt. Lokale besturen, bij voorkeur in samenwerking met relevante partners, kunnen opportuniteiten zien in kleinschalige of technologische innovaties, en ook in meer omvattende uitdagingen. Dat kunnen grote projecten zijn die de kringloopeconomie in de stad stimuleren, maar ook minder ambitieuze maar interessante aanpassingen aan (vormen van) selectieve inzameling, sensibiliseringsacties, … Innovatieve projecten moeten voldoende origineel zijn, daadwerkelijk een impact kunnen hebben, en leerervaringen bieden op lokaal en bovenlokaal niveau. Mogelijke thema's zijn de afzet van recyclaten, innovatieve bouwprojecten, lokale nutriëntenkringlopen, de deeleconomie, ...

Het subsidiebesluit en het ministerieel besluit van 22 mei 2014 geven aan welke stappen lokale besturen moeten nemen: van het indienen van een projectidee over de selectieprocedure, tot en met de uitvoering en rapportering van een project. Het subsidiepercentage bedraagt maximaal 50 procent van de totale projectkosten.

De OVAM werkt actief mee aan dergelijke projecten om er maximaal lessen uit te kunnen trekken voor het Vlaamse beleid, en om de goede praktijken met andere lokale besturen te kunnen delen.

De volgende voorbeelden van geselecteerde projectideeën geven een beeld van de waaier aan mogelijkheden, zonder daarmee de selectie van toekomstige projecten te beperken:

— een vernieuwde aanpak van het bermbeheer;
— aan de slag met circulaire mode en textiel;
— product-dienstcombinaties uitwerken in het stedelijk aankoopbeleid;
— een haalbaarheidsstudie en praktijkfase van de recyclageparken van de toekomst;
— ontwikkeling van de mechanische voorbehandeling van gft-afval in ondergrondse containers;
— strategieën en acties tegen voedselverspilling;

De Vlaamse overheid zet in de planperiode voldoende middelen in om aan de aanvragen tot subsidiëring tegemoet te komen en zo ook op lokaal niveau de stap naar een materialenbeleid verder te zetten.

5.2 Rol van de distributiesector

Ook de distributiesector krijgt een belangrijke rol in de selectieve inzameling van (bijkomende) stromen. Voor bepaalde stromen werken zij daar vandaag al aan mee, vrijwillig of in het kader van een uitgebreide producentenverantwoordelijkheid.

Samen met de distributiesector zet de OVAM in de planperiode verder in op selectief inzamelen. Daarom wordt een wettelijke regeling uitgewerkt die de vrijwillige terugname van afvalstromen door de distributiesector in goede banen moet leiden. Eindverkopers nemen zo hun verantwoordelijkheid voor de stromen die ze aanbieden. Een voorwaarde is wel dat de inzameling bijdraagt tot het beter sluiten van materiaalkringlopen, bijvoorbeeld door extra inzamelcomfort, het stimuleren van hergebruik, inzameling van bijkomende stromen of een betere verwerking.

Actie 10: het VLAREMA aanpassen om het systeem van vrijwillige terugname door de distributiesector wettelijk te regelen

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval, FEBEM, Comeos, COBEREC, KOMOSIE
Timing: 2017

Als de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid voor nieuwe selectieve stromen (zie 8.6) tijdens de planperiode van kracht wordt, zal de distributiesector zijn rol op het vlak van inzameling opnemen.

6 Bedrijven en organisaties

In dit hoofdstuk komen de generieke, stroomoverschrijdende acties gericht op bedrijfsafval aan bod. De stroomspecifieke acties (organisch-biologisch afval, kunststoffen, verpakkingen, …) voor bedrijven staan vermeld in hoofdstuk 8. Voor de doelstellingen voor het bedrijfsrestafval verwijzen we naar punt 4.2.

6.1 Bedrijven ondersteunen voor een beter materialenbeheer

Bedrijven krijgen ondersteuning om hun materiaalstromen beter te beheren, zodat er minder materialen worden verbruikt en meer worden gerecycleerd.

Via de e-grondstoffentool van de OVAM krijgen bedrijven inzicht in de wettelijke vereisten om het onderscheid te maken tussen afvalstoffen en grondstoffen. De procedure die bedrijven daarvoor moeten volgen zal transparanter en eenvoudiger uitvoerbaar worden. De OVAM zal daartoe overstappen naar een digitale aanvraag en verlening van grondstofverklaringen. De voordelen daarvoor zijn divers: kortere gemiddelde behandelingstijd, permanent zicht (zowel voor de aanvrager als de dossierbehandelaar) op de status en stukken van een aanvraagdossier, traceerbare communicatie, transparante voorwaarden... Daarnaast zal de OVAM de obstakels om een grondstofverklaring aan te vragen uit de weg ruimen. Daartoe zullen de noden van de sector bevraagd worden en zullen stakeholders betrokken worden bij de ontwikkeling of aanpassing van de digitale informatie en hulpmiddelen. Ten slotte bestudeert de OVAM ook de mogelijkheid van een automatische verlening, al dan niet gekoppeld aan een kwaliteitsborgingssysteem achteraf. Deze versoepeling zal bedrijven helpen om reststromen uit hun bedrijf een hoogwaardiger tweede leven te geven, de bepaling uit VLAREMA dat de beoogde grondstoffen alleen als grondstoffen mogen worden beschouwd als ze bij een oordeelkundig gebruik geen gevaar inhouden voor mens en milieu, blijft natuurlijk gelden.

De oprichting van een permanent symbioseplatform wordt verkend. Dat platform bouwt voort op het eerdere pilootproject symbiose en andere gelijkaardige pilots. De OVAM zal het platform samen met andere partners (VITO, FEBEM en Essenscia) ondersteunen. Het symbioseplatform moet bedrijven in staat stellen om hun primaire grondstoffen te vervangen door gerecycleerde, hun reststromen een betere bestemming te geven en andere bedrijven te vinden die hun reststromen hoogwaardig kunnen inzetten.

Bestaande tools, zoals de materialenscan, geven bedrijven ook in de komende planperiode inzicht in de materiaalstromen die hun bedrijf in- en uitgaan. De tools worden geoptimaliseerd, zodat ze goed aansluiten bij de behoeften van een bedrijf.

Tijdens de planperiode wordt erover gewaakt dat de bovenstaande instrumenten elkaar aanvullen en versterken.

6.2 Sensibiliseringsacties naar bedrijven

Bedrijven zijn al jaren verplicht om verschillende afvalfracties te sorteren en gescheiden aan te bieden aan een afvalstoffeninzamelaar. Hoewel ze steeds beter sorteren aan de bron, is er toch nog een

lange weg te gaan. Uit een studie[11] in 2013 bleek dat het bedrijfsrestafval nog altijd voor minstens 20 procent bestaat uit materialen die vlot gerecycleerd kunnen worden.

Actie 11: de voorbije jaren zette de OVAM herhaaldelijk en via diverse communicatiekanalen (tv-spots, advertenties, brochures) sensibiliseringscampagnes op rond de sorteerverplichtingen voor bedrijven. Gedurende de planperiode zet de OVAM die communicatieacties verder.

Naast de algemene aanpak zet de OVAM sinds 2013 in op de ontwikkeling van een sectorspecifieke aanpak voor de selectieve inzameling bij kmo's. De mogelijkheden, uitdagingen en belemmeringen om afval gescheiden in te zamelen, verschillen van sector tot sector en zelfs tussen kmo's binnen dezelfde sector. Een algemene aanpak volstaat niet om kmo's in de diverse bedrijfssectoren aan te zetten tot bronsortering. In 2013 is de OVAM dan ook gestart met een aanpak op maat voor bepaalde doelgroepen en sectoren waar de selectieve inzameling beter kan.

Een studie uit 2014[12] bracht de top tien van sectoren en deelsectoren in kaart die het hoogste potentieel bieden voor meer en betere selectieve inzameling. In 2014-2015 werd er voor de sectoren garages, landbouw, horeca en bakkers een gerichte communicatieactie opgezet, in nauwe samenwerking met de betrokken bedrijfsfederaties, FEBEM en de relevante beheersorganismen.

Gedurende de planperiode zal de OVAM gelijkaardige communicatietrajecten opzetten in andere sectoren met veel potentieel voor meer en betere selectieve inzameling. Voor die acties van start gaan, moeten de betrokken sectorfederaties zich engageren. Cruciaal voor het welslagen van een sectorspecifiek communicatietraject is de bereidheid van de sectorfederaties om samen een communicatieactie uit te werken.

Ook de lokale besturen kunnen de plaatselijke kmo’s sensibiliseren. Heel wat kleine ondernemingen maken gebruik van de gemeentelijke inzamelronde voor restafval en selectieve afvalfracties zoals pmd en papier en karton. Gerichte sensibiliseringscampagnes voor lokale kmo’s rond meer en beter sorteren aan de bron kunnen het in te zamelen bedrijfsrestafval helpen verminderen.

Tot slot spelen ook de afvalstoffeninzamelaars een belangrijke rol: zij kunnen hun (potentiële) klanten informeren en sensibiliseren rond de sorteerverplichtingen.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: FEBEM, lokale besturen, beheersorganismen, VOKA, Unizo, sectorfederaties, Agentschap Ondernemen
Timing: tijdens de hele planperiode

6.3 De inzameling van bedrijfsrestafval verder professionaliseren

Het VLAREMA schrijft voor dat inzamelaars van bedrijfsrestafval de juiste informatie moeten verstrekken aan bedrijven, zodat de afvalstoffenproducenten weten welke afvalstoffen ze gescheiden moeten aanbieden en welke ze apart moeten houden bij inzameling. Ook moeten die inzamelaars van bedrijfsrestafval met de afvalstoffenproducent een contract afsluiten dat de selectieve fracties en hun vooropgestelde inzamelwijze vermeldt.

Een contract is echter geen garantie dat de afvalstoffenproducent ook correct zal sorteren aan de bron. Bovendien zijn er bedrijven die geen contract willen afsluiten met hun inzamelaar van bedrijfsrestafval. Om bedrijven maximaal aan te sporen om een contract af te sluiten en het na te leven, is er nood aan bijkomende maatregelen.

[11] Monitoringsprogramma gemengd bedrijfsafval, OVAM, 2013.
[12] Sectorspecifieke aanpak van de selectieve inzameling bij kmo’s, OVAM, 2014.

Actie 12: om de inzameling van bedrijfsrestafval verder te professionaliseren, onderzoekt de OVAM of een kwaliteitsborgingssysteem (KBS) voor inzamelaars van bedrijfsrestafval haalbaar is.
Daartoe wordt eerst het bestaande KBS van de inzamelaars van gevaarlijk afval onderzocht, om te leren uit die ervaringen. Met de invoering van het KBS wordt iedere inzamelaar van bedrijfsrestafval verplicht om gerichte maatregelen en procedures uit te werken. Die moeten de afvalstoffenproducent ertoe aanzetten om zijn afval aan te bieden zoals in het contract is vastgelegd, zodat de kwaliteit van de ingezamelde stromen wordt gegarandeerd.

De inzamelaars van bedrijfsrestafval kunnen onder meer rekening houden met de volgende zaken:
— Hoe worden klanten gesensibiliseerd om hun afval correct aan de bron te sorteren?
— Welke instructies geeft de inzamelaar aan zijn verkopers als ze een nieuw contract afsluiten?
— Hoe gaat men om met klanten die het contract niet willen ondertekenen? Welke maatregelen worden genomen om klanten alsnog te overtuigen?
— Welke instructies krijgen de vervoerders? Welke maatregelen worden getroffen als vervoerders flagrante overtredingen van het contract vaststellen?
— Op welke manier worden bestaande klanten blijvend gesensibiliseerd over het belang van correct sorteren aan de bron en het naleven van het contract?

Trekker: OVAM
Betrokkenen: FEBEM
Timing: 2017

6.4 Collectieve inzamelingen van selectieve fracties stimuleren

Via een collectieve inzameling van kleine selectieve fracties op een bedrijventerrein kan vermeden worden dat individuele bedrijven kleine hoeveelheden van selectieve stromen bij het restafval gooien.

Lokale besturen, privaatrechtelijke bedrijven en publieke en privaatrechtelijke bedrijventerreinverenigingen kunnen proefprojecten opzetten om aan te tonen dat de collectieve afvalinzameling op een bedrijventerrein werkt. Het is beter voor het milieu en bovendien goedkoper door de efficiëntere logistiek. Cruciaal voor het welslagen is de rol van de bedrijventerreinbeheerder als facilitator, gezien zijn/haar expertise en kennis van de aanwezige bedrijven. De coördinatie door de beheerder bezorgt de individuele bedrijven minder administratieve last. De beheerder kan zowel publiekrechtelijk zijn (de gemeenten en intercommunales) als privaatrechtelijk (de bedrijventerreinverenigingen, vzw's).

Concreet coördineert de bedrijventerreinbeheerder een collectieve prijsvraag om per selectieve afvalfractie een gezamenlijke ophaling te organiseren. De bedrijven sluiten met de meest voordelige inzamelaar een contract af met een lagere verwerkings- en logistieke kost, omdat het voor grotere volumes geldt.

Via proefprojecten kunnen innovatieve collectieve inzamelsystemen op een bedrijventerrein worden uitgetest. Die gaan na of de logistieke kost vermindert. Ze bekijken op welke manier dergelijke systemen op bedrijventerreinen vanuit de wetgeving aangemoedigd kunnen worden, bijvoorbeeld met een vergunningsplicht. Een aantal (privaatrechtelijke) bedrijventerreinbeheerders hebben ervaring met dergelijke collectieve systemen: gemeenschappelijke perscontainers, mobiele shredder- of compacteerinstallaties, … Zij kunnen hun ervaringen delen met andere bedrijventerreinbeheerders.

In het voorjaar van 2015 startte de collectieve actie Recupel on tour. Daarbij worden alle afgedankte elektrische en elektronische apparaten (AEEA) van een bedrijventerrein op het terrein van één bedrijf collectief ingezameld. Nadien wordt het door een afvalinzamelaar opgehaald (op afroep via de vrachtwagen).

De OVAM onderzocht in 2015 of de selectieve inzameling van kunststoffen bij bedrijven haalbaar is (specifiek voor harde kunststoffen, secundaire en tertiaire kunststoffolies en EPS). In hoofdstuk 8 worden de stroomspecifieke acties voor kunststoffen opgesomd.

Aansluitend op die studie bekijkt de OVAM in de planperiode welke pilootprojecten rond de collectieve inzameling van verplichte selectieve afvalfracties kunnen worden opgezet en geëvalueerd. De OVAM kan daarvoor een regiospecifieke aanpak uitproberen. In samenwerking met de regionale betrokkenen, zoals de Provinciale Ontwikkelingsmaatschappijen en de bedrijventerreinbeheerders, worden sensibiliseringscampagnes uitgerold rond de sorteerverplichtingen voor bedrijven op de geselecteerde bedrijventerreinen. De focus ligt op de collectieve inzameling van gemeenschappelijke selectieve afvalfracties.

Actie 13:

- **Publieke bedrijventerreinbeheerders (gemeenten en intercommunales) stimuleren om een proefproject in te dienen via het subsidiebesluit voor innovatieve projecten van de OVAM. Via infosessies worden bedrijventerreinbeheerders warm gemaakt om een project rond collectief afvalbeheer in te dienen.** Indien een projectidee geselecteerd wordt, volgt de OVAM de verdere uitwerking tot een definitief voorstel en de uitvoering ervan op.

- **Privaatrechtelijke bedrijven en bedrijventerreinverenigingen stimuleren om projecten rond duurzaam collectief materialenbeheer op een bedrijventerrein in te dienen. Dat kan via de subsidiecall van het Agentschap Ondernemen (AO) rond Duurzaam BedrijvenTerreinManagement (DBTM).** Bij het AO (dienst Vestiging en Ruimtelijke Economie) zullen ook na 2015 subsidies rond DBTM verdergezet worden, met de focus op duurzaam materialenbeheer. Bedrijventerreinbeheerders kunnen binnen een lerend netwerk van parkmanagers van het AO gesensibiliseerd worden rond innovatieve collectieve inzameling.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: publieke bedrijventerreinmanagers (intercommunales, gemeenten), privaatrechtelijke bedrijventerreinverenigingen, intermediaire bedrijfsorganisaties (POM's, ...), bedrijven, ketenpartners, FEBEM, VVSG/Interafval, logistiek (Departement MOW), AO (dienst Vestiging en Ruimtelijke Economie)
Timing: 2017-2018

7 Preventie en hergebruik

7.1 De deeleconomie

Sinds een tweetal jaren duikt een nieuwe trend (of transformatie?) in onze maatschappij op: de opkomst van deelinitiatieven. In Vlaanderen en daarbuiten ontstaat een nieuwe categorie van economische en sociale activiteiten, samengevat met de term ‘collaboratieve economie’. Die omvat uiteenlopende ontwikkelingen, van miljoeneninvesteringen in nieuwe multinationals zoals Uber en Airbnb tot zeer lokale en kleinschalige acties zoals de Freego (een ‘weggeefkoelkast’ met gratis voedsel aan de kant van de straat). De jongste tijd lijken zulke initiatieven in een stroomversnelling te komen.

Er is veel aandacht voor het potentieel van delen, platformwerking en burgerinitiatieven in een stedelijke context. De collaboratieve economie zou bijdragen aan sociale innovatie en een meer leefbare samenleving. Steden als Seoul, Barcelona en Amsterdam profileren zich als Sharing Cities. Ook in Vlaanderen gebeurt er veel. Gent kent bijvoorbeeld opvallend veel transitie-initiatieven met een uitgesproken deelkarakter.

In de planperiode wil de Vlaamse overheid die evolutie ondersteunen door de potentiële kansen in kaart te brengen, goede initiatieven te versterken en stimuleren, en minder gewenste ontwikkelingen bij te sturen. Lokale besturen staan dicht bij burgerinitiatieven of kunnen zelf op een constructieve manier inspelen op de mogelijkheden van de deeleconomie op lokaal niveau.

7.1.1 Uitgangspunten

7.1.1.1 Bewaak het publieke belang

De kernopdracht van de (lokale) overheid is het publieke domein bewaken en het gemeenschappelijk welzijn ondersteunen. Daarom gaat de voorkeur naar deelinitiatieven (met of zonder winstoogmerk) met een uitgesproken sociaal-maatschappelijke of ecologische insteek. Vaak, maar niet altijd, gaat het over lokale, kleine initiatieven die aansluiten bij de maatschappelijke doelen die een lokaal bestuur wil realiseren. Zulke projecten moeten bijdragen aan het welzijn van de bevolking in een wijk, stad of regio en hebben ondersteuning nodig van het lokale bestuur. Voor puur commerciële of potentieel illegale initiatieven is er soms nood aan inperking of handhaving om wantoestanden zoals deloyale concurrentie te voorkomen.

De (Vlaamse) overheid schaart zich achter een groei van de deeleconomie door in te zetten op vormen van samenwerking, partnerschappen, facilitering, opvolging en ook (bij)sturing.

7.1.1.2 Inspireren

De belangrijkste opdracht voor de komende planperiode is gemeenten inspireren en enthousiasmeren. De aandacht gaat uit naar de rol van lokale besturen in een deeleconomie, naar reële initiatieven en naar de samenwerking met tal van mogelijke actoren op lokaal en Vlaams niveau. De OVAM wil praktisch verkennen hoe de collaboratieve economie maatschappelijke en ecologische doelstellingen kan invullen.

7.1.2 Aanbevelingen voor lokale besturen

In de planperiode zet de Vlaamse overheid in op een ‘groei’ van de deeleconomie, vooral door te focussen op kwaliteit. Het becijferen van de kwantitatieve impact is complex, maar waar het mogelijk is, is het kwantitatief onderbouwen en opvolgen van initiatieven wel nuttig.

De concrete mogelijkheden en aanbevelingen voor lokale besturen zijn:

1 Bouw kennis en inzichten op over de collaboratieve economie in het algemeen, en over de stand van zaken en de opportuniteiten op het eigen lokale niveau. Doe dit niet alleen, maar samen met organisaties en partners die er vaak al mee bezig zijn.

2 Werk aan een beleid dat de sterke en waardevolle ontwikkelingen benoemt en verken welke maatregelen mogelijk zijn. Veranker dit via relevante (college)besluiten en in beleidsnota's rond (sociale) economie, wijkontwikkeling, milieu en duurzaamheid, ... Bekijk welke instrumenten en middelen nuttig kunnen zijn (regulerend, subsidiërend, samenwerkend, communicatief, personeelsinzet). Besef dat veel aspecten van de deeleconomie niet vanuit de overheid worden opgezet of uitgevoerd, maar dat facilitering en een duw in de rug nodig kunnen zijn om meer effect te genereren.
   Concrete actievelden zijn bijvoorbeeld:
   - herstelinitiatieven zoals de Repair Cafés passen in de principes van duurzaam materialenbeheer. Ook ideeën en praktijken zoals een instrumentheek, FabLabs, initiatieven binnen LETS-kringen of lokale ruilnetwerken zijn waardevol. Gemeenten kunnen dit op verschillende manieren ondersteunen: via herstelboxen met onderdelen en herstelmateriaal van de Kringwinkels, door personeel, ruimte en materialen ter beschikking te stellen, of door mee te werken aan de communicatie;

- gedeelde voedselproductie en korteketeninitiatieven in de (stads)landbouw gaan voedselverspilling tegen en bevorderen een duurzame landbouw en een gezonder eetgedrag.

3 Neem een voorbeeldrol op door:
   - delen en hergebruik systematisch te stimuleren en in te bouwen in het eigen aankoopbeleid (zie ook hoofdstuk 7.3);
   - proactief ideeën en/of praktijken uit de collaboratieve economie in de eigen werking en organisatie in te bedden:
     - inventariseer wat er gedeeld kan worden op het vlak van materieel, ruimte, onroerend goed, … Kan het wagenpark bijvoorbeeld ter beschikking gesteld worden via een autodeelorganisatie?
     - organiseer evenementen of bijeenkomsten rond delen, reparaties, …;
     - start een platform of een ander initiatief dat een structurele interactie in functie van deelacties mogelijk maakt. Bijvoorbeeld: IedereenRuiltMee.be biedt gemeenten, bedrijven en organisaties de mogelijkheid om hun eigen netwerk te creëren;
     - srken en gebruik zelf alternatieve munten om mee te delen.

Vlaanderen wil tijdens de planperiode de dynamiek van de deeleconomie opvolgen en diepgaand en gecoördineerd kennis en inzichten verwerven in de mogelijkheden en knelpunten van die nieuwe economie.

Actie 14: de OVAM wenst, samen met andere betrokkenen, verder in te zetten op het stimuleren van initiatieven rond deeleconomie.
Dat kan concreet betekenen:

— informatie over de deeleconomie op Vlaams niveau en lokale initiatieven samenbrengen en beschikbaar stellen, zodat iedereen een goed zicht heeft op wat er gebeurt en mogelijk is;
— gelegenheid creëren om ervaringen, visies en beleidsaspecten uit te wisselen en in debat te gaan;
— initiatieven op elkaar afstemmen of zelf acties initiëren om elkaar te versterken, hefbomen te creëren of efficiënter met middelen om te gaan;
— in gezamenlijk verband de impact (kwantitatief en kwalitatief) van de deeleconomie verkennen. Dat kan door specifieke indicatoren te ontwikkelen, bijvoorbeeld op het vlak van vermeden afval, CO_2-uitstoot, sociale cohesie, financiële winsten, …;
— een discussieforum, aanspreekpunt en doorgeefluik creëren voor onderwerpen en uitdagingen die het stedelijke/lokale niveau overstijgen. Bepaalde gemeenschappelijke knelpunten komen herhaaldelijk voor en vragen om overleg, bijvoorbeeld rond wetgeving en fiscaliteit (sociale wetgeving, vrijwilligerswetgeving, productbeleid inzake garanties, ecodesign, aansprakelijkheid, loonkosten, ...). Of bijvoorbeeld rond een gebrek aan zichtbaarheid en communicatie, het stimuleren van ondernemerschap en maatschappelijke innovatie, (het bundelen van) onderzoek en kennis, marktregulering, competitiviteitsbeleid, ...
— deelinitiatieven afstemmen met andere thema's en instrumenten uit het uitvoeringsplan, bijvoorbeeld de wisselwerking met ‘hergebruik’ en met het instrument van de visitaties om actief te vragen naar initiatieven;
— de organisatie van studie- en praktijkdagen.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: lokale besturen, middenveldorganisaties, vertegenwoordigers van concrete initiatieven, Vlaamse overheid (Leefmilieu, Natuur en Energie, Landbouw en Visserij, Werk en Sociale Economie, Kanselarij en Bestuur), Vlaco, de Koepel van Milieuondernemers in de Sociale Economie (KOMOSIE), VormingPlus, VVSG/Interafval, Kenniscentrum Vlaamse Steden, Bond Beter Leefmilieu, Netwerk Bewust Verbruiken, Plan C, Sociale Innovatiefabriek, specifieke sectorfederaties, …
Timing: tijdens de planperiode

7.2 Hergebruik

In het lokale afval- en materialenbeleid speelt hergebruik een belangrijke rol. In Vlaanderen bestaat al jaren een sterk uitgebouwd en gebiedsdekkend netwerk van kringloopcentra, met de Koepel van Milieuondernemers in de Sociale Economie (KOMOSIE) als koepel. De overheid ondersteunt dat lokaal verankerde netwerk. Daarnaast zijn er nog tal van hergebruikkanalen, van fietsherstelplaatsen over vrijwilligersinitiatieven (bijvoorbeeld winkels van Oxfam Solidariteit) en private textielsorteerders tot tweedehandswinkel(keten)s (bijvoorbeeld Troc, Ecoshop, …) en internetwinkels en -fora (eBay, 2dehands.be, …). Ook zijn er reeds bedrijven die kiezen voor een nieuw businessmodel gebaseerd op hergebruik.

De groei van de hergebruiksector maar ook sorteeranalyses tonen aan dat het potentieel voor hergebruik groot is, niet alleen bij gezinnen, maar zeker ook bij bedrijven en organisaties. Tegelijk kan hergebruik binnen een circulaire economie onder druk komen te staan. Daarin gaat de aandacht immers naar het sluiten van materiaalkringlopen en treedt producthergebruik in competitie met recyclage.

De Vlaamse overheid kiest ervoor om in deze planperiode kwalitatief hergebruik verder te stimuleren. Alle actoren die werken rond hergebruik moeten daarom toegang hebben tot herbruikbare stromen.

Het beleid heeft er in het verleden expliciet voor gekozen om, als het over hergebruik ging, het milieubeleid en het sociale-tewerkstellingsbeleid aan elkaar te koppelen. Het netwerk van erkende en gesubsidieerde kringloopcentra met een sterke lokale verankering is daar het resultaat van. Gezien het succes en het potentieel van die aanpak blijven de kringloopcentra bevoorrechte partners. Daartegenover staat dat de kringloopcentra initiatieven moeten nemen om hergebruik te stimuleren door innovatie en om meer samen te werken met andere ketenactoren (waaronder nieuwe hergebruikinitiatieven).

Om dat te realiseren wordt tijdens de planperiode ingezet op de volgende stappen:

— het hergebruik meer verankeren in de hele productketen. Voorlopig situeert hergebruik zich voornamelijk in de driehoek van overheid, consument en hergebruikbedrijf of -initiatief;

— de financiering van hergebruik hervormen. Dat is een gevolg van het breder verankeren in de hele keten van het hergebruik;

— blijvend focussen op de lokale verankering van hergebruik en op de rol van de kringloopcentra, met aandacht voor innovatie en samenwerking;

— aandacht hebben voor hergebruik bij bedrijven en organisaties.

7.2.1 Doelstelling

Het uitvoeringsplan ‘Milieuverantwoord beheer van huishoudelijk afval 2008-2015’ stelde tegen 2015 een doelstelling van 5 kilogram hergebruik per inwoner voorop. Dat doel is vrijwel volledig bereikt. Gezien het potentieel bij gezinnen, bedrijven en organisaties wordt die doelstelling aangescherpt.

7 kilogram hergebruik per inwoner

Tegen 2022 realiseren de erkende kringloopcentra een effectief hergebruik van 7 kilogram per inwoner met een hergebruikpercentage (verhouding tussen ingezameld en verkocht) van minimaal 50 procent.

In het kader van de erkenning en subsidiëring hebben de kringloopcentra met Europese en Vlaamse steun een systeem van monitoring opgezet. Dat wordt gebruikt om de doelstelling op te volgen. Naast de kringloopcentra zijn er nog andere hergebruikkanalen (zie boven) die zeker belangrijk zijn. Maar omdat over die initiatieven geen gegevens beschikbaar zijn, vallen ze buiten de doelstelling.

7.2.2 Versterken van lokaal hergebruik

Momenteel varieert de ingezamelde hoeveelheid potentieel herbruikbare goederen per gemeente van minder dan 1 kilogram per inwoner tot meer dan 20 kilogram per inwoner. Ook het effectieve hergebruik per inwoner varieert sterk per gemeente. Heel wat gemeenten zitten onder de 3 kilogram per inwoner, een veertigtal gemeenten hergebruiken meer dan 6 kilogram per inwoner. Om de Vlaamse hergebruikdoelstelling te halen moet zowel de inzameling als het hergebruik toenemen. In de eerste plaats wordt onderzocht welke factoren een rol spelen in de grote verschillen tussen de gemeenten. Op basis van die analyse stellen lokale besturen en kringloopcentra actieplannen op, die tijdens de planperiode worden uitgevoerd en opgevolgd.

Actie 15: monitoring kringloopsector optimaliseren

In 2016 analyseert KOMOSIE de verschillende systemen om de aanvoer en verkoop van producten te linken aan het hergebruik. Op basis van die analyse wordt het monitoringsysteem van de kringloopsector verder verfijnd en transparanter gemaakt. Er wordt een methode uitgewerkt en ingevoerd, zodat de hergebruikdoelstelling en ook het hergebruik per gemeente beter en transparanter kunnen worden opgevolgd.

Trekker: KOMOSIE
Betrokkenen: kringloopcentra, OVAM, VVSG/Interafval
Timing: 2016

Actie 16: verschillen in lokaal hergebruik analyseren

Vanaf 2017 wordt de huidige situatie geanalyseerd (visitaties, rondetafel, indien zinvol gekoppeld aan de clusterwerking), met aandacht voor de factoren en variabelen die hergebruik beïnvloeden (samenwerking lokaal bestuur en kringloopcentrum, afstand tot de kringloopwinkel, bevolkingsdichtheid, demografie, ...).

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval, KOMOSIE, lokale besturen en kringloopcentra
Timing: 2017

Actie 17: actieplannen uitwerken

De bovenstaande analyse moet uitmonden in actieplannen om meer effectief hergebruik te realiseren.. Ze focussen onder meer op communicatie en sensibilisering, selectie van grofvuil voor hergebruik, opleiding van parkwachters, meer hergebruikinzamelpunten, de uitbreiding van het winkelnetwerk, samenwerking met andere hergebruikinitiatieven, …

Trekker: een lokaal bestuur en/of een kringloopcentrum
Betrokkenen: OVAM, VVSG/Interafval, KOMOSIE, lokale besturen en kringloopcentra
Timing: vanaf 2017 tijdens de hele planperiode

7.2.3 Financiering van hergebruik

Het Vlaamse hergebruikmodel steunt in belangrijke mate op financiering door de overheid. Dat is eigen aan de beleidskeuzes uit het verleden, en het heeft hergebruik in Vlaanderen tot een succes gemaakt. De ondersteuning van kringloopcentra zorgt naast milieuwinst ook voor andere maatschappelijke baten: tewerkstelling, begeleiding, een betaalbaar aanbod van kwaliteitsgoederen voor een maatschappelijk kwetsbare doelgroep, ... Tot vandaag werkt de sector met 50 procent subsidies (95 procent uit de sociale economie, 5 procent vanuit gemeenten en de OVAM). Die financiering door de overheid staat onder druk en vertraagt mogelijk de groei van de sector.

Actie 18: de OVAM herbekijkt de financiering van hergebruik en zoekt alternatieven die hergebruik steviger in de productketen verankeren. Twee pistes worden zeker onderzocht:

— In het VLAREMA is opgenomen dat elk lokaal bestuur een overeenkomst moet hebben met een erkend kringloopcentrum. Die overeenkomst vermeldt onder meer hoe de kringloopcentra vergoed worden voor hun diensten. Momenteel bestaan er veel verschillende manieren om de vergoeding te berekenen. De OVAM analyseert de verschillende systemen en werkt op basis daarvan een modelovereenkomst uit voor een faire vergoeding van de kringloopcentra. Op die manier kunnen ze hun rol in het materialenbeleid blijven spelen.

— Ook alternatieve vormen van financiering worden bekeken: bijvoorbeeld een hergebruikbijdrage als deel van de milieubijdrage bij een uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) voor de desbetreffende productgroep of via een ander systeem. De OVAM onderzoekt of juridische of andere barrières de invoering in de weg staan en bekijkt bij nieuwe UPV's of de hergebruikvergoeding er effectief deel van kan uitmaken.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval, KOMOSIE, producenten, beheersorganismen…
Timing: 2016 en later voor de concrete invoering

7.2.4 Hergebruik in de meubelketen stimuleren (zie hoofdstuk 8.6.2: Grofvuil meubelen)

De aandacht gaat naar specifieke doelstellingen voor (lokaal) hergebruik van meubelen en eventueel het invoeren van een hergebruikbijdrage. Dergelijke hergebruikbijdrage heeft als doel om het hergebruik van een stroom te stimuleren, met een focus op sociale economie. Tijdens de planperiode zal bekeken worden of dergelijk bedrage zinvol is en hoe die er dan best uitziet.

7.2.5 Hergebruik in de textielketen verder stimuleren (zie hoofdstuk 8.5: Textiel)

Ook hier ligt de focus op specifieke doelstellingen voor hergebruik van textiel en eventueel het invoeren van een hergebruikbijdrage.

7.2.6 Hergebruik stimuleren bij bedrijven en organisaties

Bedrijven en organisaties kennen de mogelijkheden voor hergebruik nog te weinig, waardoor het potentieel daar wellicht nog hoger ligt dan bij de gezinnen. Ook de mogelijkheden om hergebruiksgoederen aan te kopen, gebruiken ze onvoldoende.

Actie 19: in de planperiode gaan hergebruikinitiatieven nauwer samenwerken om hergebruik meer algemeen aanvaard te maken. Volgende acties staan op stapel:

— actief communiceren naar bedrijven en organisaties (onder meer aan de hand van *best practices*) om de voordelen van hergebruik en de diensten van de hergebruikinitiatieven beter bekend te maken;

— acties om herbruikbare goederen in te zamelen (collectieve inzameling op bedrijventerreinen, projecten in grote kantoorgebouwen, …);

— bij de acties rond meubelen en textiel (zie verder) gaat ook aandacht naar kantoormeubilair en 'bedrijfskledij'.

Trekker: KOMOSIE
Betrokkenen: bedrijfsintermediairen, OVAM, NNOF, bedrijven, …
Timing: tijdens de hele planperiode

7.2.7 De bestaande verkoopkanalen verder versterken

Het succes van de kringloopcentra is onder meer te danken aan het netwerk van Kringwinkels en de ondersteuning door de lokale besturen. De kernactiviteit van de kringloopcentra is en blijft lokaal hergebruik, lokale verkoop en maatwerk voor kwetsbare doelgroepen.

Actie 20: om de bestaande verkoopkanalen te versterken kunnen ze samenwerken met andere hergebruik- of herstelinitiatieven. Ondersteuning door de lokale besturen, onder meer bij gezamenlijke communicatieacties, is nodig.

Deze actie bestaat uit twee luiken. Enerzijds zetten de kringloopcentra verder in op het versterken en waar mogelijk uitbreiden van hun winkelnetwerk. Anderzijds zoeken ze nieuwe manieren om het hergebruik te maximaliseren door tests met nieuwe winkelconcepten (kiloverkoop, internetverkoop, …).

Trekker: kringloopcentra
Betrokkenen: OVAM, lokale besturen, KOMOSIE
Timing: 2017

7.3 Duurzaam aankoopbeleid

Een duurzaam aankoopbeleid, zowel bij bedrijven als bij overheden is een belangrijk instrument om het duurzame materialenbeleid in de praktijk te concretiseren. De Vlaamse Regering zet al enkele jaren fors in op het verduurzamen van haar overheidsopdrachten. Tegen 2020 moeten alle overheidsopdrachten van de Vlaamse overheid duurzaam zijn. De OVAM focust voor die doelstelling specifiek op de materiaalaspecten van duurzaam aankopen. Want door het hergebruik en de afzet van gerecycleerde materialen te bevorderen, krijgt de circulaire economie een boost (zie ook 8.3.4: Afzet van kunststoffen).

Vandaag maken overheden bij hun aankoopbeleid nog maar weinig gebruik van de mogelijkheden die hergebruik van goederen biedt (schenken van herbruikbare goederen na de gebruiksfase of het herinrichten van kantoren met tweedehands kantoormeubilair). Binnen de scope van de delfstoffen maken gerecycleerde granulaten slechts 16 procent uit van alle materialen die in Vlaanderen worden ingezet. Dat blijkt uit het meest recente jaarverslag van het Monitoringsysteem Duurzaam Oppervlaktedelfstoffenbeleid (MDO)[13], in hoofdstuk 8.2. Het MDO geeft ook een overzicht van de soorten materialen: aanvul- en ophoogzand, bouwzand, klei, leem en (gebroken) grind. In de categorie 'grind' wordt bijvoorbeeld 58 procent primair materiaal gebruikt en 41 procent gerecycleerde granulaten.

Er is dus nog marge en potentieel om hergebruik te verankeren en om primaire grondstoffen door gerecycleerde materialen te vervangen.

7.3.1 De afzetmarkt van producten uit gerecycleerd materiaal stimuleren

Actie 21: de OVAM stimuleert de afzet van gerecycleerd materiaal in overheidsopdrachten, door haar expertise over de materiaalaspecten van producten of diensten te delen. Daartoe ontwikkelt de OVAM materiaalcriteria voor bestekken.
Kennis en expertise worden uitgewisseld en verspreid naar de verantwoordelijke aankopers bij zowel de Vlaamse overheid als de lokale besturen. Dat gebeurt via een samenwerking tussen de betrokken partners binnen de Vlaamse overheid (Kanselarij en Bestuur, LNE, Facilitair Bedrijf) en de VVSG.

Voor lokale besturen is het Steunpunt duurzame lokale overheidsopdrachten van de VVSG het centrale aanspreekpunt. Dat verzamelt zoveel mogelijk technische en juridische informatie en

[13] Monitoringsysteem Duurzaam Oppervlaktedelfstoffenbeleid, jaarverslag 2012, LNE, OVAM, VITO

organiseert vormingssessies om de lokale besturen te helpen bij het verduurzamen van hun aankopen.

Voor de Vlaamse overheidsdiensten biedt het Centraal aanspreekpunt duurzame overheidsopdrachten juridische en technische ondersteuning. Op de website (https://www.bestuurszaken.be/aanspreekpunt-duurzame-overheidsopdrachten) staan gevalideerde duurzaamheidscriteria en voorbeeldbestekken waarin preventie, hergebruik, maar ook producten uit gerecycleerde materialen de voorkeur krijgen. Via stuurgroepen en brede overlegorganen is de nauwe samenwerking tussen de verschillende organisaties, overheden en steunpunten verzekerd.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG-Steunpunt duurzame lokale overheidsopdrachten, LNE, Facilitair Bedrijf, Kanselarij en Bestuur
Timing: tijdens de hele planperiode

7.3.2 Gerecycleerd materiaal in bestekken laten opnemen

In de komende planperiode bewaakt de OVAM, in samenwerking met het Steunpunt duurzame lokale overheidsopdrachten, de keuze voor duurzame producten in bestekken. De voorkeur gaat naar producten uit gerecycleerde materialen die technisch evenwaardig zijn aan primaire grondstoffen. De OVAM stelde in het verleden vast dat sommige bestekken het gebruik van gerecycleerde materialen verbieden voor onderhoudswerken of de aanleg van asfaltwegen en fietspaden. Die praktijk druist in tegen het duurzame materialenbeleid van de Vlaamse overheid. Het gebruik van gerecycleerde materialen moet integendeel gestimuleerd worden, om de ontginning van primaire grondstoffen te beperken. Als bijvoorbeeld metaalslakken op milieuhygiënisch en technisch vlak aan de eisen voldoen, dan is er geen reden om die materialen uit te sluiten.

Gerecycleerde materialen in bestekken

Om materiaalkringlopen maximaal te sluiten en het verbruik van primaire grondstoffen te beperken, mogen bestekken van Vlaamse en lokale overheden geen bepalingen bevatten die gerecycleerde materialen of grondstoffen uitsluiten als ze technisch evenwaardig zijn.

Daarnaast geven de Vlaamse overheid en de lokale besturen in hun bestekken zoveel mogelijk de voorkeur aan gerecycleerde materialen en grondstoffen die technisch evenwaardig zijn aan primaire grondstoffen. Indien van toepassing voldoen ze bovendien aan de einde-afvalcriteria en de gebruiksvoorwaarden in het VLAREMA. Afhankelijk van de beoogde toepassing bepaalt de aankoper zelf aan welke technische vereisten de materialen moeten voldoen.

7.3.3 De toekomst voor een duurzaam aankoopbeleid ligt in de circulaire economie

In een kringloopeconomie worden materialen zoveel mogelijk hergebruikt en gerecycleerd en wordt afval tot een minimum herleid. Dat staat in contrast met de lineaire economie, die grondstoffen omzet in producten die aan het einde van hun levensduur worden vernietigd.

Aankopers zijn een vitaal onderdeel van de circulaire economie. Een aankoper kan ervoor zorgen dat de producten aan het einde van de gebruiksfase opnieuw in de kringloop terechtkomen. Dat gebeurt door weloverwogen keuzes in het aankoopproces. Circulair aankopen gaat over afspraken maken: welke producten worden aangekocht (zoveel mogelijk uit gerecycleerd materiaal), hoe worden ze na gebruik teruggenomen en verwerkt (of hergebruikt) en is het mogelijk om diensten aan te kopen in plaats van producten? Enkele van de mogelijke aankoopstrategieën zijn leasen of huren in plaats van kopen, kiezen voor herbruikbaar materiaal of hergebruikte of opgewaardeerde goederen, middelen poolen en delen, modulair ontwerpen, ... Het komt erop neer dat de aankoper bewust duurzame keuzes maakt: hij garandeert dat de producent (of een andere verwerkende partij) de materialen of producten aan het einde van hun levensduur of gebruik optimaal in een nieuwe materiaalkringloop kan inzetten.

Een circulair aankoopbeleid door de Vlaamse overheid en de lokale besturen is een serieuze stap vooruit in het uitrollen van de kringloopeconomie. Het zal ook de afzetmarkt voor producten uit gerecycleerde materialen doen groeien. In deze planperiode breidt de OVAM haar expertise over circulair aankopen uit en wisselt ze kennis uit met de partners binnen de Vlaamse overheid (Kanselarij en Bestuur, LNE, Facilitair Bedrijf). De start van een lerend netwerk circulair aankopen moet de samenwerking tussen publieke en private partijen bevorderen.

Omdat de genoemde acties zich op een bovenlokaal niveau richten, wordt verwezen naar het nieuwe 'Vlaams plan Overheidsopdrachten', dat in 2015 in opmaak is.

7.4 Optimaliseren materiaalketen wegwerpluiers en incontinentiemateriaal

Het integraal aanpakken van de productketen is één van de sleutelfactoren om materialengebruik, en daarmee gepaard gaande milieu-impact, te beperken. In deze planperiode zal een ketenproject rond wegwerpluiers en incontinentiemateriaal gestart worden.

De doelstelling van dit plan is de hoeveelheid restafval doen dalen tegen 2022. Volgens de recentste sorteeranalyse zou het huishoudelijk restafval gemiddeld voor 11,5% uit hygiënische fractie bestaan, waaronder wegwerpluiers en incontinentiemateriaal. In het verleden is de selectieve inzameling en verwerking van luiers stopgezet, onder meer wegens problemen met de afzet van de gerecycleerde stromen. Intussen ontstaan in Europa nieuwe initiatieven om deze afvalstroom selectief in te zamelen en te recycleren.

Actie 22: Via ketensamenwerking zal de OVAM, samen met de ketenpartners de kansen en belemmeringen onderzoeken voor het sluiten van de materiaalketen van wegwerpluiers en incontinentiemateriaal. De focus ligt op ontwerp van het product in functie van betere scheiding en recyclage en minder gebruik van primaire grondstoffen.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: EDANA (Europese vereniging non-woven industry), Fedustria, Essenscia, producenten, inzamelaars en verwerkers, verbruikers (verzorgingsinstellingen, kinderdagverblijven), FOD Leefmilieu, VVSG, VMP, LNE, Rijkswaterstaat RWS (NL).
Timing: vanaf 2016

7.5 Evenementen

De milieu-impact van grote en kleinere evenementen is aanzienlijk. Organisatoren kunnen heel wat maatregelen nemen rond mobiliteit, afval en catering om de ecologische voetafdruk van een evenement zo klein mogelijk te houden. Een doordacht gebruik van ruimte, materialen, water en energie helpt ook om de druk op het milieu te beperken. Voor afval en materialen betekent dat niet alleen dat de verplichte afvalfracties selectief worden ingezameld, maar ook dat er rekening wordt gehouden met afvalpreventie, de herkomst van de aangeboden producten, hergebruik en gebruik van producten uit gerecycleerde materialen.

Actie 23: tijdens de planperiode biedt de OVAM instrumenten en ondersteuning aan organisatoren om evenementen te verduurzamen.

Concreet gaat het om de volgende pistes:

— Adviesverlening aan organisatoren via persoonlijke contacten en een website.
De website www.groenevent.be deelt tips, advies en goede voorbeelden over alle milieuaspecten die bij de organisatie van een evenement komen kijken. Op de website biedt de OVAM gratis een online tool aan voor alle organisatoren: de eventscan. Dat is een instrument om de milieu-impact van een evenement te meten en te verbeteren. Daarnaast kunnen organisatoren persoonlijk advies krijgen van een eventcoach.

— De campagne GroeneVent, met de jaarlijkse uitreiking van de GroeneVent Award.
De GroeneVent Award en de daaraan gekoppelde prijzenpot stimuleert organisatoren om de eventscan te gebruiken.

— De lokale besturen begeleiden.
Steden of gemeenten die een samenwerkingsverband met de OVAM hebben ondertekend, krijgen ondersteuning om hun evenementen te verduurzamen. Het accent ligt op een procesmatige begeleiding van één evenement, dat een voorbeeldfunctie heeft voor andere evenementen in de gemeente of regio. Zo wordt duurzaamheid uitgebreid ingebed in het evenementenbeleid van het lokale bestuur.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: lokale besturen, Fost Plus, IVC
Timing: tijdens de planperiode

7.6 Burgers sensibiliseren

Sensibiliseringscampagnes voor de burger blijven belangrijk, zowel over milieuverantwoorde consumptie als over afvalpreventie, hergebruik en selectieve inzameling. De OVAM werkt daarvoor nauw samen met andere organisaties zoals VVSG/Interafval, KOMOSIE, Vlaco, het Netwerk Bewust Verbruiken (NBV), de lokale besturen, intergemeentelijke samenwerkingsverbanden en de beheersorganismen. Zij worden aangemoedigd om blijvend in te zetten op de sensibilisering van burgers en gezinnen.

Speciale aandacht gaat naar educatie. De OVAM werkt samen met de Vlaamse Jonge Ondernemingen (Vlajo) om de miniondernemingen in het secundair onderwijs verder te verduurzamen. Ook met MOS[14] blijft de huidige samenwerking bestaan. Het MOS-aanbod wordt geïnventariseerd, en indien nodig komt er een vernieuwd vormingspakket rond duurzaam ondernemen en duurzaam materialengebruik. Voor het hoger onderwijs werkt de OVAM samen met Ecocampus. Met de EHO-kit[15] zet de OVAM versterkt in op het integreren van thema's rond ecodesign en duurzaamheid in het curriculum van opleidingen in het hoger onderwijs.

Het Departement Leefmilieu, Natuur en Energie en de OVAM sensibiliseren burgers rond een milieuverantwoorde consumptie. Dat kadert in het nieuwe MINA5-plan. Nieuwe tools moeten meer inzicht geven in de milieu-impact van wonen, voeding en mobiliteit. Daarnaast gaat ook aandacht naar milieuverantwoord consumptiegedrag, dat wordt aangewakkerd door inzichten uit de gedragswetenschappen toe te passen (*nudging*). Tot slot is het belangrijk dat verschillende overheden hun communicatiekanalen en boodschappen op elkaar afstemmen, zodat er geen conflicterende boodschappen ontstaan.

8 Specifieke stromen

8.1 Organisch-biologische stroom

8.1.1 Situering

Voor de biomassastroom is dit uitvoeringsplan complementair met het ‘Actieplan duurzaam beheer biomassa(rest)stromen 2015-2020’. Dat bevat verschillende actieprogramma’s voor de hele voedingsketen van preventie, selectieve inzameling van het organisch-biologisch afval (OBA) bij onder meer de voedingsindustrie en de verwerking en afzet van de ingezamelde biomassastromen. De acties en maatregelen voor selectieve inzameling bij huishoudens en catering, horeca, distributie en kantines zijn opgenomen in dit uitvoeringsplan.

[14] MOS: milieuzorg op school.
[15] Ecodesign Hoger Onderwijs-kit

Uit onderzoek blijkt dat grootkeukens, bedrijfsrestaurants, cateringbedrijven, horeca, distributie en kantines een significante hoeveelheid OBA produceren. Afhankelijk van de subsector wordt dat afval nu al in zekere mate selectief ingezameld en verwerkt. Op basis van sorteeranalyses van het bedrijfsrestafval en van recente sectorgetuigenissen blijkt evenwel dat er in het bedrijfsrestafval van sommige sectoren nog veel OBA zit[16].

Het Integraal Milieujaarverslag (IMJV) schetst een beeld van de inspanningen die de betrokken sectoren hebben geleverd en zegt waar nog potentieel is voor de selectieve inzameling van OBA's (figuur 3).

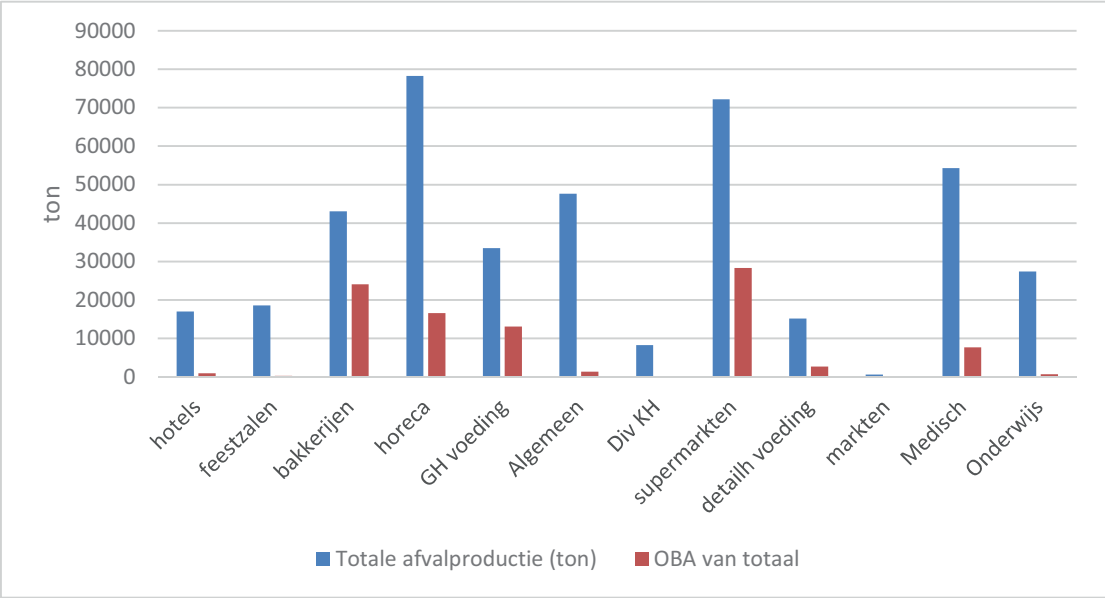

Figuur 3: Aandeel selectief ingezameld OBA (exclusief groenafval) ten opzichte van de totale afvalproductie voor de geselecteerde sectoren (Bron: IMJV, productiejaar 2012.) Met de totale afvalproductie wordt het bedrijfsrestafval en alle selectief ingezamelde stromen (inclusief OBA, glas, papier en karton, …) bedoeld.

Figuur 3 toont dat in de horeca en in feestzalen nog een aanzienlijke hoeveelheid OBA in het restafval belandt. Ook in het onderwijs en de medische sector is er potentieel voor de selectieve inzameling van OBA. Over het aandeel van OBA in het restafval van de diverse sectoren bestaan er weinig exacte cijfers. Een recent onderzoek in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest toont wel aan dat in de horeca meer dan de helft van het bedrijfsrestafval bestaat uit organisch afval[17]. Dat bevestigt de resultaten van de sorteeranalyses bij de horeca binnen het Keukenschoon-project[18].

Het organisch-biologisch afval waarover het uitvoeringsplan gaat, bevat de volgende stromen:

— van huishoudens: het gft-afval, het groenafval en het keukenafval. Een definitie is terug te vinden in bijlage 1 van dit plan;
— van bedrijven en organisaties: de voormalige voedingsmiddelen (VVM), het keukenafval en het groenafval (zie definitie in bijlage 1).

[16] Samenstelling en gewicht van gemengde bedrijfsafvalstoffen ingezameld door lokale besturen, OVAM, 2007.
[17] http://www.brusselswastenetwork.eu/nl/afval-in-de-horeca
[18] Eindrapport Keukenschoon, OVAM e.a., juli 2002.

8.1.2 Preventie

8.1.2.1 Bestrijden van voedselverlies

Voedselverlies is wereldwijd een probleem. Ook in Vlaanderen komt er nog voedsel in het restafval terecht. De sorteeranalyse van 2014 trof 16,9 kilogram voedselgerelateerd afval per persoon en per jaar aan. Een deel daarvan was nog perfect eetbaar. Dat er zelfs ongeopende verpakkingen werden aangetroffen maakt duidelijk dat er nog veel voedsel wordt verspild.

De Vlaamse overheid en de actoren van de voedingsketen hebben zich geëngageerd om het probleem van voedselverlies aan te pakken. Ze stelden de 'Ketenroadmap Voedselverlies 2015-2020' op en streven ernaar het voedselverlies in Vlaanderen tegen 2020 met 15 procent te doen dalen. Het uitvoeringsplan ondersteunt die doelstelling. De Ketenroadmap bevat onder meer acties inzake sensibilisering en monitoring om voedselverlies bij bedrijven te voorkomen.

Dit uitvoeringsplan focust vooral op de rol van de lokale besturen en hoe ze voedselverlies kunnen voorkomen. Ze spelen daarin een sleutelrol.

Lokale besturen kunnen inspelen op diverse aanknopingspunten op lokaal en regionaal vlak:

— In steeds meer gemeenten zijn voedselhulp- en sociale organisaties (sociale kruideniers, sociale restaurants, voedselbedelingsinitiatieven, andere sociale-economiebedrijven, volkskeukens, …) actief aan de slag met voedseloverschotten. De OCMW-keukens kunnen daarop aansluiten. 'Sociale kruideniers' kunnen een belangrijke lokale aanvulling zijn op de klassieke en vaak caritatieve voedselbedeling die grotendeels bevoorraad wordt door de Voedselbanken. Wel moet er aandacht zijn dat dergelijke initiatieven geen deloyale concurrentie betekenen voor de reguliere sector.
— Voedseloverschotten in de distributie worden in de toekomst in heel Vlaanderen systematisch opgehaald en verdeeld. KOMOSIE en andere partners hebben daarvoor online het multisectoriële platform Schenkingsbeurs uitgewerkt (www.schenkingsbeurs.be). Daar worden de vraag en het aanbod van voedselschenkingen aan elkaar gekoppeld. Op die manier blijven de overschotten maximaal voor menselijke consumptie behouden.
— Op Vlaams niveau speelt het expertise- en aanspreekpunt 'Sociaal aan de slag met voedselverlies' van KOMOSIE sinds 2013 een belangrijke rol. Het expertisepunt organiseert lerende netwerken rond sociale restaurants en het tegengaan van voedselverlies. Tweemaal per jaar zijn er ook infosessies voor sociale organisaties, sociale-economiebedrijven en lokale besturen die aan de slag willen gaan met voedselverlies.

Lokale besturen kunnen diverse ondersteunende en versterkende taken opnemen, gelinkt aan de bovenstaande initiatieven. Maar er zijn nog meer mogelijkheden: zo kunnen de producten van lokale landbouw- en voedingsbedrijven hun weg vinden naar lokale verdelingssystemen. Ook het transport van voedseloverschotten kan vaak beter. Lokale besturen kunnen daarin een belangrijke rol spelen door bijvoorbeeld een voedselveilige distributie te organiseren en het vervoer naar sociale kruideniers en restaurants te stimuleren.

Ook in hun eigen (OCMW-)keukens en catering kunnen lokale besturen acties ondernemen om het voedselverlies te meten en te reduceren. Dat leidt niet alleen tot minder voedselverlies, maar drukt ook de kosten.

Daarnaast zijn volks- en moestuintjes populairder dan ooit. Lokale besturen kunnen daarvan gebruikmaken door de initiatieven van Vlaco in de kijker te zetten en de eigen kringloopwerking met compostmeesters en kringloopkrachten inzetten om rond voedselverlies te communiceren. Vlaco ondersteunt met allerlei communicatiemateriaal, red-de-restjes campagne, vormingen en infosessies, ...

Lokale besturen en/of middenveldorganisaties kunnen zelf ook leuke initiatieven uit de grond stampen: denk maar aan kringloopweekends, Red de restjes, Food Battles (zoals die in Nederland al bestaan), Feed the 5000, … Daarmee tonen ze het grote publiek dat iedereen een verschil kan maken door het voedselverlies thuis te beperken. Voor bedrijven is er de onlinescan van Flanders' FOOD (http://www.flandersfood.com/event/doe-de-line-performantietest-op-verliezen-uw-bedrijf). Lokale besturen kunnen die gebruiken om voedingsbedrijven te sensibiliseren en hen aan te sporen om voedselverliezen maximaal te voorkomen.

Ook innovatieve projecten die voedselverlies op lokaal niveau terugdringen moedigt de Vlaamse overheid via het subsidiebesluit aan.

Actie 24: door op lokaal vlak mensen samen te brengen en bruggen te bouwen, maken lokale besturen het verschil. Om dat structureel te organiseren en te versterken, staan in de planperiode de volgende acties op stapel:

— op lokaal niveau een aanspreekpunt en overlegplatform inrichten waar de verschillende stakeholders elkaar leren kennen en samenwerken;

— op Vlaams of lokaal niveau rondetafelgesprekken organiseren waar goede voorbeelden aan bod komen. Dat gebeurt onder meer samen met het bestaande overleg van het departement Leefmilieu, Natuur en Energie en het Lerend Netwerk Voedselverlies van KOMOSIE, maar het kan bijvoorbeeld ook gelinkt worden aan trefdagen van VVSG of andere events;

— een praktijkboek voor lokale besturen opmaken dat goede praktijkvoorbeelden en bestaande kapstokken en maatregelen bundelt.

Alle initiatieven liggen maximaal in het verlengde van de 'Ketenroadmap Voedselverlies 2015-2020' en de bestaande initiatieven en actoren. Er wordt regelmatig met alle betrokkenen overlegd, in het bijzonder met VVSG/Interafval, FEBEM, Vlaco, KOMOSIE, ... in het kader van het Overlegplatform huishoudelijke afvalstoffen.

Trekker: OVAM en LNE
Betrokkenen: VVSG/Interafval, FEBEM, KOMOSIE en Vlaco
Timing: tijdens de hele planperiode

8.1.2.2 Thuiskringlopen

Tijdens de planperiode blijft het niveau van inwoners die aan thuiskringlopen doen stabiel (70 procent participatiegraad).

Het actieprogramma 2 van het actieplan 'Biomassa(rest)stromen 2015-2020' beschrijft de acties rond thuiskringlopen. U vindt het programma als bijlage 5 bij dit uitvoeringsplan.

8.1.3 Selectieve inzameling gft en groenafval van huishoudens

Vorige uitvoeringsplannen zetten voor huishoudens een driesporenbeleid[19] uit voor de selectieve inzameling van gft en groenafval. Het nieuwe uitvoeringsplan borduurt daarop voort. De hoeveelheid biomassareststromen die nog in het restafval zitten, moeten zo significant afnemen. Gft en groenafval zijn immers grondstoffen die andere primaire producten kunnen vervangen en die kunnen bijdragen om het probleem van tekort aan organische stof in onze Vlaamse landbouwbodems op te lossen.

Ook in deze planperiode ondersteunt de Vlaamse overheid lokale besturen via het subsidiebesluit bij investeringen in selectieve inzameling (inzamelrecipiënten) of in een composterings- of vergistingsinstallatie.

[19] Het driesporenbeleid steunt op volgende elementen: promotie van hergebruik en thuiscomposteren, een maximale uitbouw van de groenafvalverwerkingsketen en een maximale uitbouw van de gft-verwerkingsketen.

8.1.3.1 De selectieve inzameling van gft-afval intensifiëren & optimaliseren

Uit de resultaten van de gft-inzameling van de Vlaamse gemeenten blijkt dat er grote verschillen bestaan in de selectief ingezamelde hoeveelheden gft-afval per inwoner. Het Vlaamse gemiddelde bedraagt 43 kilogram gft per inwoner per jaar[20].

Volgens berekeningen van Vlaco ligt het potentieel aan in te zamelen gft in de huidige gft-regio's op minimum 325.000 ton, terwijl er in 2014 iets meer dan 270.000 ton werd ingezameld. In de huidige groenregio's is volgens Vlaco bijkomend nog 170.000 ton gft-afval beschikbaar.

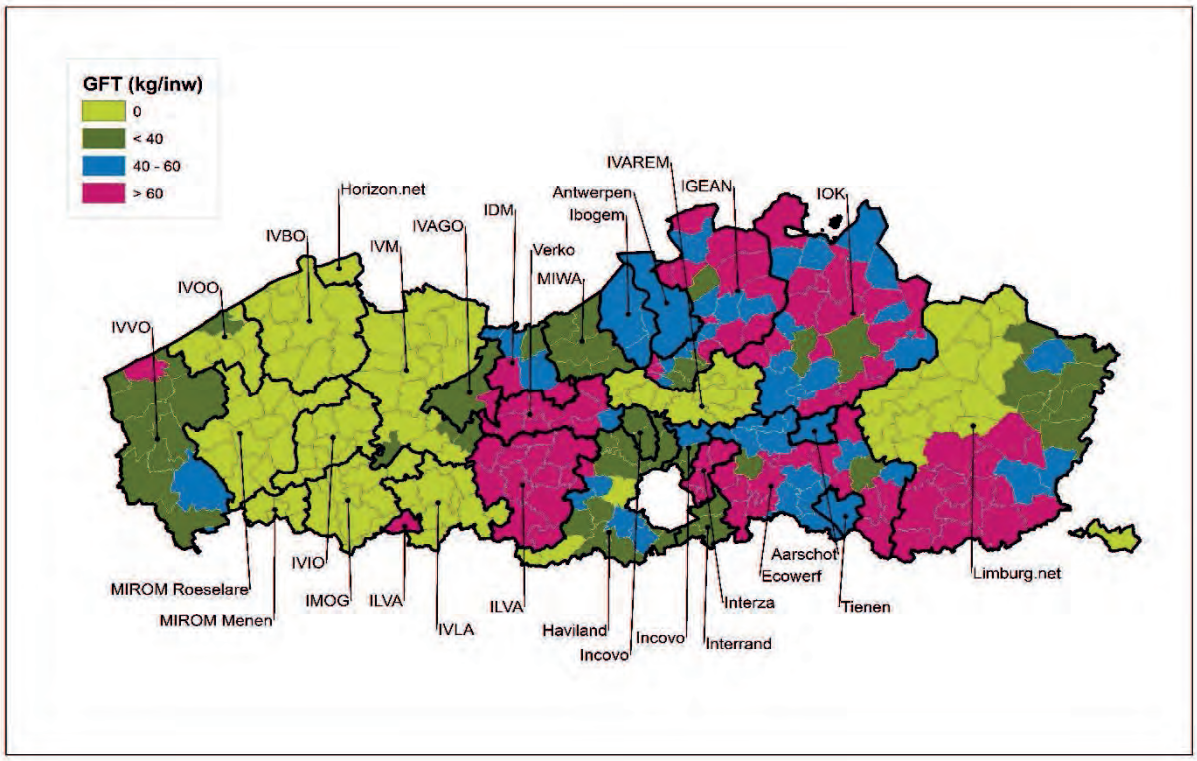

Figuur 4: Selectief ingezamelde hoeveelheden gft per inwoner in 2014

Gemeenten en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden zijn onderverdeeld in inzamel- en verwerkingsregio's voor gft en groenafval, volgens de keuze die ze de voorbije jaren hebben gemaakt in het kader van het driesporenbeleid.

De indeling in gft- en groenregio's, zoals weergegeven in figuur 5, vormt het uitgangspunt. Lokale besturen die gft-afval in 2015 selectief inzamelen, blijven dit minstens doen en optimaliseren dit tot het einde van de planperiode om te vermijden dat gft-afval opnieuw bij het restafval terechtkomt.

[20] Inventarisatie Huishoudelijke Afvalstoffen 2014, OVAM, 2015.

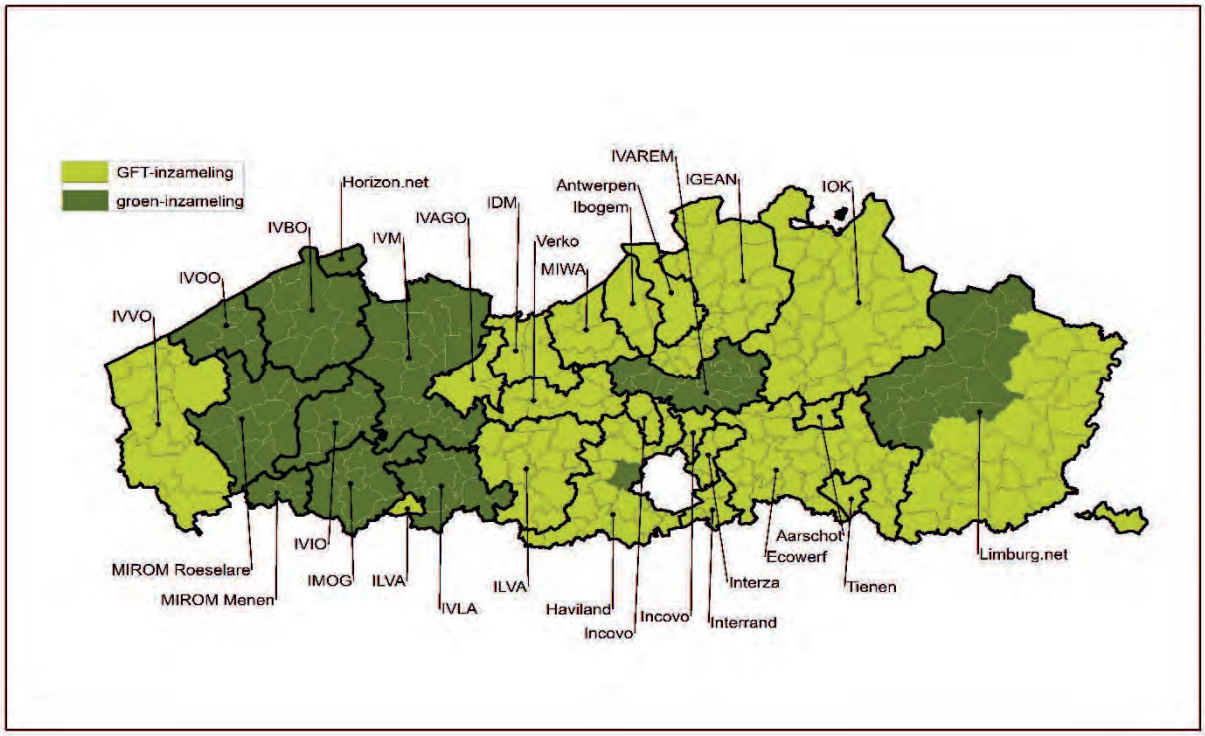

Figuur 5: Indeling gft- en groenregio's in Vlaanderen

In enkele regio's wordt onderzocht of het haalbaar is om de participatiegraad te verhogen of de gft-inzameling en –verwerking uit te breiden (Antwerpen, IVAGO, IVM, …).

Actie 25: in de planperiode gaat specifieke aandacht naar gemeenten of wijken waar de inzamelhoeveelheden onder de verwachtingen liggen. De OVAM spoort de betrokken lokale besturen aan om maatregelen te nemen zodat meer burgers gft-afval selectief inzamelen.

De aandacht gaat onder meer naar:

— een eenvoudige sorteerboodschap en het blijvend sensibiliseren van de consument om gft-afval in het restafval te vermijden, specifiek in gemeenten en wijken waar de resultaten lager liggen dan verwacht;
— de ophaalmethode van de organisch-biologische fractie in functie van het inzamelgebied en het seizoen (containers versus zakken, ...);
— efficiëntie van de inzameling (rendement en kostprijs);
— de inzamelfrequentie van gft-/groenafval en restafval;
— een evaluatie van de differentiële tarifering van de selectieve inzameling en de restafvalinzameling met het oog op verbeteracties.

Om de gft-inzameling te verbeteren kunnen betrokken lokale besturen innovatieve concepten uittesten gedurende een beperkte periode. De Vlaamse overheid ondersteunt hen daarbij via het subsidiebesluit. Als blijkt dat het proefproject effectief leidt tot een betere selectieve inzameling, geldt het concept definitief als optimalisatiemaatregel.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval, betrokken lokale besturen, Vlaco, FEBEM
Timing: tijdens de hele planperiode

8.1.3.2 Uitbreiding gft-afval met keukenafval in gft-regio's

Actie 26: de OVAM onderzoekt of het haalbaar is om de sorteerregels voor gft-afval uit te breiden met keukenafval dat dierlijke bijproducten van categorie 3 bevat, rekening houdend met de Europese verordening Dierlijke Bijproducten. Dat moet meer biomassareststromen uit het restafval halen en de sorteerboodschap voor de consument verduidelijken.

Huishoudelijk afval bevat ook nog composteerbare fracties die momenteel niet toegelaten zijn in de gft-fractie omwille van procestechnische of wettelijke aspecten:

— vlees- en visresten;

— sauzen;

— eierschalen;

— mest van vleesetende huisdieren[21].

De juiste omschrijving van deze categorie (keukenafval dat dierlijke bijproducten van categorie 3 bevat) is van belang voor de eisen waaraan een verwerkingsinstallatie moet voldoen in het kader van de verordening Dierlijke Bijproducten. Voor dierlijke bijproducten die als keukenafval kunnen worden beschouwd, zijn er uitzonderingen mogelijk op de standaardverwerkingseisen als voldaan is aan de randvoorwaarden.

Voor de sector zijn er enkele belangrijke randvoorwaarden om gft-afval uit te breiden met dit keukenafval: de maatregel moet vooraf grondig worden bestudeerd, voor alle gft-regio's in Vlaanderen moet het haalbaar zijn qua inzameling en verwerking, en de afzet van gft-compost naar het buitenland mag niet worden belemmerd. De OVAM bekijkt die randvoorwaarden tijdens het haalbaarheidsonderzoek.

In de regio's met een bestaande gft-inzameling zou hierdoor minimaal 3000 ton extra keukenafval uit het huishoudelijk restafval kunnen worden ingezameld.

Plan van aanpak:

— analyse van de implicaties van keukenafvalverwerking op logistiek vlak en voor de verwerkingsvereisten in het kader van de verordening Dierlijke Bijproducten en afzet (zie ook planningsfiche AP11 van het actieplan Biomassa(rest)stromen);

— identificatie van de nood aan en mogelijkheden voor aanpassing van gft-verwerkingsinstallaties aan de eisen voor dierlijke bijproducten;

— analyse van de financiële en andere gevolgen van de aanpassingen en mogelijke opties om die gevolgen in overleg met de sector op te vangen;

— bij een akkoord over de randvoorwaarden wordt de wettelijke definitie van gft aangepast zodat ook keukenafval er deel van uitmaakt;

— afleveren van erkenningen voor de verwerking van keukenafval.

Cruciaal voor het slagen van bovengenoemde acties is dat alle eindproducten een afzetmarkt vinden binnen en buiten Vlaanderen.

Artikel 1.2.1, §2, 30°, van het VLAREMA geeft een duidelijke definitie van gft-afval. Als blijkt dat het haalbaar is om gft uit te breiden met keukenafval dat dierlijke bijproducten van categorie 3 bevat, dan wordt dat artikel uitgebreid in overleg met de betrokkenen.

Omwille van de uniformiteit van de sorteerboodschap geldt de maatregel in dat geval voor alle gft-regio's.

[21] Wordt niet als een dierlijk bijproduct beschouwd.

Trekker: OVAM en Vlaco
Betrokkenen: VVSG/Interafval, FEBEM, composteerders/vergisters, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu, Commissie Dierlijke bijproducten, Comité Meststoffen
Timing: start van haalbaarheidsonderzoek in 2015, vervolg tijdens de planperiode

8.1.3.3 Groenregio's

In de groenregio's wordt ingezet op een combinatie van thuiskringlopen (zie actieprogramma 2 van het actieplan 'Biomassa(rest)stromen') en een intensievere selectieve inzameling van groenafval.

Gemeenten die nog grote stappen moeten zetten om hun doelstelling op het vlak van restafval te halen, krijgen actieve begeleiding (zie ook 5.1.2). Om te beginnen worden de oorzaken van de hogere restafvalcijfers in kaart gebracht. Daarnaast bekijkt de OVAM mogelijke oplossingen.

Uit de resultaten van de groenafvalinzameling in de Vlaamse gemeenten blijkt dat er grote verschillen bestaan in de ingezamelde hoeveelheden groenafval per inwoner. Het Vlaamse gemiddelde bedraagt 70 kilogram groenafval per inwoner[22].

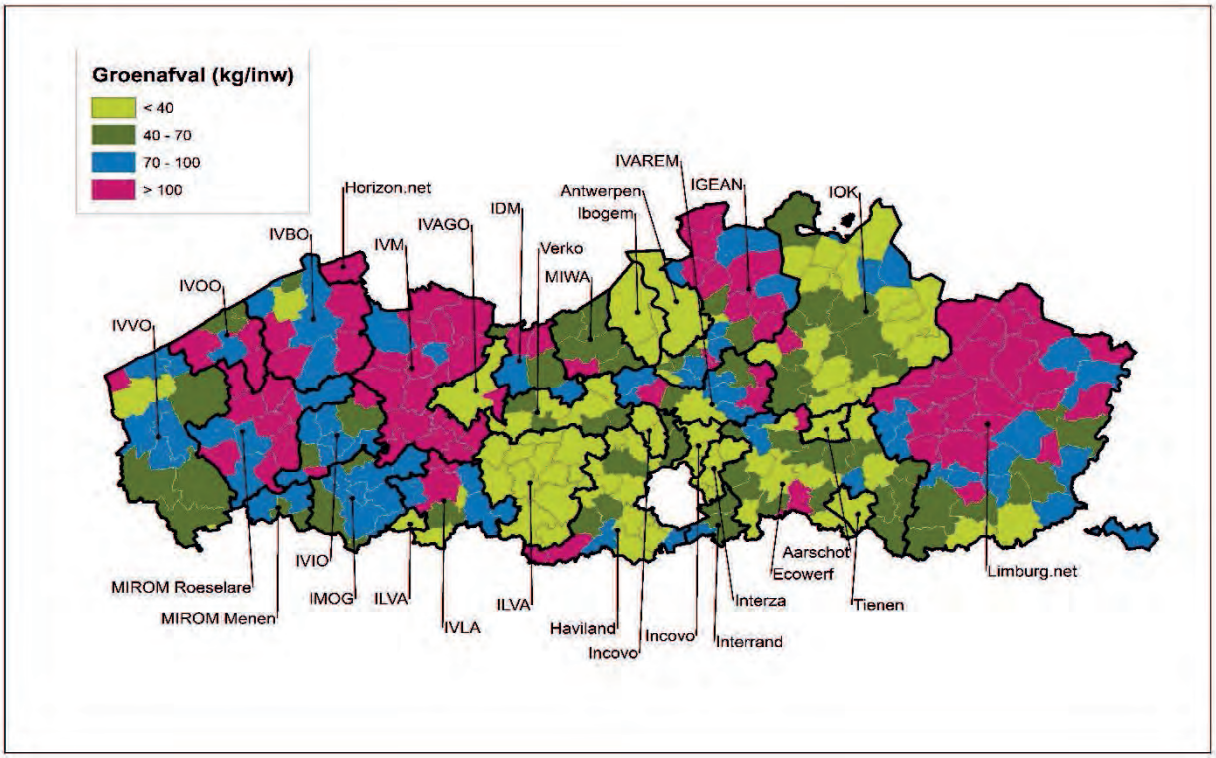

Figuur 6: Selectief ingezamelde hoeveelheden groenafval per inwoner in 2014

Actie 27: gemeenten die minder groenafval dan gemiddeld inzamelen, moeten bijkomende initiatieven nemen om meer groenafval selectief in te zamelen. Hierbij moet zowel aandacht zijn voor de inzameling van maaisel en bladeren, als voor de inzameling van het meer structuurrijke materiaal (houtige fracties) om een goede compostering te verzekeren. Dat kan seizoensgebonden gebeuren. De hoeveelheid groenafval die de gemeente inzamelt, hangt ook af van de promotie van thuiskringlopen. Omwille van de goede afzetperspectieven van groencompost hebben de lokale besturen er baat bij om groencompostering te versterken.

[22] Inventarisatie Huishoudelijke Afvalstoffen 2014, OVAM, 2015.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval, betrokken lokale besturen, Vlaco, FEBEM, composteerders
Timing: tijdens de planperiode

8.1.4 Selectieve inzameling organisch-biologisch afval bij bedrijven

8.1.4.1 Selectieve inzameling OBA invoeren bij grote en middelgrote afvalproducenten

Actie 28: het OBA (voormalige voedingsmiddelen en keukenafval) dat nu nog in het bedrijfsrestafval zit, wordt selectief ingezameld met het oog op materiaalrecyclage.

Het doel is niet om al het OBA in één inzamelrecipiënt/-circuit op te halen. OBA dat geschikt is voor een hoogwaardige verwerking (bijvoorbeeld gebruikte frituurvetten en -oliën) of verplicht afzonderlijk wordt ingezameld (bijvoorbeeld groenafval, rauw vlees, houtafval), wordt via een apart inzamelcircuit of via apart recipiënt opgehaald en verwerkt volgens de bepalingen van het actieplan 'Biomassa(rest)stromen'.

Via de ketenroadmap Voedselverlies hebben een aantal bedrijfssectoren zich geëngageerd om in de periode 2015-2020 het voedselverlies in hun sectoren te reduceren met 15%. Deze inspanningen zullen leiden tot een zekere daling van het aandeel OBA in het restafval, maar zal er nog steeds OBA worden geproduceerd. De ketenroadmap vermeldt daarom ook dat de OVAM de selectieve inzameling van OBA zal aanmoedigen. De OVAM zal in samenwerking met de betrokken sectoren en inzamelaars in de eerste 2 jaar van de planperiode dan ook inzetten op sensibilisering. Hierbij worden ook andere sectoren betrokken, die de ketenroadmap niet hebben ondertekend.

Tenzij op basis van de marktprijzen voor inzameling OBA zou blijken dat de selectieve inzameling van OBA niet meer rendabel is t.o.v. restafvalinzameling wordt na deze 2 jaar een verplichte selectieve inzameling ingevoerd in twee fases (zie bijlage 6), waarbij de grotere bedrijven en instellingen in de eerste fase vallen en de middelgrote in de tweede fase. De indeling in fase wordt onderbouwd op basis van de geproduceerde hoeveelheid OBA. Als deze hoeveelheid voldoende relevant is, kan de selectieve inzameling van OBA tegen lagere kostprijs in vergelijking met de restafvalinzameling. De praktische uitwerking gebeurt in overleg met de betrokken sectoren.

De implementatie van de selectieve inzameling geeft zo ook uitvoering aan de acties van de Ketenroadmap voedselverlies. Zo vermeldt de Ketenroadmap ook dat onder meer overheden zoals het Agentschap Facilitair Bedrijf de selectieve inzameling van OBA in hun keukens/restaurants zullen introduceren.

Artikel 4.3.2 van het VLAREMA omschrijft welke bedrijfsafvalstoffen verplicht gescheiden worden aangeboden en afzonderlijk worden ingezameld. Het VLAREMA-artikel wordt verder uitgebreid op basis van dit plan. Keukenafval en etensresten uit de medische sector zijn vaste niet-risicohoudende medische afvalstoffen en geen pasteuze/vloeibare medische afvalstoffen. Die stroom valt onder de bepalingen van artikel 4.3.2 en dat vraagt een specifeke aanpassing van artikel 5.2.3.1,§2, van het VLAREMA.

Volgens op de Europese verordening 142/2011 moeten voormalige voedingsmiddelen (VVM) afzonderlijk worden ingezameld indien meer dan 20 kg VVM per week wordt geproduceerd.

Voor de selectieve inzameling van OBA is een tijdelijke opslag van het afval op de productieplaats nodig. Dat brengt uitdagingen mee (ruimte, geurhinder). Daarnaast moet de kwaliteit van het selectief ingezamelde OBA zo lang mogelijk worden bewaard. De invoering van de verplichte selectieve inzameling zal gepaard gaan met de sensibilisering van de betrokken sectoren, in samenspraak met de betrokken bedrijfsfederaties.

Of bedrijven OBA succesvol selectief inzamelen en in de daartoe vergunde inrichtingen laten verwerken, wordt in de toekomst gemonitord door de hoeveelheden selectief ingezamelde voormalige voedingsmiddelen en keukenafval en het restafval te vergelijken met een referentiesituatie. Die referentie wordt de sorteeranalyse voor bedrijfsafval (zie 4.3.4). Een bevraging van de betrokken bedrijfssectoren onderzoekt daarnaast de kwalitatieve aspecten van de afzonderlijke inzameling: reden van overschakeling, invloed op afvalbeheer in het bedrijf, impact op de bedrijfsorganisatie (onder meer afvalbeheer en kostprijs).

Trekker: OVAM
Betrokkenen: Zorgnet Vlaanderen (Openbare ziekenhuizen en rustoorden), Agentschap Facilitair Bedrijf, Federatie van privaat uitgebate rustoorden (Ferubel), Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGIOn), VOKA, ministerie van Binnenlandse Zaken (politiekazernes), ministerie van Defensie (kazernes), Regie der Gebouwen (voor gevangenissen en gesloten instellingen), Comeos-Unie Belgische Catering, HoReCa Vlaanderen, Vlaco, FEBEM
Timing: eerste helft van de planperiode

8.1.4.2 Proefproject selectieve inzameling bij de kleinere producenten

Actie 29: voor de kleinere producenten is de selectieve inzameling van OBA niet verplicht in de eerste helft van de planperiode (buiten de wettelijke inzamelplicht voor gebruikte frituurvetten en -oliën, houtafval en groenafval en VVM bij een productie van meer dan 20 kg/week), maar wordt de haalbaarheid onderzocht. Die producenten kunnen, naast de private ophaling, een beroep doen op de bestaande inzameling van huishoudelijk gft-/keukenafval.

Bij de kleinere producenten van OBA gaat een proefproject rond selectieve inzameling van start. Dat onderzoekt de praktische en economische gevolgen van een verplichte selectieve inzameling van OBA in de horeca. Het onderzoek spitst zich toe op de kleinere producenten in de horecasector, maar kan ook andere sectoren bij het project betrekken.

Om de kosten van diverse scenario's in kaart te brengen, bekijkt het project meerdere inzamelmogelijkheden:

— aansluiten bij de bestaande selectieve inzameling van huishoudelijk keukenafval en gft;
— keukenafval en voormalige voedingsmiddelen inzamelen via private inzamelcircuits. Daarbij wordt ook aandacht geschonken aan innovatieve concepten zoals Citydepot om de logistieke uitdagingen van kleine hoeveelheden afval in een omgeving met veel verkeer het hoofd te bieden.

Het project sluit aan bij de preventieacties voor voedselverliezen in het actieplan 'Biomassa(rest)stromen', bouwt verder op de resultaten van bestaande onderzoeken zoals het Keukenschoon-project en houdt rekening met de gewijzigde omstandigheden (meer bewustwording inzake voedselverliezen, eventuele inzameling keukenafval in plaats van gft, nieuwe kostenstructuren).

Om zoveel mogelijk producenten te overtuigen om deel te nemen is financiële ondersteuning nodig. Vlaamse of Europese onderzoeksprogramma's zoals het Milieu- en energietechnologie Innovatie Platform (MIP) en fondsen van de Europese Unie komen daarvoor in aanmerking.

Dankzij dit proefproject krijgen we een duidelijk zicht op:

— de samenstelling van het restafval van de onderzochte sectoren;
— de kosten en baten van een selectieve inzameling van OBA in de onderzochte sectoren, per inzamelscenario;
— de nood aan ondersteuning voor de aankoop van opslagsystemen voor horeca-afval;
— hoe de afvalverwerkingskosten aan de producent doorgerekend kunnen worden om de selectieve inzameling van OBA maximaal te stimuleren.

Als na afloop en evaluatie van het proefproject blijkt dat een selectieve inzameling van OBA ook haalbaar is voor de kleinere producenten, dan wordt dit verplicht, maar ten vroegste in de tweede helft van de planperiode.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: FEBEM, VVSG/Interafval, HoReCa Vlaanderen, Comeos , Vlaco.
Stappenplan en timing: in 2016 zoeken de partners samen naar een geschikt financieringskanaal en dienen een aanvraag tot financiële ondersteuning in. Daarvoor verenigen de geïnteresseerde partners zich in een consortium. Het proefproject gaat van start in de loop van 2017. In de loop van 2018 wordt het geëvalueerd en indien nodig wordt het VLAREMA aangepast.

8.1.5 Verwerking en afzet van organisch-biologisch afval

Het actieprogramma 11 van het actieplan 'Biomassa(rest)stromen 2015-2020' omschrijft de strategie voor de verwerking van biomassareststromen.

Volgende verwerkingswijze staat voorop:

— het actieplan 'Biomassa(rest)stromen' bepaalt dat gft-afval naar een vergunde gft-composterings- of gft-vergistingsinstallatie met nacompostering moet worden afgevoerd, met kwaliteitsopvolging en een keuringsattest voor de compost. Het doel is om enkele composteringsinstallaties om te bouwen naar installaties met voorvergisting in combinatie met nacompostering. Onder meer IOK en Ecowerf plannen de uitbreiding van de capaciteit voor compostering van gft-afval via voorvergisting;

— het ingezamelde groenafval wordt afgevoerd naar en verwerkt in een vergunde composteringsinstallatie voor groenafval met kwaliteitsopvolging en keuringsattest voor de compost, zoals geregeld in het actieprogramma 11 van het actieplan 'Biomassa(rest)stromen';

— het ingezamelde OBA van bedrijven (plantaardig en dierlijk keukenafval en voormalige voedingsmiddelen) moet selectief ingezameld en afgevoerd worden, al dan niet via een opslag- en hanteringsbedrijf vergund en erkend voor categorie 3 materiaal, naar een daartoe vergunde composterings- of vergistingsinstallatie met kwaliteitsopvolging en keuringsattest, zoals geregeld in het actieprogramma 11 van het actieplan biomassa(rest)stromen.

Bij het invoeren van de selectieve inzameling van voormalige voedingsmiddelen en keukenafval in bedrijven is het belangrijk de beschikbare verwerkingscapaciteit, meer bepaald de biologische behandeling, optimaal te benutten (cf. actieplan biomassa(rest)stromen). Op basis van het Achtergronddocument bij het Actieplan biomassa(rest)stromen (OVAM, 2014) stellen we vast dat er in Vlaanderen een 40-tal vergisters operationeel zijn met een vergunde capaciteit van ongeveer 2,5 miljoen ton. Op het moment dat de 10-jarige termijn van minimumsteun voor co-vergisting komt te vervallen, is het onduidelijk en afhankelijk van het steunkader en de marktprijzen wat er met een aantal vergistingsinstallaties zal gebeuren in de periode 2017-2022. Bovendien is het mogelijk om een beroep te doen op buitenlandse vergistingsinstallaties, mocht de lokale verwerkingscapaciteit niet volstaan.

De kleinere producenten van bedrijfsrestafval (horeca) kunnen het OBA via het gemeentelijk inzamelkanaal laten inzamelen en verwerken (in een gft-composteringsinstallatie, al dan niet gecombineerd met voorvergisting). Dit betreft 8 gft-verwerkingsinstallaties die tot 25% van hun input met OBA van bedrijven kunnen invullen.

De verwerking van de selectief ingezamelde fracties OBA gebeurt zoveel mogelijk via de cascade van waardebehoud, zoals beschreven in het actieplan 'Biomassa(rest)stromen', hoofdstuk 6.1. Het streefdoel: een zo hoog mogelijke economische en maatschappelijke meerwaarde realiseren.

Het actieprogramma 11.3 van het actieplan 'Biomassa(rest)stromen' regelt de afzet van de eindproducten na de verwerking. Het bevat tal van maatregelen om de kwaliteit en afzet van de diverse soorten eindproducten (digestaatfracties, compost, biogas) te verbeteren en uit te breiden. Het

faciliteert ook de aankoop van gerecycleerde materialen zoals compost, vanuit de voorbeeldfunctie van het duurzame aankoopbeleid dat de lokale, provinciale en Vlaamse overheden nastreven.

Figuur 7: Cascade van waardebehoud biomassa(rest)stromen

8.2 Verpakkingen

VAL-I-PAC en Fost Plus leveren inspanningen om de selectieve inzameling van zowel bedrijfsmatig als huishoudelijk verpakkingsafval te verbeteren. De Vlaamse overheid vraagt daar via de Interregionale Verpakkingscommissie blijvend aandacht voor in de komende planperiode.

8.2.1 Selectieve inzameling en recyclage van verpakkingsafval

De Vlaamse overheid zet VAL-I-PAC en Fost Plus aan om nog meer verpakkingsafval in te zamelen en te recycleren en zo de materiaalkringlopen beter te sluiten.

Het percentage voor recyclage van verpakkingsafval van huishoudelijke oorsprong ligt op 80 procent. 90 procent van het verpakkingsafval van huishoudelijke oorsprong moet nuttig toegepast worden. Voor verpakkingsafval van bedrijfsmatige oorsprong is dat 85 procent. De Europese richtlijn Verpakkingsafval laat niet toe om een hogere doelstelling voor recyclage op te leggen. Hogere doelstellingen voor nuttige toepassing zijn wel mogelijk.

Daarnaast moet België voor de verschillende verpakkingsmaterialen de volgende minimale recyclagepercentages halen:

— 60% in gewicht voor glas;
— 60% in gewicht voor papier/karton;
— 60% in gewicht voor drankkartons;
— 50% in gewicht voor metalen;
— 30% in gewicht voor kunststoffen, waarbij uitsluitend materiaal wordt meegeteld dat tot kunststoffen wordt gerecycleerd;
— 15% in gewicht voor hout.

Fost Plus realiseert momenteel meer dan 80 procent recyclage, maar haalde in 2013 net niet de 90 procent voor nuttige toepassing. Dat komt doordat bepaalde positieve stromen via andere kanalen worden ingezameld. Die materialen worden wel nuttig toegepast, maar dat wordt niet geregistreerd door Fost Plus.

VAL-I-PAC behaalt haar doelstellingen, zowel voor recyclage en nuttige toepassing als de stroomspecifieke doelstellingen voor hout, papier en karton, glas, metaal en kunststoffen. Grote en middelgrote bedrijven met aanzienlijke hoeveelheden verpakkingsafval dragen in belangrijke mate bij tot het halen van die doelstellingen. VAL-I-PAC zet logischerwijs hoofdzakelijk in op die grote stromen, maar levert weinig inspanningen om ook bedrijven met kleine hoeveelheden verpakkingsafval aan te zetten om aan de bron te sorteren. Dat is een uitdaging voor de toekomst.

8.2.2 Krachtlijnen voor de nieuwe erkenning van VAL-I-PAC

8.2.2.1 Premies gericht inzetten

Het grootste deel van het budget van VAL-I-PAC gaat naar premies voor ontpakkers om selectieve inzameling te ondersteunen. Voor de Vlaamse overheid geldt daarbij dat de financiering de selectieve inzameling rendabel moet maken. Om selectieve inzameling financieel aantrekkelijker te maken dan verwijdering via het restafval, spelen diverse parameters mee: het volume, de aard van het afval, de locatie van de ontpakker, ... De Vlaamse overheid wil het premiesysteem zo instellen dat selectieve inzameling interessanter wordt voor ontpakkers.

8.2.2.2 Aandacht voor preventie

Producenten voldoen aan hun verplichtingen rond afvalpreventie door op individuele basis of op sectorniveau een preventieplan op te stellen. VAL-I-PAC stimuleert verpakkingsverantwoordelijken in hun preventiebeleid onder andere via de verpakkingsdiagnosetool. De Vlaamse overheid vraagt om dit instrument verder in te zetten en andere initiatieven inzake preventie te overwegen.

8.2.2.3 Sectorgerichte communicatie

Een aantal sectoren, waaronder de detailhandel, hebben nog een groot potentieel voor een betere selectieve inzameling van verpakkingsafval. De Vlaamse overheid gelooft sterk in het nut van een sectorspecifieke communicatieaanpak. Vlaanderen kiest dan ook voor een verdere sectorspecifieke benadering van het communicatiebeleid.

8.2.3 Krachtlijnen voor de nieuwe erkenning van Fost Plus

8.2.3.1 Inzameling restplastics

Aan de huidige erkenning van Fost Plus zijn verschillende bepalingen gekoppeld om de selectieve inzameling van de restplastics (die niet worden ingezameld via de pmd-zak) te stimuleren.

Fost Plus moet actief de inzameling van restplastics promoten. Voor de vergoeding gelden de regels van artikel 8 (vergoeding aan referentiekost). Fost Plus moet onder meer:

— zijn expertise inzake de vermarkting van materialen ter beschikking stellen van de rechtspersonen van publiekrecht;

— indien de rechtspersoon van publiekrecht daarom verzoekt, hem begeleiden in het organiseren van het project en bij de vermarkting van de ingezamelde materialen;

— in overleg met de Interregionale Verpakkingscommissie, de gewesten en de rechtspersonen van publiekrecht, de nodige voorstellen ontwikkelen om tegen het einde van de erkenningsperiode een meer geharmoniseerde inzameling van de restplastics te realiseren.

Daarnaast moet Fost Plus proefprojecten starten die de uitbreiding van de pmd-zak testen. Voor het Vlaamse Gewest zitten drie proefprojecten in de pijplijn:

— uitbreiding van de pmd-zak met harde plasticverpakkingen en een parallelle inzameling van folies in een aparte zak in Waregem (IMOG);

— uitbreiding van de pmd-zak met alle plasticverpakkingen in Aalter (IVM);

— uitbreiding van de pmd-zak met harde plasticverpakkingen in Wervik (MIROM).

De evaluatie van die projecten is voorzien tegen eind 2017.

De Vlaamse overheid ijvert voor de algemene inzameling van restplastics bij de nieuwe erkenning van Fost Plus. Daarbij wordt rekening gehouden met de resultaten van de proefprojecten. Voor de burger moet de sorteerboodschap duidelijk (eenvoudig) zijn. De kwaliteit van de stromen moet voldoende hoog zijn voor een hoogwaardige recyclage.

8.2.3.2 Preventie en ecodesign

Vlamingen consumeren steeds meer buitenshuis. Daardoor ontstaan veel eenmalige verpakkingen die voor korte duur worden gebruikt. Er komen ook steeds meer ‘samengestelde’ verpakkingen en verpakkingen uit andere materialen op de markt. Het is belangrijk om bij het ontwerp en de productie van verpakkingen rekening te houden met de volledige levensduur van de verpakking en van het verpakte product. Er moeten meer herbruikbare verpakkingen op de markt komen en het gebruik ervan moet gestimuleerd worden.

Tegen 27 november 2016 moet de Europese Richtlijn over de vermindering van het verbruik van lichte plastic draagtassen worden omgezet. Deze richtlijn beoogt:

— het verbruik van lichte plastic draagtassen te beperken tot 90 draagtassen per persoon per jaar tegen 2019 en 40 draagtassen tegen 2025;

en/of

— gratis lichte plastic draagtassen te verbieden (tegen 31 december 2018).

Vlaanderen zal deze richtlijn implementeren.

8.2.3.3 Bijkomende acties door Fost Plus

Fost Plus moet volgens haar erkenning jaarlijks een basisprogramma out of home opstellen. In dit basisprogramma worden acties opgenomen die de selectieve inzameling buitenshuis bevorderen. De acties in dit programma kunnen uitgebreid en aangevuld worden door het 'halve euro'-budget. Het werkplan voor de besteding van de halve euro omvat acties, initiatieven, projecten, campagnes, studies, onderzoeken, ... betreffende de preventie en het beheer van verpakkingsafval van en voor alle mogelijke doelgroepen. De OVAM en Fost Plus kunnen overleg plegen met derden (bijv. VVSG/Interafval, IVC, distributie, producenten, milieu-en consumentenorganisaties, federaties) over de mogelijke invulling van het plan.

8.3 Kunststoffen

8.3.1 Situering

Uit sorteeranalyses van restafval van zowel burgers (restafvalzak + grofvuil) als bedrijven (restafvalcontainers) blijkt dat er nog veel kunststoffen in die restfracties zitten.

8.3.2 Inzameling harde kunststoffen van particulieren via recyclageparken

Particulieren zamelen harde kunststoffen voortaan apart in en brengen ze naar het recyclagepark. Met die actie wil de OVAM zoveel mogelijk harde kunststoffen uit het grofvuil en het restafval halen, zodat ze worden gerecycleerd en niet langer verbrand.

Met harde kunststoffen worden hier bijvoorbeeld buizen, raamprofielen, rolluiken, bloempotten, emmers, kratten, wasmanden, tuinmeubelen, speelgoed, … bedoeld. Heel wat lokale besturen

zamelen vandaag al diverse soorten kunststoffen in via een recyclagepark. Dat blijkt ook uit de onderstaande figuur:

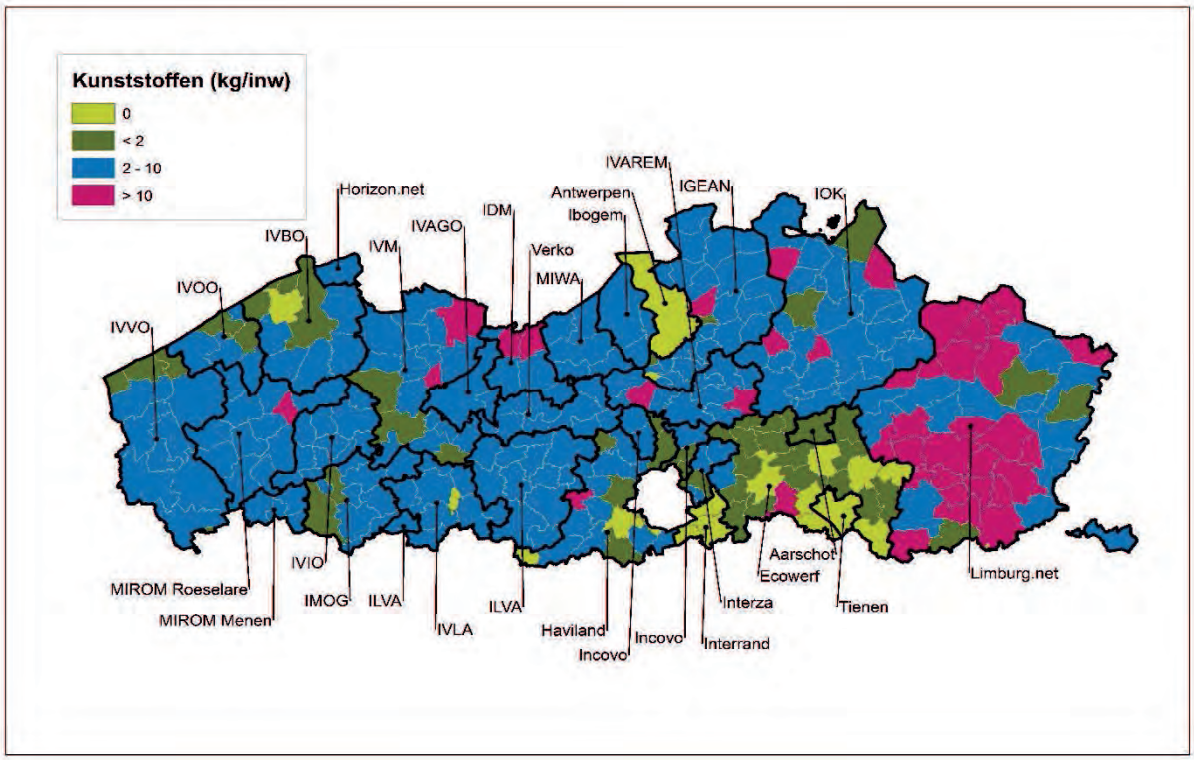

Figuur 7: Selectieve inzameling kunststoffen (harde kunststoffen+ gemengde kunststoffen + PVC-afval) in 2014

Actie 30: de Vlaamse overheid voert de verplichte selectieve inzameling van harde kunststoffen via het recyclagepark in.

Uit de resultaten van een haalbaarheidsstudie[23] uit 2013 blijkt dat élke onderzochte sorteerboodschap een aanzienlijke milieuwinst realiseert. Lokale besturen of intergemeentelijke samenwerkingsverbanden beslissen daarom best zelf volgens welke sorteerboodschappen zij de selectieve inzameling van harde kunststoffen op de recyclageparken binnen hun werkingsgebied willen organiseren. Die werkwijze houdt rekening met lokale verschillen zoals beschikbare ruimte, beschikbaar personeel, omvang van de stroom harde kunststoffen, acceptatiecriteria van de verwerkers, …

In 2014 werd in Vlaanderen gemiddeld per inwoner 1,87 kg harde kunststoffen selectief ingezameld. Het streefdoel is om dit tegen het einde van de planperiode op te trekken tot minstens 5 kilogram harde kunststoffen per inwoner.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: lokale besturen, VVSG/Interafval
Stappenplan en timing:

— bij de eerstvolgende VLAREMA-wijziging worden harde kunststoffen toegevoegd aan de lijst met huishoudelijke afvalstoffen die gescheiden moeten worden aangeboden en verder afzonderlijk worden gehouden bij de ophaling of inzameling (artikel 4.3.1. van het VLAREMA);

[23] OVAM, Toetsing selectieve inzameling van harde kunststoffen via het containerpark, 2013

— binnen het jaar nadat het plan in werking treedt, zorgen de gemeenten of intergemeentelijke samenwerkingsverbanden ervoor dat particulieren hun harde kunststoffen selectief kunnen laten inzamelen via de recyclageparken. Een gemeente die over meerdere recyclageparken beschikt, mag ervoor kiezen om de selectieve inzameling van kunststoffen niet op alle recyclageparken aan te bieden.

8.3.3 Inzameling kunststoffen van bedrijven

Actie 31: de actie richt zich op *post-consumer*-kunststoffen van bedrijven. Het gaat over de volgende kunststoffracties:

— **harde kunststoffen (PP, PE, PVC, …);**
— **folies (secundaire en tertiaire verpakkingen – propere folies);**
— **EPS (proper piepschuim van verpakkingen).**

Het doel van de actie is om deze kunststoffen zoveel mogelijk selectief in te zamelen, zodat ze worden gerecycleerd in plaats van verbrand met het restafval. Die maatregel moet het aandeel kunststoffen in het restafval van bedrijven halveren tegen het einde van de planperiode (in vergelijking met 2013). In 2013 bedroeg het aandeel kunststoffen in het restafval van bedrijven nog ongeveer 15 procent.

De hoogwaardige recyclage van kunststoffen leidt tot aanzienlijk minder vervuilende emissies in de lucht en in het water in vergelijking met verbranding. Dat bleek uit de haalbaarheidsstudie van de OVAM (2015)[24] naar de selectieve inzameling van kunststoffen bij bedrijven. Die vermeden emissies compenseren ruimschoots de bijkomende emissies van het transport om de kunststoffen in te zamelen.

Daarom zet Vlaanderen in de eerste helft van de planperiode ook harde kunststoffen en folies op de VLAREMA-lijst met bedrijfsafvalstoffen die gescheiden moeten worden aangeboden en verder afzonderlijk worden gehouden bij de ophaling of inzameling (artikel 4.3.2 van het VLAREMA). Over de toevoeging van EPS zal pas worden beslist na de beoordeling van de lopende proefprojecten rond selectieve inzameling van EPS.

Verder bevestigt de haalbaarheidsstudie dat het voor veel bedrijven relatief duur is om kleine hoeveelheden kunststoffen gescheiden te houden en selectief te laten inzamelen. Voor bedrijven met weinig kunststofafval kan het daarom mogelijks interessant zijn om de ophaling via een collectieve inzameling te organiseren. Of ze kunnen de verschillende kunststoffracties zelf naar een extern inzamelpunt (bijv. een privaatrechtelijk inzamelpunt of een gemeentelijk recyclagepark) brengen. In proefprojecten op bedrijventerreinen wordt zo'n collectieve inzameling, al dan niet in combinatie met een extern inzamelpunt, verder onderzocht (zie ook hoofdstuk 6 over bedrijven en organisaties als afvalproducent).

De nieuwe sorteerboodschappen voor kunststoffen maken deel uit van de algemene sensibiliseringscampagnes rond sorteerverplichtingen voor bedrijven en de sectorgerichte communicatietrajecten rond selectieve inzameling. Hoofdstuk 6 over bedrijven en organisaties als afvalproducenten gaat daar dieper op in.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: IVC, beheersorganismen, sectororganisaties, FEBEM
Timing: eerste helft van de planperiode

[24] Studie naar de haalbaarheid van selectieve inzameling van kunststoffen bij bedrijven, OVAM, 2015.

8.3.4 Afzet van kunststoffen

Om kringlopen te sluiten volstaat het niet om meer stromen selectief in te zamelen. Ook de afzetmogelijkheden van de gerecycleerde materialen zijn belangrijk.

In de planperiode zet de OVAM enkele acties op om de afzetmogelijkheden te stimuleren. Zo richt de OVAM zich specifiek tot productontwerpers met het thema ecodesign, onder meer via ondersteunende instrumenten en via het onderwijs. Ook wordt bekeken of de ontwerptool Ecolizer kan worden aangevuld met milieu-impactgegevens voor nieuwe kunststofrecyclaten.

Ook een groen aankoopbeleid bij de overheid kan de inzet van recyclaten een impuls geven. Het volstaat evenwel niet om louter een bonus te geven aan leveranciers die de gevraagde goederen (deels) op basis van recyclaat aanbieden. Het moet ook mogelijk zijn om te controleren of de betrokken producten effectief de vermelde hoeveelheid recyclaat bevatten (zie ook hoofdstuk 7.3) .

De FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu werkt aan een definitie voor *'recycled content'* en stelt een methode op om te checken of en hoeveel gerecycleerde inhoud een product bevat. Dat gebeurt in de loop van 2015. Daarna worden de definitie en de methode wettelijk verankerd in een Koninklijk Besluit.

Ook de OVAM voert in 2016 onderzoek naar *'recycled content'*. Dat moet een zo volledig mogelijke lijst opleveren van producten op basis van (deels) gerecycleerde kunststoffen die al op de markt beschikbaar zijn. Die lijst moet het aankoopbeleid van de overheid mee helpen vergroenen. De OVAM lijst ook die producten op die nog niet op de markt beschikbaar zijn, maar die wel potentieel hebben om recyclaat in te zetten (rekening houdend met de voorschriften rond veiligheid en gezondheid). In functie van de budgettaire ruimte wordt voor één of meerdere van deze producten nagegaan welk gehalte aan recyclaat haalbaar is zonder merkbaar kwaliteitsverlies van het eindproduct.

8.3.5 Bioplastics

Hoewel de hoofdmoot van alle kunststoffen wordt gefabriceerd uit fossiele grondstoffen en het gebruik van recyclaat steeds belangrijker wordt bij de fabricage van nieuwe kunststofproducten, is er vanuit een bewustzijn voor de eindigheid van fossiele grondstoffen en de noodzaak voor het reduceren van onze milieu-impact een toenemende belangstelling voor kunststoffen die afgeleid zijn van hernieuwbare grondstoffen.

Ook biodegradeerbare plastics winnen omwille van hun ontluikende nieuwe technische eigenschappen steeds meer interesse.

Over de compatibiliteit van deze plastics met de huidige performante systemen voor inzameling en recyclage van kunststoffen en compostering van gft rijzen evenwel nog vragen.

Actie 32: In de planperiode zal de OVAM de aanwezigheid van bioplastics in de huidige kunststofstromen evalueren en aandacht richten op de noodzaak voor concrete maatregelen.

Voor niet-biodegradeerbare, biogebaseerde plastic verpakkingen wil de OVAM proactief de inzameling ervan evalueren in het kader van een eventuele uitbreiding van de PMD. Hierbij wordt onder meer geïnformeerd naar de (mogelijke) scheidingstechnieken voor dit soort plastics bij sorteerinstallaties, recyclagebedrijven en technologieleveranciers.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: Fost Plus, IVC
Timing: 2016

Actie 33: Daarnaast wordt onderzoek opgezet naar het openen van de gft-route voor composteerbare plastics, dit voor specifiek afgelijnde toepassingen.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: lokale besturen, VVSG/Interafval, OWS, Vlaco, Fost Plus, VAL-I-PAC, IVC.
Timing: 2016

8.4 Papier en karton

8.4.1 Inzameling papier en karton van particulieren

In 2014 zamelden de Vlaamse gemeenten gemiddeld per inwoner 69 kilogram papier en karton selectief in. Figuur 8 toont de individuele resultaten.

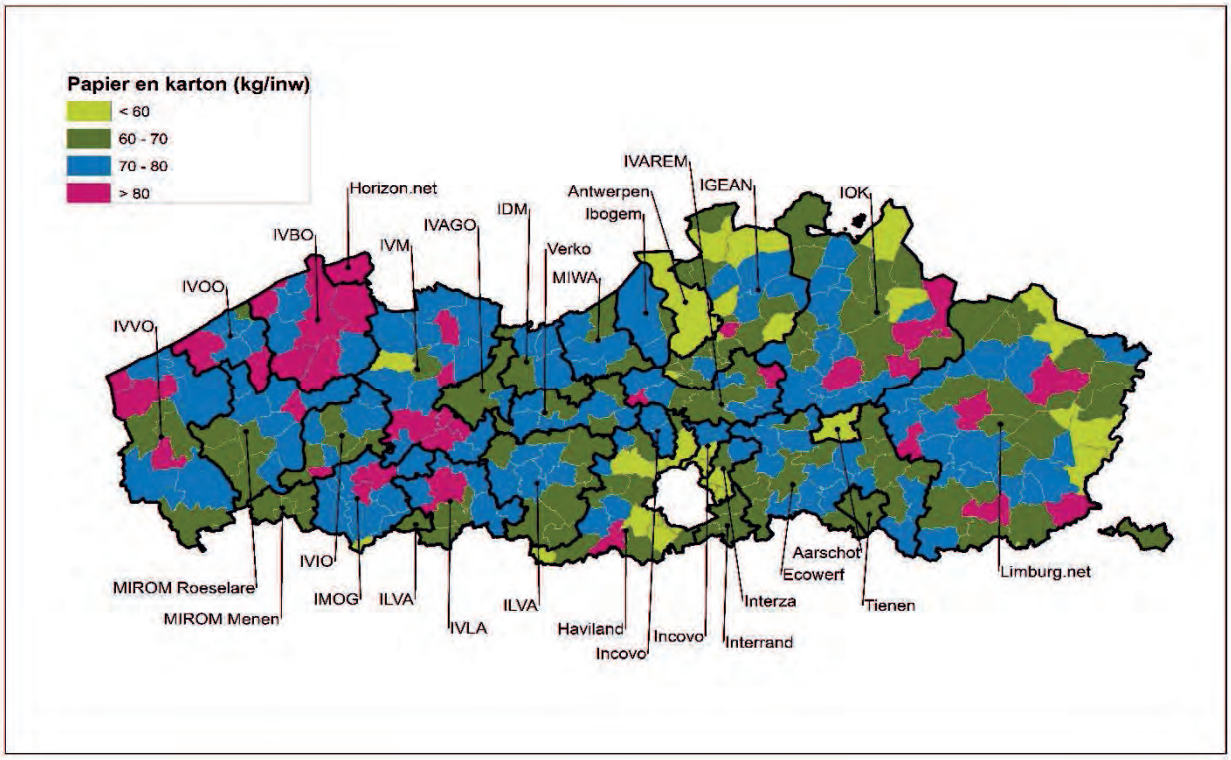

Figuur 8: Selectieve inzameling papier en karton in 2014

Uit de sorteeranalyse (2014) blijkt dat ongeveer de helft van het papier en karton in de restafvalzak van de burger nog recycleerbaar is. Die recycleerbare fractie bestaat voor de helft uit verpakkingsafval.

De OVAM start in 2017 samen met Fost Plus, IVC en Paper Chain Forum een communicatiecampagne op. Die moet enerzijds focussen op preventie en anderzijds de burger duidelijk maken dat papieren en kartonnen verpakkingsafval ook thuishoort bij het papier en karton dat selectief huis aan huis wordt ingezameld. De OVAM betrekt de intercommunales en gemeenten bij de uitwerking van die communicatiecampagne.

8.4.2 Inzameling papier en karton van bedrijven

Om goed te weten welk papier- en kartonafval bedrijven bij het restafval gooien, is voldoende informatie belangrijk: welke sectoren produceren veel papier- en kartonafval? En welke papiersoort wordt vooral weggegooid? Uit de beschikbare gegevens blijkt dat een groot deel van de papierfractie in het bedrijfsafval verontreinigd is. Komt dat doordat het papier of karton in een afvalcontainer voor gemengde stromen werd gegooid? Of was het al verontreinigd voor het in de afvalcontainer terechtkwam?

Actie 34: de OVAM onderzoekt welke types bedrijven nog grote hoeveelheden papier- en kartonafval bij het restafval gooien. Ook de bron van de verontreiniging van het papier- en kartonafval wordt in kaart gebracht. Een steekproef bevraagt bedrijven uit verschillende sectoren over hun papier- en kartonafval.

Met de resultaten van de studie wil de OVAM samen met de sector gerichte acties opzetten in de sectoren met het meeste papier- en kartonafval. Er kunnen ook preventiemaatregelen komen om de verontreinigingsgraad van het papier- en kartonafval terug te dringen.

Trekker: OVAM, VAL-I-PAC
Betrokkenen: IVC, VOKA, Unizo, FEBEM, COBEREC, betrokken sectoren.
Timing: 2017

8.5 Textiel

De sorteeranalyse (2014) van het huishoudelijk restafval wijst op een stijging van de textielfractie in het restafval. Die steeg van 3,97 kilogram per inwoner in 2001 naar 4,36 kilogram in 2006 tot 7,79 kilogram in 2014. De fractie bestaat uit kledij, lakens en handdoeken, schoenen en handtassen. De selectieve inzameling van textiel bedraagt ongeveer evenveel: 7,6 kilogram per inwoner. Extra inspanningen zijn daarom nodig om meer textiel selectief in te zamelen.

Ook de verdere verwerking van het selectief ingezamelde textiel kan beter. De textielfractie moet in eerste instantie beter gesorteerd worden, zodat hergebruik mogelijk is. De restfractie moet nadien zo optimaal mogelijk (lokaal) hoogwaardig worden verwerkt.

Op het vlak van preventie bestaan er tal van initiatieven binnen de deeleconomie (kledingbibliotheken, *swishing*, …). Hoofdstuk 7.1 over de deeleconomie gaat daar dieper op in.

8.5.1 De sorteerboodschap verduidelijken

Actie 35: een duidelijke en correcte sorteerboodschap is belangrijk. De focus ligt nu vaak alleen op herbruikbare kledij en schoenen, terwijl ook versleten kledij, schoenen, handdoeken, lakens, … selectief ingezameld moeten worden. Ook de selectieve inzameling van werk- en beschermkledij verdient aandacht.

De OVAM onderzoekt de sorteerboodschappen op textielcontainers en past die indien nodig aan. Ze stelt een correcte sorteerboodschap op en stelt die ter beschikking van de lokale besturen en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval, COBEREC, KOMOSIE
Timing: 2016

8.5.2 Meer inzicht in de textielketen

Actie 36: naast de sorteerboodschap is ook de transparantie in de keten belangrijk. Wie zamelt het textiel in, hoe verloopt de verdere verwerking (uitsortering, …), hoe wordt de illegale inzameling best aangepakt, wat is de eindbestemming van het textiel?

In de eerste plaats is een goede uitsortering nodig, die prioriteit geeft aan lokaal hergebruik, maar met respect voor alle bestaande inzamel- en verwerkingskanalen. De OVAM onderzoekt of een hergebruikdoelstelling zinvol is. Als meer niet-herbruikbaar textiel wordt ingezameld moet bekeken worden hoe dat zijn weg kan vinden naar (lokale) recyclage. Mogelijke recyclagetechnieken en afzetmarkten worden bekeken vanuit uitgevoerde proefprojecten. Om het lokaal hergebruik te ondersteunen, wordt ook de financiering bekeken. Een mogelijke piste is een milieubijdrage. Die focust op de ondersteuning van hergebruik door de sociale economie via een bijdrage, opgenomen in de milieubijdrage.

Om dat alles te realiseren brengt de OVAM in 2016 verschillende actoren uit de textielketen samen. Zij bekijken hoe ze de uitdagingen rond textiel samen kunnen aanpakken. In het najaar van 2015 vond al overleg plaats over de aanpak van illegale textielinzameling. Ervaringen uit het buitenland (onder meer Frankrijk en Scandinavië) worden geanalyseerd en als input gebruikt. In de loop van 2017 moet duidelijk worden welk soort instrument (een code van goede praktijk, UPV, …) de beste optie is. In het tweede deel van de planperiode moet het instrument effectief worden ingezet.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval, producenten, Comeos, COBEREC, FEBEM, KOMOSIE, …
Timing: 2016

8.6 Grofvuil

In 2014 zamelden de Vlamingen 27,19 kilogram grofvuil per inwoner in. Die hoeveelheden variëren sterk van gemeente tot gemeente (zie figuur 9).

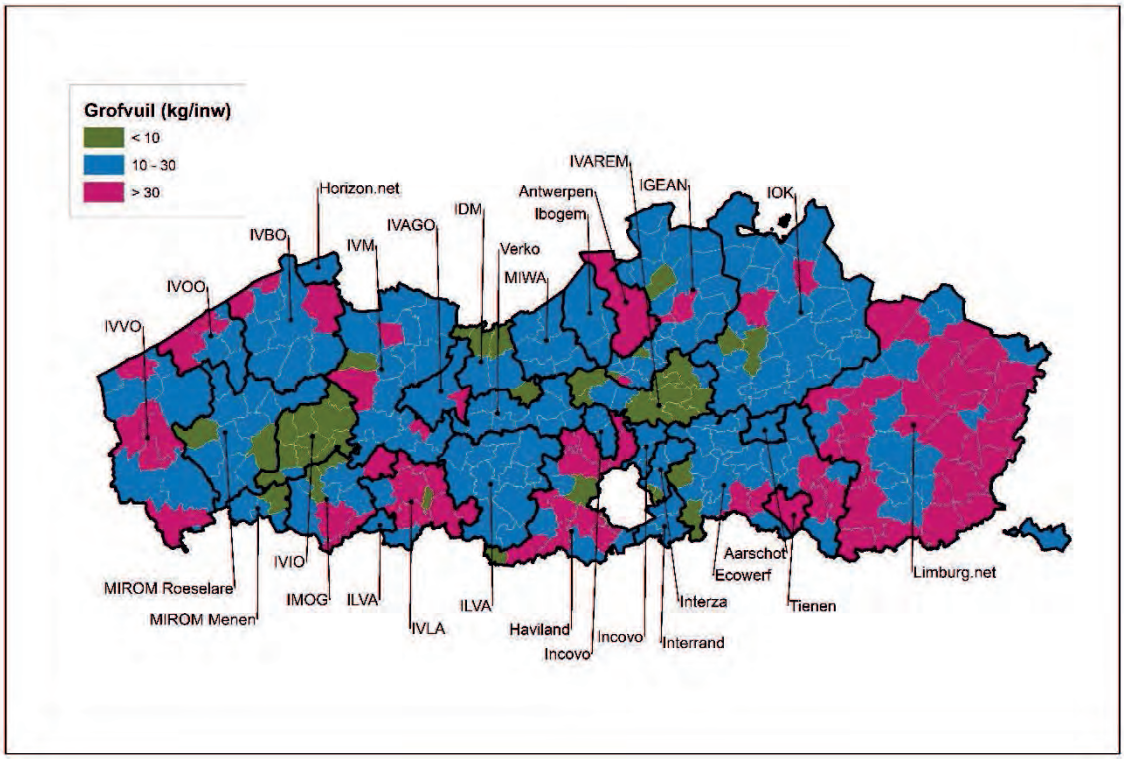

Figuur 9: Ingezameld grofvuil per inwoner per gemeente in 2014

In de komende planperiode zet Vlaanderen in op initiatieven die de herbruikbare goederen en recycleerbare componenten maximaal uit het grofvuil halen. Daarbij ligt de nadruk enerzijds op grofvuil in het algemeen en anderzijds op een specifiek beleid voor meubelen (de grootste fractie uit het grofvuil) en matrassen (een volumineuze, moeilijk hanteerbare fractie). De focus binnen die twee productgroepen ligt op:

— het stimuleren van ecodesign met het oog op een betere herstelbaarheid/herbruikbaarheid of betere demontage;
— het realiseren en financieren van meer (lokaal) hergebruik;
— het opzetten en financieren van selectieve inzameling met meer recyclage als gevolg;
— het creëren van afzetmarkten voor de gerecycleerde fracties.

8.6.1 Actieplannen om grofvuil te verminderen

Actie 37: gemeenten met grote hoeveelheden grofvuil (en daardoor hoge restafvalcijfers) krijgen begeleiding van de OVAM om een actieplan op te maken. Via visitaties en/of rondetafelgesprekken (zie ook 5.1.2.) worden het beleid en de situatie op het terrein geanalyseerd. Ook het lokale hergebruik wordt in kaart gebracht.

De analyse mondt uit in een actieplan met maatregelen op het vlak van:

— sensibilisering;
— inzamelwijze & -frequentie, acceptatiebeleid;
— grofvuil goed selecteren voor hergebruik (hergebruikcontainers op het recyclagepark, specifieke opleiding van de parkwachters, samenwerking tussen het lokale bestuur en de kringloopcentra rond de inzameling van grofvuil, …);
— een betere sortering van de grofvuilfractie, meer recyclage mogelijk maken door demontering.

Trekker: OVAM, lokale besturen
Betrokkenen: VVSG/Interafval, KOMOSIE, lokaal kringloopcentrum, intergemeentelijk samenwerkingsverband, ….
Timing: 2017-2018

8.6.2 Aanpak meubelen (interieur-, tuin- en kantoormeubelen in alle soorten materialen)

Actie 38: vanaf 2016 onderzoekt de OVAM welk instrument het hergebruik, het herstel, de selectieve inzameling en de recyclage van meubelen (zowel van huishoudens als bedrijven) kan bevorderen. Op basis van de onderzoeksresultaten wordt de meest geschikte instrumentenmix ingevoerd. Dat kan een nieuwe uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) zijn, maar ook andere instrumenten zijn mogelijk.

Extra aandacht gaat naar specifieke doelstellingen voor hergebruik van meubelen, eventueel gekoppeld aan het invoeren van een hergebruikbijdrage.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: Fedustria, Comeos, VVSG/Interafval, FEBEM, KOMOSIE, NNOF, …
Timing: 2016

8.6.3 Aanpak matrassen (zowel particulier als professioneel)

Actie 39: in 2013 voerde de OVAM een onderzoek naar mogelijke nieuwe vormen van een uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV). Matrassen waren één van de onderzochte productgroepen. Ter voorbereiding van de invoering van een UPV voor matrassen loopt in 2015 en 2016 een project van het Milieu- en energietechnologie Innovatie Platform (MIP). Dat bekijkt de mogelijkheden voor ecodesign en onderzoekt afzetmarkten voor de recyclaten uit afgedankte matrassen.

De onderhandelingen over een UPV voor matrassen starten in 2016. Zijn de resultaten van de MIP-studie positief, dan is het doel om tegen 1 januari 2018 een UPV op matrassen in te voeren. Die heeft aandacht voor ecodesign, selectieve inzameling, recyclage en afzet. De doelstellingen inzake recyclage zullen ook afhankelijk zijn van de resultaten van de MIP-studie.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: Fedustria (vzw Valumat), FEBEM, Comeos, VVSG/Interafval, KOMOSIE, …
Timing: actie is reeds gestart, loopt door tijdens de planperiode

8.7 Afzet van ingezamelde stromen

Om materialenkringlopen effectief te sluiten zijn een selectieve inzameling en de recyclage van materialen cruciaal. Maar minstens even belangrijk zijn acties en maatregelen die de afzet van die gerecycleerde materialen bevorderen.

Op lokaal vlak kunnen lokale besturen via overheidsopdrachten inzetten op de aankoop van producten uit gerecycleerde materialen (zie hoofdstuk 7.3).

Ook bedrijven kunnen voor hun aankopen kiezen voor producten uit gerecycleerd materiaal. Bovendien kunnen ze bekijken of ze zelf recyclaten kunnen gebruiken bij het ontwerp en de productie van hun eigen producten. De Vlaamse overheid stelt daarvoor tools ter beschikking aan de bedrijven. Met de Ecolizer kan een ontwerper o.a. de milieu-impact van een primaire grondstof en zijn gerecycleerde variant vergelijken. Via de materialenscan krijgt een bedrijf dan weer inzicht in de materiaalstromen die het bedrijf in- en uitgaan. Indien mogelijk worden ook suggesties gedaan voor de inzet van recyclaten.

Pilootprojecten zoals Symbiose en CORE hebben al heel wat relevante informatie verzameld: hoe krijgen reststromen een nieuwe bestemming? Hoe vervangen gerecycleerde grondstoffen primaire grondstoffen? Voortbouwend op die ervaringen wordt de oprichting van een permanent symbioseplatform verkend. Via zo'n platform vinden bedrijven elkaar om reststromen uit te wisselen, zodat ze opnieuw hoogwaardig worden ingezet.

Ook het Vlaams Materialenprogramma (VMP) zet in op de afzet van recyclaten. Vooral binnen de cluster kunststoffen zijn acties gestart. Ontwerpers, producenten en recycleerders werken samen om meer inzicht te krijgen in elkaars noden. Daarnaast loopt er een onderzoek naar de recyclage en afzet van vezelversterkte thermoharders. Er wordt gewerkt aan de ontwikkeling en promotie van een internationaal kwaliteitslabel voor gerecycleerde kunststof, en ook de cluster bouw en het beleidsprogramma "materiaalbewust bouwen in kringlopen" werkt aan de afzet van gerecycleerde granulaten. Daarvoor worden onder meer de standaardbestekken aangepast.

De afzet van ingezamelde stromen komt ook aan bod in de hoofdstukken over de organisch-biologische stroom en de kunststoffen (8.1 en 8.3).

Als de 'zachte' vormen van sensibilisering niet helpen om de inzet van recyclaten te stimuleren, zijn ook hardere wetgevende en financiële instrumenten mogelijk. Een mogelijke piste is het opleggen van doelstellingen om recyclaten te gebruiken, via een uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV). Heffingen op primaire grondstoffen zijn ook mogelijk, maar voor die maatregel is er een beperkt draagvlak.

9 Eindverwerking

9.1 Verbranden

Alleen afval dat niet recycleerbaar en wel brandbaar is, komt in aanmerking voor thermische eindverwerking.

9.1.1 Aanbod aan brandbaar afval en verwachte ontwikkelingen

Het Vlaamse regeerakkoord vermeldt: "We stemmen de afvalverbrandingscapaciteit af op de nog resterende restafvalproductie. De OVAM zorgt voor een overkoepelende regie op Vlaams niveau."

Om dat te realiseren legt dit uitvoeringsplan een duidelijke capaciteitsgrens vast voor afvalverbranding. Die ligt op het niveau van het reële aanbod aan afval. De limiet mag niet overschreden worden.

9.1.1.1 Welke stromen bepalen het aanbod?

Onder het aanbod aan afval valt:

1 het brandbaar huishoudelijk en bedrijfsrestafval dat wordt gestort;
2 het huishoudelijk en bedrijfsrestafval dat wordt verbrand;
3 huishoudelijk en bedrijfsrestafval dat wordt uitgevoerd voor uitsortering met oog op verbranding of voor rechtstreekse verbranding;
4 het RDF (Refuse-derived fuel) of bewerkt huishoudelijk en bedrijfsrestafval dat ontstaat na de uitsortering en/of verwerking van de hoger vernoemde afvalstoffen (met uitzondering van het RDF dat wordt afgevoerd naar cementovens, zie 9.1.1.2);
5 de brandbare sorteer- en recyclageresidu's die ontstaan bij de sortering en verwerking van huishoudelijk en gelijkaardig bedrijfsafval;
6 het vast niet-risicohoudend medisch afval.

Door de focus op het restafval vallen volgende stromen niet onder de capaciteitsplanning:

1 gescheiden ingezamelde of uitgesorteerde biomassa-afvalstoffen;
2 gevaarlijk afval;
3 pasteuze of vloeibare afvalstoffen;
4 dierlijk afval (dierlijke vetten en dierenmeel);
5 (organisch) slib (RZWI, voedingsindustrie, textielindustrie, ...);
6 shredder- en post-shredderresidu;
7 risicohoudend medisch afval.

Deze afvalstoffen worden in specifieke installaties verwerkt. Is verbranding de enige optie, dan is het belangrijk dat dit met een zo hoog mogelijk rendement gebeurt. In bepaalde omstandigheden kunnen de afvalstoffen verwerkt worden met energetische rendementen die typisch hoger liggen dan bij een verbranding in een roosteroven. Bovendien is voor bepaalde afvalstromen een specifiek wettelijk kader ontwikkeld, hetzij via VLAREMA, hetzij via actieprogramma's.

9.1.1.2 Methodologie voor het berekenen van het beschikbare aanbod

Het beschikbare aanbod aan afval voor eindverwerking wordt jaarlijks in kaart gebracht via de volgende afvalhoeveelheden:

— de hoeveelheid afval, bepalend voor het aanbod (zie 9.1.1.1), die gestort wordt in Vlaanderen;
— de hoeveelheid afval, bepalend voor het aanbod (zie 9.1.1.1), die verbrand wordt in Vlaanderen;
— de hoeveelheid afval, bepalend voor het aanbod (zie 9.1.1.1), die uitgevoerd wordt uit Vlaanderen.

De bevraging en publicatie ‘Tarieven en capaciteiten voor storten en verbranden’ brengt de eerste twee hoeveelheden in kaart. Alle vergunde uitbaters van stortplaatsen en verbrandingsinstallaties die afvalstoffen van derden aanvaarden, vullen een enquête in. Het resultaat is een jaarlijkse marktanalyse van de afvalstoffenverwerking in Vlaanderen, op basis van de informatie van de sector. De OVAM bekijkt of de huidige indeling in afvalstromen voldoet om de gewenste stromen in kaart te brengen. Indien nodig wordt de afvalstoffenlijst verder verfijnd.

Het afval dat wordt uitgevoerd uit Vlaanderen, wordt voorlopig op twee manieren in kaart gebracht: enerzijds via de EVOA[25]-dossiers en anderzijds via de heffingen. Op basis van het verschil in betaalde heffingen (verschil tussen Vlaamse heffing en heffing op de plaats van bestemming), worden de bedrijven die afvalstoffen uitvoeren, opgespoord.

In de planperiode nemen ook de uitvoerders van afvalstoffen deel aan de jaarlijkse marktanalyse, volgens de classificaties in ‘Tarieven en capaciteiten’ voor storten en verbranden.

Voor de uitgevoerde stromen wordt een onderscheid gemaakt tussen de uitvoer naar cementovens en andere uitvoer. De uitvoer naar cementovens, die nu ongeveer 300 kiloton per jaar bedraagt, is een economische realiteit. Deze hoeveelheid is brandbaar en kan ook in Vlaamse installaties verwerkt worden. Deze hoeveelheid wordt mee bekeken voor de opvolging van het totale aanbod en wordt jaarlijks opgevolgd. Voor de afstemming van het aanbod met de verbrandingscapaciteit in Vlaanderen nemen we deze hoeveelheid echter niet mee.

Veranderen de hogergenoemde economische factoren, waardoor deze hoeveelheid sterk daalt of stijgt en andere verwerkingsoplossingen worden gezocht, kan bekeken worden of het raadzaam is die uitgevoerde stromen toch in het aanbod op te nemen.

[25] EVOA: Europese verordening Overbrenging Afvalstoffen

Het beschikbare aanbod voor 2016 wordt gebaseerd op cijfers van 2014. De OVAM actualiseert dat beschikbare aanbod en de afvoer naar cementovens elk jaar en rapporteert erover via 'Tarieven en capaciteiten'. Die gegevens verschijnen elk jaar op 1 oktober (of de eerste maandag na 1 oktober) op de website van de OVAM.

Actie 40: de enquête over de tarieven en capaciteiten van verbranding gaat ook naar uitvoerders van afvalstromen die bepalend zijn voor het aanbod.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval, FEBEM
Timing: heel de planperiode

9.1.1.3 Berekening beschikbaar aanbod in 2013

Het beschikbare aanbod aan brandbaar afval bedroeg in 2013:

	Tonnage verbrand	Tonnage gestort
Huisvuil, grofvuil, gemeentevuil	797 234 (*)	
Niet-gevaarlijke hoogcalorische bedrijfsafvalstoffen	574 240 (*)	
Niet-gevaarlijke laagcalorische bedrijfsafvalstoffen	329 217 (*)	29 029 (*)
Vast niet-risicohoudend medisch afval	14 727 (*)	
Recyclageresidu's	1 254 (*)	65 898 (*)
Uitvoer	130 000 (**)	
Totaal	**1 846 672**	**94 927**

Tabel 4: Beschikbaar aanbod volgens afvalsoort (ton) (2013)
(*)= Bron: Tarieven & Capaciteiten voor storten en verbranden (2014) (exclusief ingevoerde hoeveelheden)
(**)= Bron: EVOA (2014) 75 kton + uitvoer naar Brusselse afvalverbrandingsinstallaties o.b.v. heffingen (2014) 30 kton + uitvoer naar Waalse afvalverbrandingsinstallaties o.b.v. heffingen (2012) 25 kton

9.1.2 Installaties onder de capaciteitsplanning

Vlaanderen wil een evenwicht bereiken tussen het beschikbare aanbod brandbaar afval, geproduceerd in Vlaanderen, en de verwerkingscapaciteit op Vlaams niveau. Daarom gaat het hier alleen over installaties in Vlaanderen.

De capaciteitsplanning houdt alleen rekening met installaties die momenteel en/of in de toekomst afvalstoffen verwerken die onder het toepassingsgebied vermeld in 9.1.1.1 vallen. Als referentie gelden de vergunde afvalstromen.

De beschikbare capaciteit in Vlaanderen wordt berekend op basis van de theoretische capaciteit bij 10 GJ en niet op basis van de effectief ingezette capaciteit. Immers, installaties kunnen hun capaciteit ook opvullen met stromen die niet onder het aanbod voor deze capaciteitsplanning vallen. Maar tegelijk blijven die vergunde installaties wel beschikbaar om de stromen die onder de capaciteitsplanning (en dus ook onder het plan) vallen, te verbranden. Uit gegevens van 2014 blijkt dat de hoeveelheden verbrand afval buiten de capaciteitsplanning (bijvoorbeeld slib, hout, ..) eerder beperkt zijn.

Stora Enso en Sleco zijn de enige uitzonderingen. Die installaties verwerken zowel stromen die onder de capaciteitsplanning vallen als andere stromen. Hun vergunning vermeldt allen de totaal vergunde capaciteit. Voor die installaties wordt daarom de werkelijke aanvoermix (gemiddelde over vier jaar) toegepast op de vergunde capaciteit.

Installaties die afval voorbehandelen om RDF te produceren, verwerken die afvalstoffen op een geïntegreerde manier. Die (tussentijdse) verwerking wordt niet opgenomen in de berekening binnen de ‘capaciteitsplanning’. Wel is het belangrijk om die sorteerbedrijven te monitoren om de evoluties rond eindverwerking op te volgen.

In 2015 zijn volgende voorbehandelingsinstallaties vergund:

— IOK-IVAREM: vergunde capaciteit van 150 000 ton per jaar.

Om de trends in de afvalmarkt op te volgen, zal de OVAM in de planperiode ook aangeven welke capaciteit effectief is ingezet om de stromen onder het beschikbare aanbod te verbranden.

De volgende installaties staan met hun respectievelijke vergunde capaciteiten in voor de verwerking van het beschikbare afval:

		kton (2013)
Huisvuilverbrandingsinstallaties De huisvuilverbrandingsinstallaties vertegenwoordigen samen een theoretische capaciteit van 1 315 kton/jaar bij een calorische inhoud van 10 GJ/ton.	IMOG	85,00
	IVBO	207,50
	IVOO	78,00
	MIROM	69,00
	DALKIA	35,00
	IVAGO	101,50
	IVM	105,00
	ISVAG	159,00
	BIONERGA	91,00
	INDAVER	384,00
Specifieke verbrandingsinstallaties voor bedrijfsafval	Sleco Het gaat slechts om twee derde van de totale vergunde capaciteit (466 kton) omdat deze installatie zowel slib (buiten toepassingsgebied) als biologisch afval verwerkt. Zowel een analyse op basis van de vergunning als een analyse van de werkelijke aanvoer wijzen in die richting.	316,00

	Biostoom Het gaat om de volledige theoretische capaciteit.	180,00
	Stora Enso Het gaat om een derde van de theoretische capaciteit (300 kton). Stora Enso mag zowel houtafval (buiten toepassingsgebied) als RDF verbranden. Afhankelijk van de economische factoren verschilt de verhouding lichtjes van jaar tot jaar. Uit de gerapporteerde gegevens (2010-2013) blijkt dat die tussen 24 en 36 procent schommelt. De invulling van het andere deel van de capaciteit wordt net zoals de uitvoer naar cementovens goed opgevolgd. Zo komen wijzigingen tijdig aan het licht.	100,00
Vergunde, maar nog niet operationele capaciteit	Netto bijkomende capaciteit van nieuwe installatie van Bionerga in Beringen (200 kton)	110,00
Optimalisatie bestaande verwerkingscapaciteit	Niet bekend	xx
Totaal		**2 021**

Tabel 5: Vergunde capaciteit voor het beschikbare aanbod (2013)

In theorie is de beschikbare capaciteit hoger dan de vermelde cijfers. Installaties kunnen meer verbranden dan hun theoretische capaciteit (tonnage bij 10 GJ/ton). Dat doen ze door de juiste calorische mix te zoeken. Die optimalisatie werd niet berekend, maar is in bovenstaande tabel aangegeven door xx.

Gedurende de planperiode waakt de OVAM erover dat de hierboven vermelde capaciteit de enige relevante capaciteit is. Blijkt dat er significante hoeveelheden afval van het beschikbare aanbod naar andere verbrandingsinstallaties gaan, dan worden die installaties aan de lijst toegevoegd.

9.1.3 Balans beschikbaar aanbod en beschikbare capaciteit

Op basis van de bovenstaande berekening was er in Vlaanderen in 2013 een beschikbaar aanbod van **1 941,60 kton** (1 846,67 kton + 94,93 kton) brandbaar afval, rekening houdend met het gestorte en het uitgevoerde afval onder het aanbod. De relevante vergunde verwerkingscapaciteit bedroeg in datzelfde jaar **2 021** kton.

De jongste jaren daalt de beschikbare hoeveelheid afval. Bij een *business as usual*-scenario (BAU) zet die trend zich in de toekomst verder. Bovendien leiden bijkomende acties om recycleerbaar afval in de verwerkingsketen te houden wellicht tot een daling van de beschikbare hoeveelheid brandbaar afval. Indien tegen 2022 de doelstelling gehaald wordt, zal de hoeveelheid brandbaar afval met minstens 10 procent dalen.

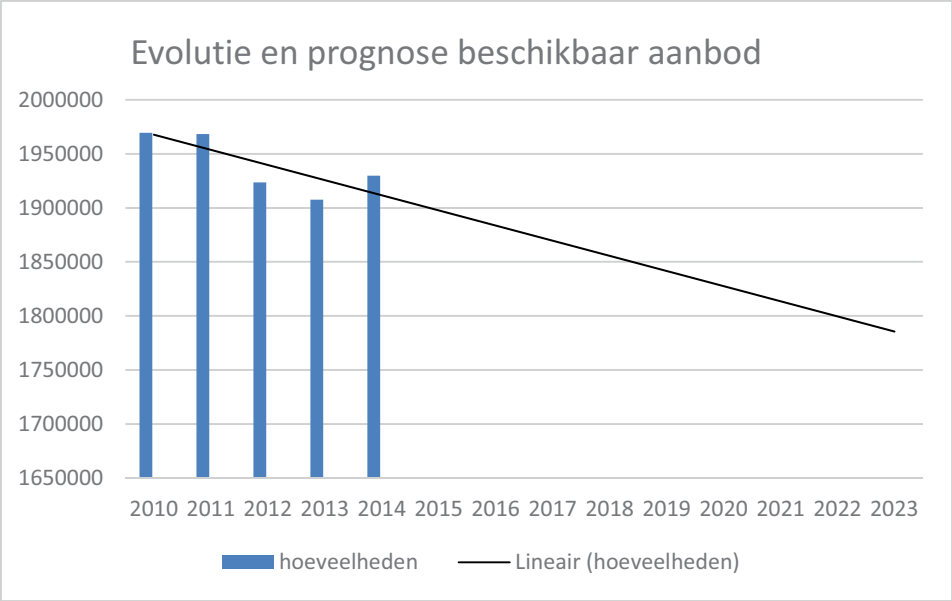

Figuur 10: Prognose aan beschikbaar aanbod

Nieuwe vergunning?

Momenteel kent Vlaanderen een evenwicht tussen beschikbaar aanbod en beschikbare capaciteit. Vlaanderen stelt zich als doel de hoeveelheid restafval in de planperiode verder te laten afnemen. Een vergunningsaanvraag voor nieuwe capaciteit of uitbreiding van bestaande capaciteit krijgt alleen groen licht, bij afbouw van de bestaande capaciteit.

Elk jaar geeft de publicatie ‘Tarieven en capaciteiten’ aan of het beschikbare aanbod fundamenteel hoger ligt dan de beschikbare capaciteit. Die informatie verschijnt op de website van de OVAM op 1 oktober van elk jaar (of op de eerste maandag na 1 oktober). Milieuvergunningsaanvragen die volledig en ontvankelijk zijn verklaard na 1 oktober worden beoordeeld op basis van de nieuwe cijfers. Voor milieuvergunningsaanvragen van voor die datum geldt de analyse van het voorgaande jaar. Indien gedurende eenzelfde jaar meerdere vergunningsaanvragen volledig en ontvankelijk worden verklaard, moeten deze aangevraagde hoeveelheden mee in rekening worden gebracht bij de beschikbare capaciteit vermeld in ‘Tarieven en capaciteiten’ van dat betreffende jaar, voor de beoordeling van de volgende aanvraag. In dat geval geeft de OVAM deze informatie mee in haar adviesverlening.

Elke overheid die vergunningen verleent, moet een vergunningsaanvraag voor nieuwe capaciteit of uitbreiding van de bestaande capaciteit aftoetsen aan de bovenstaande principes, via de informatie beschikbaar in de publicatie ‘Tarieven en capaciteiten’.

Om innovatie in de afvalverwerkingssector een kans te geven, kunnen proef- of pilootexploitaties tijdens de planperiode wel een vergunning krijgen. Dat kan ongeacht de reeds beschikbare capaciteit. Zo’n exploitatie is echter maar tijdelijk, voor een welbepaalde hoeveelheid én voor een duidelijk bepaalde afvalstroom. De piloot past in het onderzoek naar de (milieu)technische en economische haalbaarheid van innovatieve technieken.

Concreet betekent dit dat een proefexploitatie alleen kan voor een termijn van maximaal twee jaar en maximaal 30 000 ton mag verwerken. Bovendien kan de te verwerken stroom beperkt worden tot het vergelijkbaar bedrijfsafval, het bedrijfsafval of het huishoudelijk afval.

De invoer van afval voor verbranding kan alleen op voorwaarde dat het de verbranding van Vlaams afval in Vlaamse installaties niet in de weg staat.

De dossiers voor de Europese verordening Overbrenging Afvalstoffen (EVOA) volgen de hoeveelheid ingevoerde afvalstoffen tweejaarlijks op via de invoerdersmelding in het Integraal Milieuverslag (IMJV). Die hoeveelheid kan als controle gebruikt worden om wijzigingen in de invoer van afvalstoffen voor verbranding op te volgen.

9.1.4 Ondersteuning voor de afbouw van capaciteit

Volgens de doelstellingen in dit uitvoeringsplan zal het aanbod aan brandbaar afval op Vlaams niveau dalen. Gezien de verwerkingscapaciteit op dat aanbod moet worden afgestemd, zal de bestaande verbrandingscapaciteit tijdens de planperiode mogelijks moeten afnemen. De Vlaamse overheid zal op dat moment met de sector onderhandelen over de afbouw van de capaciteit.

De sluiting van een bestaande installatie gaat gepaard met kosten: voor de sanering, de afschrijving van schulden, de afbouw van de tewerkstelling, … Daarnaast moet het afval elders verwerkt worden en dat is vaak duurder dan in een eigen installatie. Verbrandingsinstallaties blijven daarom open, ook al is er te weinig afval om te verbranden. Daardoor zetten ze de volledige sector onder druk. Stimulansen om afvalverbrandingsinstallaties te overhalen om toch te sluiten zijn daarom nodig.

Momenteel heeft Vlaanderen geen instrument om de afbouw van afvalverwerkingsinstallaties te stimuleren. Daarom ontwikkelt de OVAM zo'n instrument tijdens de planperiode. Dat gebeurt in samenwerking met de verbrandingssector.

Actie 41: een instrument ontwikkelen dat toelaat om, indien nodig, tijdens de planperiode de afbouw van de afvalverbrandingsinstallaties te ondersteunen.
In samenwerking met de sector bekijkt de OVAM welk type instrument het meest geschikt is. Bij de uitwerking van dat instrument wordt onder meer rekening gehouden met de volgende elementen: wie beheert het instrument, welke ondersteuning is nodig, hoe hoog moet die ondersteuning zijn en wie levert een bijdrage.

Het instrument moet ten laatste in 2020 operationeel te zijn.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: FEBEM, VVSG/Interafval
Timing: 2018 en verder

9.1.5 Andere criteria om een vergunningsaanvraag te beoordelen

9.1.5.1 Milieuperformantie

De eindverwerkingscapaciteit moet worden ingevuld met installaties die beantwoorden aan het BBT-principe. De vereisten voor verbrandingsinstallaties, zoals opgenomen in het VLAREM, zijn milieutechnisch en -economisch aanvaardbaar. Deze vereisten worden waar mogelijk geoptimaliseerd.

In de planperiode moet afvalverbranding minstens voldoen aan de vereisten van het Europese Best Available Techniques Reference Document (BREF) over 'Waste Incineration'. Dat moet de hinder voor de omgeving verder beperken. Daarom moeten alle installaties bij een vergunnings- of hervergunningsaanvraag minstens voldoen aan de voorwaarden van het BREF.

9.1.5.2 Energieperformantie

Een doorlichting van de energetische efficiëntie van de Vlaamse afvalverbrandingssector toont dat de energie die vrijkomt bij verbranding op uiteenlopende wijzen wordt gevaloriseerd. Sommige installaties produceren alleen elektriciteit of warmte, andere combineren beide.

Bij een hervergunning van een bestaande installatie streeft de Vlaamse overheid in de planperiode naar een verhoging van de energie-efficiëntie. Dat wil zeggen dat de OVAM via doeltreffende instrumenten een verbeterde energieperformantie stimuleert.

Tegen het einde van de planperiode is er in Vlaanderen geen plaats meer voor laag-energetische afvalverbrandingsinstallaties (D10-status volgens herberekening, zie verder).

Energetisch gezien is het beter om warmte te valoriseren dan stoom om te zetten in elektriciteit. Dat laatste veroorzaakt meer energetische verliezen. Bij voorkeur wordt energie in een kwalitatieve warmtekrachtkoppeling (WKK) ingezet. Op de tweede plaats staan stoom- en warmtetoepassingen en pas op de laatste plaats elektriciteitsproductie.

Bovendien moeten alle installaties wat energetische efficiëntie betreft voldoen aan het Europese BREF 'Waste Incineration'. Bij een vergunnings- of hervergunningsaanvraag moeten alle installaties voldoen aan de voorwaarden van het BREF voor nieuwe installaties.

Het BREF 'Waste Incineration' stelt minimale standaarden voor afvalverbranding als R1-handeling voor. Een herberekening van de R1/D10-formule volgens de definitieve richtlijnen van de Europese Unie moet voor 2020 gebeuren. Installaties die in 2020 volgens de herberekening een D10-status hebben, worden ontmoedigd. Dat gebeurt via financiële instrumenten als heffingen en verminderde steun (onder meer groenestroomcertificaten, WKK-certificaten, …). Het doel is om zulke installaties te laten uitdoven, of ze te stimuleren om hun energieperformantie te verhogen.

Daarnaast gaat de OVAM na welke opportuniteiten er zijn om in de planperiode de energie-efficiëntie van installaties via financiële prikkels te verhogen. De OVAM overlegt met het Vlaams Energieagentschap (VEA) om financiële steun voor energetische toepassingen pas toe te laten als een minimale energetische drempelwaarde bereikt is. De interactie met groenestroom- en WKK-certificaten komt verder nog aan bod.

Bijkomende energietoepassingen op basis van afvalstoffen hypothekeren het vervroegd sluiten van een verwerkingsinstallaties. Als de doelstellingen van dit uitvoeringsplan gerealiseerd worden, neemt het aanbod aan brandbaar afval af, waardoor de capaciteit moet worden afgebouwd. In dat licht verdienen de bijkomende investeringen in energietoepassingen de nodige aandacht.

Actie 42:

- **A: een gebruiksmodule uitwerken voor de uniforme berekening van de R1/D10-formule, conform het definitieve guidance document. In afwachting van de module voeren de afvalverbrandingsinstallaties bij een vergunningsaanvraag de berekening uit volgens de bepaling van het EU guidance document;**
- **B: de R1/D10-formule opnieuw berekenen voor de installaties die onder het toepassingsgebied van het plan vallen, op basis van het definitieve guidance document van de EU.**

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VEA , FEBEM, Interafval, BW2E, individuele afvalverbrandingsinstallaties
Timing: actie A: 2016-2017, actie B: 2018-2019

9.1.5.3 Mobiliteit

Een grote verwerkingscapaciteit op één locatie kan tot verkeershinder leiden, vooral op verkeersassen waar al congestie bestaat. Daarom is de verwerkingsinfrastructuur best (ook) bereikbaar via alternatieve vervoersmodi. Spoor- en waterverkeer worden gestimuleerd, zowel voor de inzamelinfrastructuur als de verwerkingsbedrijven. Die moeten niet alleen de aanvoer van afval bekijken, maar ook de afvoer van de residu's.

Actie 43: de OVAM overlegt onder meer met het Departement Mobiliteit en Openbare werken om synergieën te ontdekken.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: Departement Mobiliteit en Openbare werken
Timing: tijdens de planperiode

9.1.6 Recyclage stimuleren door voldoende prijsverschil tussen recyclage en verbranding

Een prijsverschil tussen recyclage en verbranding kan op verschillende manieren gerealiseerd worden. Bijvoorbeeld door een grotere afzetmarkt te creëren voor recyclaten, door de heffingen te verhogen, de capaciteit te beperken, groenestroomcertificaten (of andere vormen van energieondersteuning) af te bouwen, of door energie-eisen te verstrengen.

9.1.6.1 De stimulerende instrumenten aanpakken

Instrumenten als WKK-certificaten en groenestroomcertificaten (GSC) stimuleren de energetische valorisatie. De elektriciteitsverbruiker staat hier in voor de financiering. Daarnaast bestaat er ondersteuning voor restwarmtevalorisatie en groenewarmtevalorisatie. De Vlaamse begroting voorziet een budget voor specifieke projecten.

Naast de verwerking van afvalstoffen kunnen afvalverbrandingsinstallaties een rol spelen in een energie- en klimaatbeleid. Een deel van het restafval is immers biogeen van oorsprong. De installaties verbranden ook een niet-biogeen deel (kunststofafval) en stoten daardoor broeikasgassen uit.

Actie 44: de OVAM werkt in de planperiode nauw samen met de beleidsvelden energie en klimaat. Krijgt energie uit afval ondersteuning, dan is een minimale energie-efficiëntie van belang. De ondersteuning mag alleen voor nieuwe projecten gelden en moet eindig zijn in de tijd. Nieuwe installaties zijn alleen te verantwoorden in een totaalaanpak waarbij bestaande installaties met een lage energie-efficiëntie de deuren sluiten.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: LNE klimaatbeleid, VEA
Timing: tijdens de planperiode

9.1.6.2 De ontradende instrumenten aanpakken

Binnen een internationale markt – maar ook binnen de Vlaamse markt – is de kostprijs van afvalverbranding de jongste jaren gedaald. Daardoor wordt de verwerkingsprijs van recyclage in verhouding duurder. Dat is een ongewenst effect, dat in het kader van het materialenbeleid moet worden aangepakt. De totale verwerkingsprijs van verbranding wordt best voldoende hoog gehouden.

Daalt de afvalverbrandingsprijs door overcapaciteit of marktevoluties zodanig dat recyclage onder druk komt te staan, dan grijpt de Vlaamse overheid in. Ze zet daarvoor haar beschikbare instrumenten (zoals verbrandingsheffingen) in en houdt zo de kostprijs van afvalverbranding voldoende hoog.

Actie 45: om een beter zicht te krijgen op de kostprijs van afvalverbranding op de Vlaamse markt, verzamelt de OVAM in de planperiode financiële gegevens over afvalverbranding.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval, FEBEM, afvalverbrandingsinstallaties
Timing: tijdens de planperiode

9.2 Storten

9.2.1 Inleiding

Het storten van afvalstoffen blijft de minst gewenste manier van eindverwerking volgens de Europese Kaderrichtlijn afvalstoffen en het Materialendecreet. Om het storten van afval in Vlaanderen te beperken zet de Vlaamse overheid diverse instrumenten in: stortheffingen, stortverboden en een moratorium op nieuwe stortsites voor niet-gevaarlijk afval.

Voor niet-recycleerbare, niet-brandbare afvalstoffen is storten vanuit milieuoogpunt de meest aangewezen verwerkingswijze. Stortplaatsen zijn voor die afvalstoffen het sluitstuk en vangen calamiteiten op.

De OVAM volgt de beschikbare stortcapaciteit tijdens de planperiode jaarlijks op aan de hand van de gegevens die ze inzamelt voor haar beleidsondersteuning.

9.2.2 Alleen afval dat niet recycleerbaar en niet brandbaar is, kan gestort worden

De stortverboden uit het VLAREMA zijn een instrument om de verwerking van afvalstoffen uit te voeren volgens de hiërarchie van de afvalverwerking. Het ‘Uitvoeringsplan milieuverantwoord beheer van huishoudelijke afvalstoffen 2008-2015’ (UMBHA) voorzag een transitieperiode. Voor een beperkt aantal afvalstoffen waren afwijkingen op het stortverbod mogelijk, maar die moesten tegen het einde van de planperiode uitdoven. Het nieuwe uitvoeringsplan trekt die beleidslijn door. Voor de huidige planperiode betekent dat dat afval waarvoor een stortverbod geldt, niet langer gestort mag worden. Afwijkingen op de stortverboden zijn uitsluitend mogelijk bij calamiteiten en voor technisch niet-brandbaar afval.

Stortverboden zijn pas effectief als ze eenduidig en duidelijk geformuleerd zijn. Er zijn aanwijzingen dat dat momenteel onvoldoende het geval is. Uit de cijfers van de jaarlijkse enquête ‘Tarieven en capaciteiten voor storten en verbranden’ blijkt dat een aanzienlijk deel van het brandbaar afval dat gestort werd, niet gemeld werd bij de afwijkingen op de stortverboden. Bovendien kunnen interpretatieverschillen tot oneerlijke concurrentie tussen de verschillende categorie 2-stortplaatsen leiden. De vraag is ook in welke mate stortverboden relevant zijn voor brandbare shredderresidu’s en post-shredderresidu's. Dat gaat de OVAM tijdens de planperiode na. Nieuwe stortverboden in het VLAREMA gaan pas in nadat het effect op de stortsector werd geëvalueerd.

Actie 46: tijdens de planperiode wordt de formulering van de stortverboden in het VLAREMA kritisch geëvalueerd. Indien nodig worden de stortverboden aangepast. Dat gebeurt in overleg met de exploitanten van de stortplaatsen.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: FEBEM, VVSG/Interafval, de stortplaatsexploitanten
Timing: 2016-2017

9.2.3 Zelfvoorziening voor storten blijft behouden

Wat het storten van afvalstoffen betreft, houdt Vlaanderen vast aan het principe van zelfvoorziening, zoals vastgelegd in artikel 16 van de Kaderrichtlijn afvalstoffen en nader uitgewerkt in het Materialendecreet van 23 december 2011 en dit zowel voor uitvoer als voor invoer.

Bij calamiteiten moet gezocht worden naar de beste oplossing voor de te verwijderen afvalstoffen. De beoordeling van de mogelijke alternatieven moet geval per geval gebeuren. Daarbij wordt de economische en praktische haalbaarheid van de volgende opties onderzocht:

- afvalstoffen afleiden naar vrije verbrandingscapaciteit binnen Vlaanderen;
- afvalstoffen tijdelijk opslaan voorafgaand aan verbranding in Vlaanderen;

— afvalstoffen afleiden naar vrije verbrandingscapaciteit binnen België;
— afvalstoffen uitvoeren naar verbrandingsinstallaties buiten België, voor zover die uitvoer niet strijdig is met het zelfvoorzieningsprincipe;
— afvalstoffen afvoeren naar een daartoe vergunde stortplaats binnen Vlaanderen.

Bij het onderzoeken van de economische en praktische haalbaarheid zijn onder andere de volgende aspecten van belang:

— de termijn waarbinnen de afvalstoffen kunnen worden afgevoerd;
— de prijs voor de aanvaarding/verwerking;
— de organisatie van het transport;
— ...

9.2.4 Tijdelijke opslag van afval op een stortplaats [26]

Naast hun functie als definitieve bergingsplaats kunnen stortplaatsen een buffer vormen voor de verbrandingsinstallaties door brandbaar afval tijdelijk op te slaan. Een voorwaarde daarvoor is dat de milieuvergunning van de stortplaats dat expliciet toestaat. Het tijdelijk opslaan van brandbaar afval is in Vlaanderen een uitzonderlijke maatregel. De extra tussenstap kan de kostprijs voor de verwerking van brandbaar afval immers doen stijgen. Bovendien blijven het stortverbod en de bepalingen rond milieuheffingen onverminderd gelden.

Actie 47: In de praktijk lopen er al projecten rond tijdelijke opslag. Het VLAREM bevat momenteel geen passende voorwaarden voor die tijdelijke opslag. Daarom onderzoekt de OVAM de mogelijke randvoorwaarden. Op basis van dat onderzoek komen er in de planperiode milieuvergunningsvoorwaarden voor de tijdelijke opslag van afvalstoffen in afwachting van toekomstige verwerking.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: FEBEM, Interafval, Afdeling Milieuvergunningen, de stortplaatsexploitanten
Timing: 2018-2020

9.2.5 Intermediair gebruik van een stortplaats

De OVAM onderzoekt tijdens de planperiode welke plaats stortplaatsen in de toekomst kunnen innemen in een duurzaam materialenbeheer. De manier van opslaan mag een mogelijke ontginning in de toekomst niet in de weg staan. Tegelijk wordt onderzocht hoe het intermediair gebruik van een stortplaats (in afwachting van de ontginning) tegemoet kan komen aan bepaalde behoeften van ruimtegebruik. Intermediair gebruik is mogelijk tijdens de exploitatie of na afwerking van een stortplaats.

De OVAM onderzoekt welke stortplaatsen in aanmerking komen voor specifieke noden wat betreft ruimtelijke invulling. Ook de haalbaarheid van verdere ontginning in functie van de materialenbehoefte wordt verder onderzocht. Dat past binnen het totaalconcept van *enhanced landfill mining and management* (ELFM²).

9.2.6 Storten moet duurder zijn dan verbranden

De afgelopen planperiode heeft de Vlaamse overheid het storten van afvalstoffen duurder gemaakt dan thermische valorisatie. Dit uitvoeringsplan heeft de ambitie om die situatie te behouden: de

[26] Conform de definitie van stortplaatsen van hoofdstuk 1.1 van VLAREM II, wordt tijdelijke opslag gedefinieerd als 'opslag van afval voorafgaand aan terugwinning of handeling voor nuttige toepassing voor een periode in de regel minder dan drie jaar, of opslag van afvalstoffen voorafgaand aan verwijdering, voor een periode van minder dan een jaar'.

milieuheffing moet storten altijd duurder maken dan verbranden. Dat is een van de meest effectieve instrumenten. Bij het bepalen van de heffingen moet rekening gehouden worden met de recyclagesector. Te hoge heffingen op het storten van residu's zouden negatieve gevolgen kunnen hebben voor de stimulering van recyclage.

9.2.7 Recuperatie van bodemassen (residu's van andere verwerkingsinstallaties)

Bodemassen maken 20 procent uit van de hoeveelheid te verbranden afvalstoffen. Ongeveer de helft daarvan wordt als gerecycleerde grondstof gebruikt, zowel binnen als buiten Vlaanderen. Voldoet het materiaal aan bepaalde parameters, dan kan het nuttig toegepast worden en zo primaire (bouw)materialen uitsparen.

Om de nuttige afzet van bodemassen nog te verhogen zijn er twee mogelijkheden: een aanpassing van het normenkader voor het gebruik van de assen of een betere omschrijving van het gebruik van alternatieve grondstoffen in het standaardbestek voor overheidsopdrachten. Voor een aanpassing van het normenkader moeten uiteraard steeds de milieu- en gezondheidsrisico's in kaart worden gebracht en moet de afweging gemaakt worden of die maatregel zinvol is.

De uitvoer van bodemassen binnen de Europese Unie en de OESO is mogelijk op drie voorwaarden: de bodemassen zijn afkomstig van de installaties voor afvalverbranding zoals beschreven in het voorgaande luik (zie capaciteitsplanning afvalverbranding), er is voldaan aan de normen van het land van bestemming en het gebruik van de bodemassen is de best beschikbare techniek (BBT) volgens de BBT-studie van de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO). Bestaat er in het land van bestemming geen specifieke normering, dan wordt de uitvoer toegestaan als bewezen is dat de assen na de verwerking in het buitenland voldoen aan de VLAREMA-normen.

10 Zwerfvuil en ontwijkgedrag

10.1 Zwerfvuil en sluikstorten

10.1.1 Inleiding

Zwerfvuil en sluikstorten zijn grote ecologische en maatschappelijke problemen, die bovendien veel kosten aan de maatschappij. In deze planperiode zal het Vlaamse zwerfvuil- en sluikstortbeleid versterkt worden. Hieronder zijn daartoe de strategische lijnen omschreven. Deze aanpak omvat concrete doelstellingen, een strategisch kader en een aanzet tot operationalisering. Die operationalisering zal ingevuld worden aan de hand van een breed gamma van concrete maatregelen, acties en initiatieven die uitgewerkt worden in een concreet plan en die samen moeten leiden tot preventie van zwerfvuil en een meer propere open ruimte.

10.1.2 Doelstellingen tegen 2022[27]

Doordat de fenomenen zwerfvuil en sluikstorten in de praktijk zeer nauw verweven zijn, worden beiden hier samen behandeld. In de praktijk is er veel meer informatie beschikbaar voor zwerfvuil wat zich vertaalt in andere doelstellingen voor sluikstorten en zwerfvuil.

Zwerfvuil

Tegen 2022 neemt de hoeveelheid zwerfvuil significant af. Meer concreet wordt deze doelstelling beoordeeld aan de hand van de volgende indicatoren, en de daaraan gekoppelde (indicatieve) streefcijfers:

[27] De definities van zwerfvuil en sluikstorten zijn opgenomen in bijlage van dit plan.

— De **score van de netheidsindex** voor de 3 slechtste doelplaatsen (nl. autostradeparkings, openbare vervoerplaatsen en afvalverzamelpunten) zal stijgen met minimaal 10% ten opzichte van 2014[28]. Tegelijkertijd blijven we de andere doelplaatsen monitoren, die niet mogen verslechteren.
— De totale hoeveelheid zwerfvuil op de grond daalt met **20** gewichtsprocent tov 2014. Concreet wil dit zeggen dat de totale hoeveelheid zwerfvuil op de grond in 2022 nog maximaal 14 000 ton mag bedragen (in vergelijking met 17 500 ton in 2014).

Zodra op basis van actie 10.1.3.1 (monitoring) bijkomende indicatoren beschikbaar zijn, wordt ook hiervoor een nulmeting doorgevoerd en zal ook deze evolutie worden opgevolgd.

Actie 48: In 2018 wordt de algemene doelstelling geëvalueerd op basis van een meting van bovenstaande indicatoren. Indien blijkt dat er onvoldoende een positieve trend in de afname van het zwerfvuil is ingezet, zal het beleid worden bijgestuurd en wordt bekeken in welke mate bestaande instrumenten krachtiger moeten worden ingezet of bijkomende instrumenten, zoals bijvoorbeeld statiegeld, moeten worden aangesproken.

Trekker: OVAM, stuurgroep zwerfvuil
Betrokkenen: leden stuurgroep zwerfvuil
Timing: halverwege planperiode

Sluikstorten

Actie 49: In 2016 wordt een studie uitgevoerd naar de hoeveelheid, kostprijs, samenstelling, locaties en daders van sluikstorten in Vlaanderen. Deze cijfers vormen de nulmeting om het beleid uit te werken en doelstellingen te formuleren. Met het te ontwikkelen beleid beogen we een significante afname van het aantal sluikstorten in Vlaanderen.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: stuurgroep zwerfvuil
Timing: 2016

10.1.3 Strategie

We willen maximaal voorkomen dat er afval vrijkomt dat mogelijks zwerfvuil veroorzaakt. Het afval dat buitenshuis toch vrijkomt, wordt zoveel mogelijk (selectief) ingezameld. Wat er toch op de grond terechtkomt, wordt zo snel mogelijk opgeruimd om de ecologische en sociale gevolgen te minimaliseren.

Naast preventie van zwerfvuil moet er ingezet worden op een duurzame gedragsverandering bij de burger om de doelstelling te bereiken en bij te dragen tot een grote openbare netheid.

Elke schakel in de zwerfvuilketen wordt in deze strategie in beeld gebracht en aangesproken op zijn verantwoordelijkheid. Het gaat hier om: producenten, distributie, consumenten en burgers, lokale besturen, domeinbeheerders en handhavers.

De integrale vijfpijleraanpak (infrastructuur, participatie, handhaving, communicatie en omgeving) blijft de basis voor de operationalisering van de strategie. Naast deze 5 pijlers moet ook preventie van zwerfvuil aandacht krijgen bij de operationalisering. Deze strategie geldt zowel op het gewestelijke niveau als op het lokale niveau, zowel voor overheden als voor andere stakeholders als bedrijven, vrijwilligers, verenigingen...

[28] De netheidsindex meet niet louter de hoeveelheid zwerfvuil. De doelstelling kan dus ook niet gelezen worden als (slechts) een vermindering van het zwerfvuil met 10%.

De focus ligt op een fors versterkte ondersteuning van de lokale besturen, door proactief op die lokale besturen af te stappen en samen met hen goede praktijken te implementeren.

Actie 50: Alle strategische luiken moeten verplicht een concrete uitwerking krijgen in het Operationeel Plan Openbare Netheid, waarin aangegeven wordt hoe de strategische lijn effectief vorm gegeven zal worden. De vertaling in een gedetailleerd operationeel plan moet gebeuren tegen eind 2016.

Trekker: stuurgroep zwerfvuil
Betrokkenen: leden stuurgroep zwerfvuil
Timing: 2016

Hieronder volgen de verschillende stappen in het proces die nodig zijn om de doelstellingen rond zwerfvuil te realiseren.

10.1.3.1 Monitoring

Om het Vlaamse zwerfvuilbeleid te evalueren is het noodzakelijk om voldoende relevante indicatoren te hebben en deze nauwgezet te monitoren. De vandaag beschikbare indicatoren die in functie daarvan zullen worden opgevolgd zijn:

— de Vlaamse netheidsindex (en de lokale netheidsbarometer);
— de hoeveelheid en kostprijs zwerfvuil en sluikstorten in Vlaanderen, inclusief de hoeveelheid vuilnisbakkenvuil;
— de fractietelling van zwerfvuil, de sorteeranalyse van sluikstorten;
— effectmeting van de doelplaatsencampagne.

Bijkomende indicatoren die op vlak van monitoring een meerwaarde kunnen betekenen, worden ontwikkeld of overgenomen (indien elders ontwikkeld). De meerwaarde moet er uiteraard in bestaan dat deze kunnen worden ingezet om de resultaten van het beleid nog sterker te kunnen opvolgen en meer nauwgezet te kunnen evalueren.

10.1.3.2 Preventie

In de eerste plaats moet voorkomen worden dat er zwerfvuil ontstaat. Er kan op 2 manieren zwerfvuil voorkomen worden: doordat er minder afval is dat in het zwerfvuil terecht kan komen of door te voorkomen dat men zich buitenshuis onmiddellijk ontdoet van het afval.

De recentste fractietelling van zwerfvuil toont aan dat de fractie van plasticzakken bijna niet meer voorkomt in het zwerfvuil door het aanbieden van herbruikbare zakken in warenhuizen en door de eenmalige zakken betalend te maken. Dit bewijst dat bepaalde maatregelen wel degelijk een preventief effect op het zwerfvuil kunnen ressorteren. Productgroepen die nog vaak voorkomen in het zwerfvuil en kunnen onderscheiden worden, zijn onder andere: peuken, kauwgom, verpakkingen van voeding (bv. koffiebekers, drankverpakkingen, wikkels...)[29]. Gerichte maatregelen worden bekeken om specifieke zwerfvuilfracties aan de bron aan te pakken. De producenten en de verdelers worden aangemoedigd om innovatieve initiatieven en oplossingen te vinden die de consument helpen om producten niet meteen na gebruik weg te gooien. Dit houdt ook in dat ze inspanningen leveren op vlak van productdesign die het ontstaan van zwerfvuil tegengaan.

Daarnaast wordt er intensief ingezet op een kwaliteitsvolle infrastructuur (goed ingepland, zichtbaar, proper...), gerichte communicatie (nudging en doelplaatsgerichte communicatie), handhaving en sociale controle, een zwerfvuilarme omgeving... om zwerfvuil te voorkomen. Er kan ook bekeken worden of er zinvolle instrumenten bestaan die consumenten kunnen aanzetten om hun afval (tijdelijk) te bewaren.

[29] Fractietelling 2015

10.1.3.3 Onderzoek en beleidsontwikkeling

Verdere kenniswerving rond zwerfvuil is essentieel voor een performant zwerfvuilbeleid. In de planperiode zal verder onderzoek uitgevoerd worden rond productspecifieke aanpakken (bv. kauwgom, peuken, maar mogelijk ook nog andere productgroepen, zoals koffiebekers en papieren zakdoeken), gedragsonderzoek en gedragseconomie (nudging), de impact van zwerfvuil op fauna en flora, de impact van de omgeving op zwerfvuil en retour- en beloningssystemen voor selectieve stromen. Verder onderzoek is nodig naar het ontwerp van producten en verpakkingen die zwerfvuilgedrag ontmoedigen alsook naar preventieve maatregelen in specifieke sectoren.

De kennis die wordt verworven wordt maximaal vertaald naar praktische toepassingen en vindt zijn weg naar alle relevante partners[30] die het beleid in de praktijk moeten brengen.

Voor sluikstorten worden er 2 grote studies uitgevoerd in 2016 die de basis vormen voor de invulling van de verschillende verdere stappen.

10.1.3.4 Uittesten/innovatie

Door het opzetten van proefprojecten zullen inzichten en kennis die mogelijk een positief effect hebben, concreet worden uitgetest op het terrein. Hieruit zal worden afgeleid wat werkt en wat effectief kan en zal worden uitgedragen.

Deze stap zal in samenwerking gebeuren met de relevante stakeholders, die ondersteund zullen worden bij het opzetten van dergelijke proefprojecten en het identificeren van goede praktijken.

De preventie van zwerfvuil is in het licht van de algemene afvalhiërarchie een belangrijke prioriteit. Zo zullen er tijdens de planperiode maatregelen uitgetest worden die inzetten op het verminderen van afval buitenshuis, een verbetering van de selectieve inzameling buitenshuis, een vermindering van de hoeveelheid afval die zwerfvuil wordt en het nastreven van duurzame gedragsverandering.

Belangrijke acties in het ontwikkelen van innoverende maatregelen zijn:

— Het opzetten van integrale proefprojecten zwerfvuil, niet alleen voor lokale besturen, maar o.a. ook voor Vlaamse partners;
— Uittesten van bewaarinstrumenten, zoals zakasbakken, kauwgommenvuilnisbakken...;
— Projecten met drive-innrestaurant of meeneemgelegenheden die de aanpak van de buiteninrichting bevorderen;
— Testen van geschikte productaanpak, bijvoorbeeld peukenaanpak;
— Uittesten van productverpakkingen en distributiesystemen die zwerfvuilgedrag ontmoedigen;
— …

10.1.3.5 Actief verspreiden goede praktijken

Alle goede praktijken die voortkomen uit 10.1.3.4 zullen geïnventariseerd en maximaal verspreid worden bij alle partners. Hiervoor maken we gebruik van een performante website waar deze informatie wordt aangeboden. Er worden echter ook actievere vormen van uitwisseling nagestreefd: netwerkmomenten, informatiesessies, handhavingsgids, aanpakken op maat (modules), individuele begeleiding op het terrein door een versterkte omkadering...

Het Team Openbare Netheid (Netheidsnetwerk) stimuleert daarnaast de actieve en concrete toepassing van goede praktijken door gerichte ondersteuning en financiering aan lokale besturen en

30 Als partners van het zwerfvuilbeleid beschouwen we de lokale besturen, alle gewestelijke en andere domeinbeheerders, maar ook producenten en distributeurs die materialen op de markt brengen die in het zwerfvuil terechtkomen en zelfs (verenigingen van) burgers en consumenten.

andere partners. In de planperiode zullen ook de beschikbare financiële instrumenten (voornamelijk diverse subsidiekanalen) ingezet worden om de goede praktijken maximaal op het terrein te implementeren.

10.1.3.6 Ondersteuning partners

De ondersteuning voor het in de praktijk brengen van het zwerfvuilbeleid gebeurt zowel op inhoudelijk, financieel als beleidsmatig vlak (uitbouw van een goed lokaal zwerfvuilbeleid). Er wordt niet alleen kennis aangeboden (op maat), maar ook financiële vergoedingen gegeven voor inspanningen die gebeuren op het vlak van zwerfvuil. Er wordt gewerkt aan expertise-opbouw, uitwisseling en samenwerking. De ondersteuning voor lokale besturen, Vlaamse agentschappen en departementen en andere partners gebeurt door het Team Openbare Netheid (Netheidsnetwerk) dat hiertoe aanzienlijk wordt versterkt.

Meer concreet worden modules op maat ontwikkeld om bepaalde thema's aan te pakken, bijvoorbeeld modules rond vuilnisbakken, de aanpak van peuken en rokers, educatieve pakketten, handhaving, aanpak van hotspots, doelgroepen, evenementen... Deze vereenvoudigen de toepassing van het zwerfvuilbeleid op het terrein.

10.1.3.7 Samenwerkingsverbanden en partnerschappen

De aanpak van zwerfvuil vraagt een inzet van een heterogene groep van betrokkenen, o.a. producenten, verenigingsleven, sociale economiebedrijven, doelgroepen zoals rokers, take aways...

Zij onderkennen niet altijd de rol die zij kunnen spelen in het zwerfvuilverhaal, geven hier niet altijd prioriteit aan en kennen het beleidsdomein vaak onvoldoende. We brengen deze diverse groep van actoren samen, zowel rond concrete projecten, communicatie als rond beleidsdoelstellingen.

Op die manier zal tijdens de planperiode gewerkt worden aan een bredere aanpak van het zwerfvuilprobleem, het creëren van een ruim maatschappelijk draagvlak zodat een integraal beleid kan gevoerd worden.

Daarnaast zullen ook organisaties en verenigingen, die mee helpen om zwerfvuil actief op te ruimen, meer ondersteund worden.

10.1.3.8 Doelplaatsen- en doelgroepenaanpak

De Vlaamse netheidsindex toont al duidelijk aan dat er veel locaties zijn in Vlaanderen die vrij tot zeer proper zijn. Daarnaast zijn er ook locaties met specifieke kenmerken die snel vervuilen met zowel zwerfvuil als sluikstort door bijvoorbeeld een groot gevoel van anonimiteit, een onaantrekkelijke omgeving.... Dit zijn de doelplaatsen. We spreken bijvoorbeeld over stopplaatsen van openbaar vervoer, afvalverzamelpunten, autostrades, enzovoort. Deze locaties geven een beeld van een vuil Vlaanderen. Het aanpakken van deze hotspots van zwerfvuil en sluikstorten kan een grote bijdrage geven aan de (gepercipieerde) openbare netheid in Vlaanderen.

In de planperiode zal een aanpak op maat van deze doelplaatsen worden ontwikkeld die op het terrein kan toegepast worden door de beheerders van het openbaar domein. Deze modules omvatten maatregelen rond de aanpak van infrastructuur, sociale controle en handhaving, doelplaatsgerichte communicatie... Op die manier worden de 'zwarte punten' weggewerkt die door de lokale en gewestelijke partners worden geïdentificeerd.

Naast snel vervuilende locaties zullen nog andere precaire doelplaatsen worden geïdentificeerd, zoals bijvoorbeeld drijfvuil in waterwegen en op de stranden. Ook in de studie sluikstorten wordt hier expliciet aandacht aan besteed.

Daarnaast worden in de planperiode specifieke doelgroepen benaderd en betrokken bij het beleid, waaronder de rokers, fietsers, nieuwkomers...

10.1.3.9 Communicatie en informatie

De Vlaamse communicatie wordt versterkt. Enerzijds wordt de jaarlijkse draaggolfcampagne rond zwerfvuil verdergezet. Deze campagne wordt maximaal doorvertaald in lokale campagnes en wordt door alle partners uitgedragen. Hiervoor wordt een mediatoolbox ontwikkeld die actief verspreid wordt onder de partners. De draaggolfcampagne wordt steeds gevolgd door controlemetingen op de doelplaatsen om de effectiviteit van de campagne te meten.

Anderzijds wordt een aangepaste communicatie ontwikkeld die in lijn is met de draagolfcampagne en die werkt rond specifieke thema's, zoals doelplaatsgerichte communicatie, communicatie rond handhaving, communicatie-ondersteuning voor lokale persacties...

10.1.3.10 Educatie

Om duurzame gedragsverandering te bekomen en zo bij te dragen aan het vermijden van zwerfvuil, is zowel algemene als meer gerichte educatie een onontbeerlijk element. Er wordt verder werk gemaakt van de ontwikkeling van educatieve pakketten rond zwerfvuil, gericht op diverse leeftijden en doelgroepen die kant-en-klaar kunnen ingezet worden. Aansluitend is er ook behoefte aan een meer actief aanbod aan educatief materiaal (opleiding, animaties, e.d.…).

Daarnaast moeten lokale verantwoordelijken en partners ook getraind worden in een effectieve aanpak van zwerfvuil. Hierrond worden ook vormingen uitgewerkt en gegeven, onder andere rond de thema's:

— sociale controle en handhaving;
— netheidsbarometer (of monitoringsinstrument voor zoetwateromgevingen);
— ondersteuning zwerfvuilvrijwilligers en –opruimacties;
— assertiviteitstrainingen.

10.1.3.11 Governance

Binnen de beperkingen van de beschikbare financiële middelen zal bijkomend worden geïnvesteerd in mensen. Concreet wordt bekeken hoe zowel op het lokale als op het Vlaamse niveau extra mensen kunnen worden ingezet voor het beleid rond illegaal ontwijkgedrag.

Het gewestelijke beleid wordt opgenomen door een versterkt Netheidsnetwerk, dat verder werkt als Team Openbare Netheid. Dit team is het centraal aanspreekpunt voor zwerfvuil en sluikstorten, dat niet alleen de lokale besturen ondersteunt, maar ook alle andere besturen, bedrijven en individuen die betrokken zijn bij en zich willen inzetten voor de strijd tegen zwerfvuil en sluikstorten. Dit aanspreekpunt wordt aangestuurd door het Beslissingsorgaan Openbare Netheid. De uitgebreide stuurgroep 'zwerfvuil en sluikstorten' met alle relevante actoren en stakeholders, met name producenten en distributeurs, lokale besturen en het Vlaamse gewest, milieu- en consumentenverenigingen,... bewaakt de coherentie tussen het strategische kader, met name dit hoofdstuk en het Operationeel Plan Openbare netheid.

10.1.3.12 Financiering

Om uitvoering te geven aan het beleid wordt een budget samengesteld. Vanuit het principe van de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid worden voor de cofinanciering ook de sectoren aangesproken wiens producten grote fracties uitmaken in het zwerfvuil (sigaretten, kauwgom, verpakkingen...) en in sluikstorten (huishoudtoestellen, autobanden…).

Hierbij kan rekening gehouden worden met andere engagementen die bepaalde sectoren opnemen. De resultaten op het terrein zullen een belangrijke rol spelen bij de bepaling van de omvang van het budget (cf. de bijsturing in het kader van de evaluatie halverwege de beleidsperiode). De aanwending van het budget valt onder de verantwoordelijkheid van de stuurgroep 'zwerfvuil en sluikstorten'.

10.1.4 Operationele aanpak

Bij de uitvoering staat de integrale vijfpijleraanpak centraal die al enkele jaren de basis vormt van het beleid. Op deze manier worden op het terrein alle elementen gelijktijdig aangepakt die een impact hebben op de verspreiding van zwerfvuil (en mogelijk ook sluikstorten) en op de daarvoor beoogde gedragsverandering. Hierdoor kan het beleid effectiever zijn. Bij de uitwerking van het beleidsproces dat hierboven beschreven wordt, is het noodzakelijk om steeds deze 5 pijlers in het achterhoofd te houden. Daarom worden ze apart beschreven met enkele relevante aandachtspunten en nieuwe elementen per pijler. Deze pijlers zijn zowel bruikbaar voor een algemeen 'lokaal' zwerfvuilbeleid als op de aanpak van hotspots of bepaalde doelplaatsen.

Voorafgaand aan elke toepassing van het beleid is het noodzakelijk om de lokale situatie in kaart te brengen en ook een goed zicht te hebben op de probleemgebieden. Zo’n evaluatie kan voor de lokale besturen bijvoorbeeld gebeuren met de netheidsbarometer, een meetinstrument voor de lokale netheid. Deze evaluatie kan met behulp van de vijf pijlers worden uitgewerkt tot een algemeen zwerfvuilbeleid aangevuld met een aanpak op maat voor bepaalde hotspots.

Daarnaast moeten ook op het operationele niveau acties uitgewerkt worden om zwerfvuil aan de bron aan te pakken. Daarbij worden volgende schakels in de zwerfvuilketen betrokken: producenten, distributeurs/verkooppunten, werkgevers, verenigingen...

Ook zij moeten geresponsabiliseerd worden om meer te communiceren met klanten en werknemers of aangepaste infrastructuur te voorzien om zwerfvuil effectief te voorkomen.

10.1.4.1 Infrastructuur

Infrastructuur gaat om het beheer van straatvuilnisbakken, maar ook andere recipiënten als asbakken, de organisatie van veegbeurten en het opruimen van zwerfvuil en sluikstorten.

Door een weldoordachte inrichting van de publieke ruimte aan de hand van goed geplaatste en efficiënt beheerde vuilnisbakken enerzijds, en door een performant veegbeleid anderzijds, faciliteren we het gewenste gedrag, ttz het weggooien van afval in de vuilnisbak en vermijden van sluikstorten.

Eén van de belangrijkste elementen in het kader van de pijler infrastructuur is de uitbouw van een doordacht vuilnisbakken- en veegbeleid. Het netheidsnetwerk ontwikkelt vuilbakkenmodules die rekening houden met:

— de zichtbaarheid en de sturing naar de vuilnisbakken;
— een kwaliteitsvolle vuilnisbak, inventarisatie en een goed beheer hiervan;
— een slimme plaatsing van de vuilnisbakken;
— efficiënt beheer en ledigen van vuilnisbakken;
— voorkomen van sluikstorten (incl. zakjes huishoudelijk afval die in vuilnisbakken terecht komen);
— asbakken of mogelijkheden om peuken weg te gooien;
— indien wenselijk: selectieve inzameling op het openbaar domein;
— …

Voor veegplannen wordt een gelijkaardige, op efficiëntie gerichte aanpak uitgewerkt.

10.1.4.2 Participatie

Via participatie kan men eigenaarschap van de openbare ruimte creëren waardoor men de omgeving meer zal respecteren en deze gemakkelijker schoon zal houden. Zo kan men buurtbewoners, vrijwilligers, verenigingen of bedrijven aanspreken op hun verantwoordelijkheid. Het is dan voor passanten ook duidelijk dat de openbare ruimte wel degelijk 'van iemand' is.

Door het ondersteunen en uitbreiden van het netwerk van vrijwilligers en partners, worden inspanningen zichtbaar gemaakt en het gevoel van meesterschap en erkenning verhoogd. Op die manier versterken we de betrokkenheid, het eigenaarschap en stimuleren we effectieve sociale controle.

In de voorbije jaren zijn de lokale besturen ondersteund door talrijke vrijwilligers de strijd tegen zwerfvuil aangegaan. Er zijn echter nog meer partijen betrokken in het verhaal. Er zijn op Vlaams niveau samenwerkingsprotocollen afgesloten met het Agentschap Wegen en Verkeer, Waterwegen en Zeekanaal nv en nv De Scheepvaart. Ook werd er een samenwerking met VMM en De Lijn opgestart. In deze planperiode wordt daarop verder ingezet, zodat ook bij Vlaamse partners de aandacht groeit voor hun rol in de strijd tegen zwerfvuil en sluikstorten.

10.1.4.3 Handhaving

Handhaving is het sluitstuk van elk beleid. In de planperiode wordt op het terrein zichtbaar dat geen enkele vorm van zwerfvuil en sluikstorten veroorzaken nog getolereerd wordt. Daarbij wordt handhaving in de brede zin bekeken, niet alleen boetes maar ook aanspreken van overtreders en installeren van sociale controle.

Om te komen tot een werkelijke toepassing van het handhavingsbeleid is het echter nodig dat handhavers op het terrein hiervoor voldoende tijd mogen vrijmaken, maar ook dat het duidelijk is hoe kan gehandhaafd worden. Er is zowel nood aan vorming bij de handhavers (hoe aanspreken, welke juridische regels zijn van toepassing, hoe in de praktijk brengen) als dat er nood is aan een duidelijk kader waarin gehandhaafd kan worden, waarvoor een handhavingshandboek wordt opgemaakt.

Handhavingsacties moeten ook ondersteund worden met de nodige communicatie. Jaarlijks willen we ook een handhavingsweek rond zwerfvuil en sluikstorten houden waardoor de aandacht hiervoor toeneemt.

Tot slot zal handhaving ook worden ondersteund vanuit de pijler infrastructuur, bv. door de aanschaf en de inzet van (mobiele) camera's.

10.1.4.4 Communicatie

Sensibiliserende communicatie moet tot een mentaliteitswijziging en gedragsverandering leiden en duidelijk maken dat afval achterlaten maatschappelijk onaanvaardbaar is. Hiervoor is communicatie die ingrijpt op het moment dat zwerfvuil ontstaat het meest effectief, de zogenaamde doelplaatsgerichte communicatie.

Op het operationele niveau moet de communicatie en informatie die voorzien is onder 10.1.3.9. vertaald worden in diverse boodschappen, dragers en communicatiemomenten.

10.1.4.5 Omgeving

Anders dan bij de pijler 'infrastructuur' gaat het hier niet over elementen zoals vuilnisbakken of veegplannen, maar wel over de fysieke omgeving die zwerfvuilgedrag kan uitlokken of bevorderen, zoals bijvoorbeeld door anonimiteit en allerhande vormen van schade en verwaarlozing.

Door de ondersteuning van lokale partners bij de geïntegreerde aanpak van specifieke problemen gelinkt aan de openbare netheid, worden aangepaste maatregelen ontwikkeld die helpen bij de identificatie van goede praktijken.

Zoals in het strategische kader wordt omschreven is er nog nood aan kenniswerving op verschillende domeinen van openbare netheid. Voor de pijler omgeving geldt dit zeker. We willen in de eerste plaats een studie uitvoeren die in kaart brengt welke elementen in de praktijk op een positieve of negatieve manier invloed uitoefenen op de aanwezigheid van afval in het openbaar domein, om deze kennis dan maximaal te verspreiden op het terrein. Hierbij moeten zeker de 'moeilijke' doelplaatsen, zoals openbaar vervoerstopplaatsen, anonieme parkings, snoeproutes… aandacht krijgen.

10.1.4.6 Overkoepelende operationele maatregelen

Het is belangrijk dat de strategische maatregelen worden geoperationaliseerd in een multipijleraanpak die op al de bovenstaande pijlers inwerkt. Meer concreet zal in belangrijke mate worden ingezet op het ondersteunen en uitrollen van innovatieve proefprojecten die zich richten op specifieke doelplaatsen, waarin de 5-pijler aanpak wordt geïntegreerd en waarbij een uitwerking op maat centraal staat.

10.1.5 Specifieke aandachtspunten

Het zwerfvuilbeleid in de vorige jaren heeft uitgewezen zijn dat er 2 domeinen zijn die zeker extra aandacht behoeven in het zwerfvuilbeleid. Dit zijn ten eerste de kustgemeenten die in verhouding tot hun grootte een groter zwerfvuilprobleem kennen dan de doorsnee Vlaamse gemeentes. Via de stranden kan bovendien zwerfvuil in het marien milieu terechtkomen.

Daarnaast is zwerfvuil dat in het water terechtkomt extra problematisch, omdat het moeilijker op te ruimen is, maar ook meer ecologische schade aanricht doordat het doorstroomt naar de zee waar het bijdraagt aan de plasticsoep. Ook draagt de degradatie van kunststoffen materialen in het water bij tot de problematiek van de microplastics. Een belangrijke aanvoerroute voor marien zwerfvuil zijn naast de stranden, ook de waterwegen.

Via een intensieve samenwerking met de kustgemeentes[31] en de Vlaamse waterwegbeheerders willen we hen meer ondersteunen in de aanpak van zwerfvuil op hun terrein. Op Europees niveau wordt er gewerkt aan een monitoringinstrument dat ook bruikbaar is voor het zoetwatermilieu.

Voor sluikstorten willen we prioriteiten identificeren aan de hand van de studies naar de hoeveelheid, kostprijs, samenstelling en daders van sluikstorten.

10.2 Sluikstoken

Sluikstoken is naast zwerfvuil en sluikstorten een 3de vorm van illegaal ontwijkgedrag. Verbranding van afval kan alleen in een vergunde afvalverbrandingsinstallatie. Als dit thuis (binnenshuis of in de tuin) of in een bedrijf gebeurt, is dit illegaal. Uitzonderingen kunnen alleen worden verleend voor bijvoorbeeld folklore (kerstboomverbranding), plantenziekten, kamperen, barbecue, bosbeheer…

Sluikstoken zorgt niet alleen voor een verlies van grondstoffen, dit ontwijkgedrag heeft ook een belangrijke impact op de gezondheid: sluikverbranding veroorzaakt immers tal van schadelijke emissies.

Momenteel hebben we weinig zicht op de omvang van dit fenomeen, het type afvalstoffen dat het vaakst verbrand wordt, noch op de motivaties van de sluikstokers. Net als zwerfvuil en sluikstorten kan sluikstoken op basis van GAS of op basis van het materialendecreet gesanctioneerd worden,

[31] Zie ook kustactieplan.

afhankelijk van de lokale situatie. Maar in tegenstelling tot zwerfvuil en sluikstorten doet sluikstoken zich eerder voor op privédomein (binnen of in de tuin of op een bedrijf), waardoor zich een bijkomende moeilijkheid in het handhaven stelt (binnen kan dat alleen met een huiszoekingsbevel).

De OVAM zal in het kader van de handhavingsacties die gepland zijn voor zwerfvuil en sluikstorten lokale besturen stimuleren om ook sluikstoken mee te nemen bij de handhaving die ze uitvoeren.

De Vlaamse overheid voert reeds enkele jaren een campagne tegen sluikstoken, 'stookslim' (www.stookslim.be), die ingaat op de gezondheidsaspecten van sluikstoken, maar ook de mogelijkheid tot boetes (handhaving) belicht.

Deze campagne zal ook de volgende jaren blijven verderlopen. De OVAM zal zich inzetten om deze campagne te versterken door ook het materialenaspect binnen te brengen in deze campagne.

In de hiervoor vermelde studie rond sluikstorten, meer bepaald in het onderdeel dat kijkt naar de (type) daders en hun motivaties, is ook het onderdeel sluikstoken meegenomen. Er wordt gekeken of er gegevens van daders van sluikstoken beschikbaar zijn en ook deze daders worden –indien beschikbaar- bevraagd naar hun motivaties tot sluikstoken. Ook kunnen de gegevens over sancties mogelijk een zicht geven op de omvang van het fenomeen.

Tenslotte moet het gebruik van allesbranders (binnenhuis) aan banden worden gelegd. Dit veronderstelt een ingrijpen in de productnormen en producteisen van allesbranders. Hiertoe zijn de voorbije jaren reeds pogingen ondernomen, alsnog zonder succes. Ook de komende planperiode zal de OVAM bij de federale overheid een verstrenging van de productnormen en –eisen op allesbranders bepleiten.

11 Handhaving

11.1 Handhaving collectieve inzameling van huishoudelijke afval (bijv. hoogbouw) via politiereglement

Lokale besturen hebben een zorgplicht ten aanzien van het huishoudelijk afval, zoals gedefinieerd in het Materialendecreet (artikel 26): "Elke gemeente draagt er, al dan niet in samenwerking met andere gemeenten, zorg voor dat de huishoudelijke afvalstoffen zoveel mogelijk worden voorkomen of hergebruikt, op regelmatige tijdstippen worden opgehaald of op een andere wijze worden ingezameld, en nuttig worden toegepast of verwijderd, overeenkomstig artikel 11, 12 en 13, § 2."

Die zorgplicht is echter geen exclusief zorgrecht. De zorgplicht is niet voldoende om elke afvalinzameling op gemeentelijk niveau te regisseren en te reguleren. Door de opmaak van een gemeentelijk reglement (politieverordening over het beheer van huishoudelijke afvalstoffen) kan de gemeente wel een regierol opnemen op het vlak van huishoudelijke afvalstoffen, behalve als het Vlaamse Gewest voor een betreffende afvalstroom een kader heeft uitgezet (bijvoorbeeld via een uitvoeringsplan of het VLAREMA).

Als een privéophaler huishoudelijk afval inzamelt zonder dat de gemeente (of het intergemeentelijk samenwerkingsverband) daartoe de opdracht heeft gegeven, is dat een overtreding van het gemeentelijk politiereglement, tenminste als de gemeente zo'n reglement heeft. De handhaving moet gebeuren door de lokale overheid. Komen dergelijke inbreuken de OVAM ter ore, dan contacteert zij de betrokken gemeente en vraagt het bestuur om op te treden.

Actie 51: de OVAM past het ontwerp van het politiereglement in de planperiode aan met een duidelijkere formulering van ontwijkgedrag, onder meer bij hoogbouw. Op die manier hebben gemeenten meer mogelijkheden om de inzameling van huishoudelijk afval door privé-inzamelaars (niet in opdracht van de gemeente) te verbaliseren.

Trekker: OVAM
Betrokkenen: VVSG/Interafval, FEBEM, Fost Plus
Timing: 2017

Als er bij de inzameling van huishoudelijk afval door een privé-inzamelaar ook geen selectieve inzameling gebeurt, is dat een overtreding van het VLAREMA en mogelijk ook een overtreding van het politiereglement. Zowel de gemeente als de afdeling Milieu-inspectie of de politie kunnen hiertegen optreden.

Als burgers zich onttrekken aan de selectieve inzameling, moeten lokale besturen actie ondernemen en met communicatie, sensibilisering en handhaving dergelijk ontwijkgedrag tegengaan.

De OVAM biedt ondersteuning om handhavend op te treden. Daarnaast stimuleert de OVAM de afdeling Milieu-inspectie om ondersteuning te bieden of zelf op te treden.

11.2 Handhaving selectieve inzameling bij bedrijven

Bedrijven zijn al jaren verplicht om verschillende afvalfracties te sorteren en gescheiden aan te bieden aan een afvalstoffeninzamelaar. Sinds 1 juli 2013 zijn ze ook verplicht om een contract af te sluiten met hun inzamelaar van bedrijfsrestafval. Hoewel bedrijven steeds beter sorteren aan de bron, is er toch nog een lange weg te gaan. In vergelijking met de huishoudens is een doorgedreven sortering aan de bron nog niet bij alle bedrijven ingeburgerd.

Naast preventiemaatregelen en sensibiliseringsacties blijft een actieve handhaving van de sorteerverplichtingen noodzakelijk bij zowel de afvalstoffenproducenten als de inzamelaars.

Zowel de Vlaamse overheid als de lokale besturen spelen een belangrijke rol bij de handhaving van bedrijven rond selectieve inzameling en het sorteren aan de bron.

Met het oog op het uitvoeren door de afdeling Milieu inspectie (AMI) van doelgerichte controles in functie van het milieurisico, zal de OVAM oplijsten binnen welke bedrijfssectoren er een verhoogd risico bestaat dat de sorteerregels niet worden nageleefd. Bij deze doelgerichte controles door AMI worden niet alleen de afvalstoffenproducenten gecontroleerd, maar ook de inzamelaars. Zij zijn mee verantwoordelijk voor een correcte selectieve inzameling en zijn verplicht om met de afvalstoffenproducent een contract af te sluiten voor het bedrijfsrestafval. Indien nodig worden ook sorteer- en verbrandingsinstallaties gecontroleerd.

De OVAM en de AMI geven aan die controleacties de nodige ruchtbaarheid, zodat bedrijven weten dat hun sorteerverplichtingen effectief worden gecontroleerd. De AMI maakt jaarlijks een verslag op over de controleacties.

Naast de controles door de AMI spelen ook de lokale besturen een belangrijke rol. Ook zij zijn bevoegd om controles uit te voeren op het correct sorteren aan de bron en het afsluiten van een contract voor bedrijfsrestafval.

Als de gemeenten in het kader van hun toezichtsbevoegdheden VLAREM controles uitvoeren, controleren ze best ook of de bedrijven hun afvalstoffen correct sorteren aan de bron en of ze een contract hebben afgesloten met de inzamelaar van het bedrijfsrestafval. De OVAM zal hiervoor – in overleg met de VVSG – ondersteuning aanbieden aan de lokale toezichtshouders.

Actie 52:

- **de OVAM lijst op binnen welke bedrijfssectoren er een verhoogd risico bestaat dat de sorteerregels niet worden nageleefd zodat de AMI doelgerichte controles kan uitvoeren;**
- **de AMI voert doelgerichte controles uit in bedrijfssectoren waar er een grote kans bestaat dat de sorteerverplichtingen niet correct worden nageleefd;**

— **ter ondersteuning van de lokale besturen stelt de OVAM in samenwerking met de VVSG/Interafval en de AMI een checklist op die lokale besturen kunnen gebruiken om te controleren of bedrijven correct sorteren aan de bron.**

Trekker: AMI, lokale besturen, OVAM
Betrokkenen: FEBEM
Timing: tijdens de planperiode

11.3 Handhaving op het plan

De OVAM heeft toezichtsbevoegdheid op het naleven van alle sectorale preventie- en uitvoeringsplannen, waaronder ook dit uitvoeringsplan. Het streefdoel is om dit uitvoeringsplan na te leven in onderling overleg met alle betrokken overheden (zie ook de bepalingen in 5.1.1 en 5.1.2 over maatwerk).

Leidt overleg niet tot een overheidsoptreden volgens de bepalingen van dit uitvoeringsplan, dan zal de OVAM haar toezicht instrumenten inzetten.

Voor de inzameling bij en het aanbieden van huishoudelijke afvalstoffen door particulieren hanteert de OVAM een gelijkaardige werkwijze om de regels te handhaven. Die inzameling organiseren de gemeenten en hun intergemeentelijke samenwerkingsverbanden binnen het kader dat werd voorzien door het Materialendecreet en zijn uitvoeringsbesluiten, in het bijzonder het VLAREMA en dit uitvoeringsplan.

12 Analyse van sociaal-economische effecten

12.1 Uitgangssituatie

Het uitvoeringsplan zet in op een verdere reductie van de hoeveelheid restafval van gezinnen en bedrijven, bestemd voor eindverwerking. Vlaanderen formuleert hierbij een doelstelling voor enerzijds het huishoudelijk restafval en anderzijds het bedrijfsrestafval.

— in 2022 wordt op Vlaams niveau 141 kg restafval per inwoner ingezameld, ten opzichte van 157 kg/inwoner in 2014 (afname van 16 kg/inwoner);
— tegen 2022 neemt het bedrijfsrestafval af met 15% ten opzichte van 2013.

Uitgedrukt in ton resulteert dit in het volgende beeld:

	Huidig	2022	Reductie
Huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval	1.006.481	940.066	66.415
Gelijkaardig bedrijfsafval	881.616	749.374	132.242
Totaal	1.888.097	1.689.440	198.657

Bron: *OVAM, 2014; OVAM 2015*

Tabel 6 Doelstellingen huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval en gelijkaardig bedrijfsafval in ton

De gezamenlijke doelstellingen leiden tot een afname van het huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval en gelijkaardig bedrijfsafval van 198.657 ton

12.1.1 Operationaliseren van de doelstellingen

De acties in dit plan moeten in de planperiode leiden tot een afname van 66.415 ton huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval en 132.242 ton gelijkaardig bedrijfsafval; een gezamenlijke afname van 198.657 ton (zie tabel 6). Het uitvoeringsplan formuleert acties die het aantal ton restafval dat naar de eindverwerking gaat (verbranding en storten), moet minimaliseren. De acties verschillen in mate van concreetheid.

Om de economische impact per actie te kunnen doorrekenen, is nood aan de mogelijke optimalisatiemogelijkheden (reductie) om de omvang van de restafvalstromen te verkleinen. Daarbij is onderscheid gemaakt in acties met betrekking op huishoudens en van bedrijven, maar ook in typen acties (preventie of selectieve inzameling). Per afvalstroom is door OVAM (2014d) een ruwe inschatting gemaakt welke reducties er tot 2022 gerealiseerd zouden kunnen worden. In tabel 7 zijn deze opgenomen.

Acties per stroom	Reductie (in ton)	Actor	Type actie
Organisch-biologisch afval (OBA)			
• Voedselverlies tegengaan	6.600	H	P
• Uitbreiding GFT-inzameling naar OBA in bestaande GFT-regio's	3.000	H	S
• Verhoging participatiegraad in bestaande GFT-regio's en uitbreiding GFT-inzameling naar bijkomende gemeenten	9.400	H	S
• Invoering keukenafval (OBA) in bedrijven met veel keukenafval	40.000	B	S
Kunststoffen			
• Verplichte inzameling harde kunststoffen via recyclagepark	6.325	H	S
• Uitbreiding plastic-fractie (huis aan huisinzameling kunststoffen)	24.000	H	S
• Selectieve inzameling kunststoffen bij bedrijven (haalbaarheidsstudie)	80.000	B	S
Papier en karton			
• Aanhouden acties selectieve inzameling huishoudelijk P&K	0	H	S
• Meer selectieve inzameling P&K bij bedrijven (onderzoek)	10.000	B	S
Textiel			
• Selectieve inzameling textiel van 7,6 naar 10,6 kg per inwoner	18.000	H	S
Grof vuil			
• UPV matrassen*	5.040	H	S
• UPV meubelen (eerste evaluatie)*	5.000	H	S
Preventie en hergebruik			
• Hergebruik: van 5 naar 7 kg per inwoner	12.000	H	P
• Meer selectieve inzameling afval bij evenementen	1.100	H	S
Generieke acties bedrijven			
-	-		-
Totaal voor de geselecteerde acties	**220.465**		
Totaal voor de actor bedrijven	*130.000*	B	-
Totaal voor de actor huishoudens	*90.465*	H	-

H= huishouden, S= selectieve inzameling, B= bedrijf, P= preventie

* Kan ook betrekking hebben op gelijkaardig bedrijfsafval ***Bron: OVAM, 2014d***

Tabel 7: Reductie per actielijn tot 2022

Op basis van de bovenstaande acties kan 220.465 ton restafval worden vermeden, waarvan 130.000 ton bij bedrijven gerealiseerd kan worden en ruim 90.000 ton bij huishoudens. Hiermee kunnen de beoogde doelstellingen worden gerealiseerd.

De reducties per fractie kunnen ingedeeld worden in twee categorieën: reducties als gevolg van preventie en hergebruik en reducties door selectieve inzameling. In de onderstaande tabel is dit onderscheid gemaakt. Preventie leidt tot een directe afname van het afval. Bij hergebruik geldt dit ten dele. Een aanzienlijk deel van hergebruik komt namelijk pas tot stand na selectieve inzameling. Selectieve inzameling betekent een verschuiving van afvalstromen, namelijk van restafval naar selectieve inzameling (en dus eventueel hergebruik). In de onderstaande tabel is dit onderscheid gemaakt.

	Preventie	Selectieve inzame-ling	Totaal
Huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval	18.600 ton	71.865 ton	90.465 ton
Bedrijfsafval	-	130.000 ton	130.000 ton
Totaal	18.600 ton	201.865 ton	220.465 ton

Bron: OVAM, 2014d

Tabel 8 Doelstellingen huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval en bedrijfsafval

De effectanalyse is gebaseerd op de veranderingen zoals vermeld in de bovenstaande twee tabellen.

12.2 Financiële gevolgen van het uitvoeringsplan

De reducties en veranderingen in de omvang van afvalfracties hebben uiteraard ook financiële gevolgen. Hierna worden de financiële consequentie hiervan beschreven en wordt de impact van de acties in het uitvoeringsplan zichtbaar. Dit is gedaan voor zowel het huishoudelijk afval en vergelijkbaar bedrijfsafval, als ook voor het gelijkaardig bedrijfsafval. De financiële gevolgen hebben betrekking op de lokale overheden, tenzij anders vermeld.

12.2.1 Huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsrestafval

Het aandeel huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsrestafval neemt als gevolg van de acties in het uitvoeringsplan af met maximaal 90.465 ton. Het gros hiervan (71.865 ton) via selectieve inzameling en 18.600 ton via hergebruik en preventie. Deze verandering van tonnages leidt tot veranderingen in de inzamel- en verwerkingskost.

12.2.1.1 Huis-aan-huis inzamelkost

In Vlaanderen worden, afhankelijk van de gemeente, verschillende fracties huis-aan-huis ingezameld. Dit zijn: restafval, GFT-afval, PMD, papier en karton, textiel en grofvuil en groenafval. De hoogte van de inzamelkosten zijn afhankelijk van verschillende variabelen, onder andere de kapitaallasten van materieel (o.a. inzamelwagen), personeelskosten, maar ook het aantal ophaalpunten per ophaalronde.

De inzamelkost bestaat voor een belangrijk deel uit vaste kosten, namelijk materiaal (kapitaallasten) en personeel. Ongeachte de aangeboden hoeveelheid moet de inzamelwagen wel zijn ronde rijden. Dit betekent dat de inzamelkosten niet lineair meebewegen met de toename/of daling van de omvang van de fractie. De gemiddelde inzamelkost van alle fracties in Vlaanderen bedraagt op dit moment €30 per inwoner. Dit betekent dat anno 2014 de totale inzamelkost €192.321.150 bedroeg. Uitgaande van een jaarlijkse indexering en een toename van de bevolking bedraagt de inzamelkost in 2022 €234.348.268 (inflatie-effect = €34.334.278).

Als gevolg van de acties uit het uitvoeringsplan verandert de inzamelomvang van restafval (-90.465 ton), GFT-afval (+12.400 ton), kunststoffen (+24.000 ton) en grofvuil (-10.040 ton). Dit betreffen meestal fracties die op dit moment al huis-aan-huis worden ingezameld worden. Momenteel is het nog niet duidelijk hoe de extra inzameling van kunststoffen zal worden opgezet, via een bestaande of via een nieuwe inzamelstructuur. Behalve eventueel voor kunststoffen zal het effect op de inzamelkost beperkt zijn, aangezien de inzamelwagens nog steeds hun ronde moeten maken en de inzamelfrequentie ongewijzigd blijft. Pas wanneer de volumes dermate sterk dalen of stijgen, waardoor het aantal ophaalpunten per dag of de inzamelfrequentie wijzigt, dan heeft dat effect op de kosten. Op dit moment is er nog geen aanleiding om hier van uit te gaan. De markt verwacht zelfs dat de inzamelkosten nog wel eens zouden kunnen stijgen als gevolg van externe factoren, zoals de invoering van een kilometerheffing.

Hoewel de omvang van het huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsrestafval en grofvuil daalt en de ingezamelde hoeveelheid GFT-afval en kunststoffen toeneemt, is de verwachting dat dit geen substantieel effect heeft op de totale inzamelkost. De stijging van de inzamelkost wordt volledig veroorzaakt door de toename van het aantal inwoners. Het effect op de inzamelkost van de verschillende fracties is zeer beperkt, aangezien de inzamelwagens nog steeds hun ronde moeten maken en de inzamelfrequentie ongewijzigd blijft.

De financiële gevolgen ten aanzien van inzameling van restafval, GFT-afval, PMD, papier en karton en kunststoffen hebben betrekking op de gemeentelijke overheden. Met uitzondering van papier en karton, PMD en kunststoffen komen de inzamelkosten volledig voor rekening van de lokale overheden. De kosten voor inzameling van PMD, papier en karton en kunststoffen wordt deels gedragen door de verpakkingsindustrie en deels door de lokale overheden. De bijdrage van Fost Plus is niet volledig kostendekkend om de activiteiten van de selectieve ophaling bij steden, gemeenten en intercommunales te vergoeden. Wat betreft PMD heeft de VVSG aangegeven (OVAM, 2015f) dat de lokale overheden als nog 15% van de kosten dragen. Dit komt neer op een kostenpost van €957.600. De extra kosten voor de industrie (via producentenverantwoordelijkheid) zijn verdisconteerd in de consumentenprijzen. Kortom, links of rechtsom betaalt de consument voor de inzameling van het huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval.

In 2016 wordt de verhouding verpakking/niet verpakking in de papier en kartonfractie opnieuw onderzocht. Verwacht wordt dat die verhouding is gewijzigd ten opzichte van de laatste meting naar meer verpakkingen. Dit zal een impact hebben op de financiering voor de lokale besturen.

12.2.1.2 Recyclageparken

Verder wordt met het uitvoeringsplan ingezet op het optimaliseren van het aantal recyclage-parken. Dit betekent dat sommige parken, wanneer lokale overheden dit willen (het is niet verplicht), kunnen worden samengevoegd. Dit kan leiden tot kostenvoordelen. Mogelijk kan er worden bespaard op personeelskosten. Het samenvoegen van twee parken leidt tot een afname van 1,74 VTE. Uitgaande van de loonkosten van circa 35.000 euro leidt elke samenvoeging tot een jaarlijkse besparing op personeelskosten van €60.615. Bij een samenvoeging van maximaal 50 parken betreft dit een maximale jaarlijkse kostenbesparing van €3.030.750. Daarnaast komen ook (een deel van) de onderhoud en beheerkosten te vervallen. Voor het referentie-recyclagepark gaat het om een bedrag van €87.494,15 per jaar. Bij een volledige optimalisatie (50 parken) dalen de jaarlijkse kosten voor de gemeenten met €4.374.708. Wanneer in totaal 50 parken worden samengevoegd leidt dit dus tot een maximale kostenbesparing van €7,4 mln. per jaar.

Het samenvoegen van recyclageparken zal er wellicht ook toe leiden dat extra investeringen in de resterende parken nodig zijn om die uit te bouwen tot een groter park, waardoor de kapitaallasten stijgen.

Tenslotte worden op de recyclageparken ook nieuwe fracties ingezameld (vlak glas, hergebruikgoederen en harde kunststoffen). Dit betekent dat hiervoor ruimte moet worden gereserveerd en materieel (bijvoorbeeld een hergebruikcontainer) beschikbaar moet zijn. De kosten hiervoor zijn verdisconteerd in de kosten van een referentie recyclagepark, waarbij rekening gehouden is met de additionele kosten voor het selectief inzamelen van deze nieuwe fracties. De extra kosten die gemaakt moeten worden voor het afvoeren van deze fracties vanaf het recyclagepark worden voorzichtig geraamd op €1,3 mln. Deze inschatting is gebaseerd op alleen de toename van de inzameling van harde kunststoffen (6.325 ton). Voor de andere fracties zijn niet direct cijfers bekend.

De onderstaande tabel geeft een samenvattende beeld van de maximale kostenstijgingen/ dalingen ten aanzien van de recyclageparken.

	Jaarlijks kostenstijging/ -daling	Per inwoner (6.667.133)
Huis aan huis		
• Inzamelkosten	€7.692.840	€1,15
Recyclageparken		

• Optimalisatie (max. 50 parken)	€-7.405.458 – €0	€-1,11-€0
Additionele kosten afvoer		
• Harde kunststoffen	€1.320.000	€0,20

Tabel 9: Maximale jaarlijkse kostenstijgingen en - dalingen voor huis-aan-huis inzameling en via recyclageparken bij realisatie doelen (excl. inflatie)

12.2.1.3 Verwerkingskosten

De hoogte van de totale verwerkingskosten hangt af van de hoeveelheid afval die aangeboden wordt. De acties uit het uitvoeringsplan hebben financiële gevolgen voor de verwerkings-kosten van restafval, PMD, GFT-afval, grofvuil, textiel en harde kunststoffen. De kosten hebben betrekking op de lokale besturen. Tabel 10 laat zien wat het kosteneffect is van de beoogde reducties per afvalfractie.

	Afname/ toename (ton)	Kostprijs (per kg)	Kost effect 2022 (excl. inflatie)	Inflatie-effect	Kost effect 2022 (incl. inflatie)
Huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsrestafval					
• Verbranding restafval, waarvan:	-90.465	€0,140	€-12.665.100	€ -1.883.119	€-14.548.219
Selectieve inzameling	*-71.865*	*€0,140*	*€10.061.100*	*€-1.495.941*	*€-11.57.041*
Preventie	*-18.600*	*€0,140*	*€2.604.000*	*€-387.177*	*€-2.991.177*
Selectieve inzameling huishoudens					
• GFT	+12.400	€0,075	€930.000	€138.277	€1.068.278
• Uitbreiding plastic-fractie (huis-aan-huisinzameling kunststoffen)*	+24.000	€0,000*	€-	€-	€-
• Kunststoffen (harde plastics)	+6.325	€0,175	€1.106.875	€164.576	€1.271.451
• Textiel waarvan	+18.000		€1.035.000	€153.890	€1.188.890
Hergebruik	*+9.000*	*€-0,035***	*€-315.000*	*€-46.836*	*€-361.836*
Recyclage	*+9.000*	*€0.15*	*€1.350.000*	*€200.726*	*€1.550.726*
• Grofvuil (matrassen en meubelen)	-10.040	€0,140***	€-1.405.600	€-208.993	€-1.614.593
• Evenementen, waarvan:	+1.100		€137.302	€20.415	€157.717
Hout (48%)	*528*	*€0,200*	*€105.600*	€15.701	€121.301
PMD (21%)	*231*	*€0,000*	*€32.571*	€4.843	€37.414
Papier & karton (17%)	*187*	*€-0,080*	*€-14.960*	€-2.224	€-17.184
GFT (7%)	*77*	*€0,118*	*€9.086*	€1.351	€10.437
Glas gemengd (7%)	*77*	*€0,060*	*€5.005*	€744	€5.749
Totaal			**€-9.826.523**	**€-1.461.064**	**€-11.287.586**

* De verwerkingskosten van deze fractie worden door de industrie gedragen en dus niet door de lokale besturen. Hieronder wordt kort uiteengezet wat de actie voor financiële gevolgen heeft voor Fost Plus. In 2016 wordt gestart met een proefproject P+MD, waarbij de PMD-zak wordt uitgebreid met kunststoffen. Hierbij wordt uitgegaan van €450 – €500 per ton ingeval van uitbreiding van de PMD-zak met harde en zachte (folies) kunststoffen en €300 ton ingeval van uitbreiding van de PMD-zak met harde kunststoffen. Pas eind 2016 zal duidelijk zijn of de bovenstaande eenheidsprijzen reëel zijn. Voor PET-bakjes en schaaltjes, PS en PP wordt uitgegaan van een positieve waarde van €70 – €200 per ton. Voor folies wordt uitgegaan dat deze gevaloriseerd worden als RDF (kost €80 – €120 per ton) (bron: Fost Plus).
**. De verwerkingskost is gelijk aan de milieukost (tonnagevergoeding door lokale overheden), namelijk €0,15. Daarnaast heeft textiel dat hergebruikt kan worden een waarde van 12-25 cent per kilo. Dit betekent een netto-opbrengst bij hergebruik van 3,5 cent
***Verwerkingsprijs is gelijk gehouden aan die restafval, omdat grofvuil volgens de definitie onderdeel uitmaakt van restafval .
Bron: OVAM, 2008; OVAM, 2013; input sector; Fost Plus (2015), IOK, Vlaco

Tabel 10: Kosteneffect van de reducties per afvalfractie in 2022 voor verwerking huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval

Wanneer alle doelstellingen gerealiseerd worden, kan een kostenbesparing gerealiseerd worden van €9,8 mln. Of €11,3 mln. inclusief inflatie. Uitgaande van een bevolkingsgroei van 4% tot 2022 (6.667.133 inwoners), betekent dit een afname van €1,47 per inwoner (€3,38 per huishouden).

12.2.1.4 Hergebruik

Hergebruik is een belangrijke pijler in het uitvoeringsplan. In 2022 is het hergebruik per inwoner gestegen van 5 kg naar 7, ofwel 12.000 ton.

De lokale besturen hanteren een tonnagevergoeding (ook wel milieukost) van circa 0,15 euro per kg[32]. Uitgaande van een omvang van 12.000 ton, betekent dit een kostenpost voor de lokale besturen van €2,1 mln. (en 1,8 mln. excl. inflatie).

12.2.1.5 Communicatie

Voor de kosten voor communicatie wordt uitgegaan van een budget €2,5 per inwoner. Op basis van het huidige inwonersaantal betekent dit een kostenpost van €16,0 mln. Uitgaande van de groei van het aantal inwoners met 4% tot 6.667.133 in 2022 stijgen de kosten naar ruim €16,7 mln. Het effect van de groei van het aantal inwoners in euro's bedraagt €0,7 mln.

12.2.1.6 Overige kosten

Tot slot nemen de overige kosten ook toe door het stimuleren van innovatieve inzamelsystemen, bijvoorbeeld minirecyclageparken. Echter aangezien het niet bekend is hoe het aantal dergelijke parken gaat ontwikkelen, kan geen inzicht worden gegeven in de verandering van de kosten. De jaarlijkse kosten van de innovatieve inzamelsystemen variëren sterk: van €9.836 tot €59.750.

Het uitvoeringsplan voorziet in het verkleinen van de totale capaciteit van de verbrandingsinstallaties. Dit zou kunnen betekenen dat 1 of 2 installaties gesloten zouden kunnen worden. Sluiting van een verbrandingsinstallatie zal in de eerste plaats leiden tot een toename van de transportkosten, aangezien er gemiddeld een grotere afstand afgelegd moet worden naar een installatie. Een stijging van één extra kilometer leidt tot €1,25 en €1,71 per kilometer afhankelijk van het type vrachtwagen (Panteia, 2014). Mocht een installatie toch sluiten, dan voorziet het uitvoeringsplan in een instrument die compenseert voor de gemaakte kosten, zoals kapitaalvernietiging en het sociaal plan. De hoogte hiervan moet, conform het uitvoeringplan - gezamenlijk met de sector worden vastgesteld en is sterk afhankelijk van de installatie die gesloten zal worden.

12.2.2 Gelijkaardig bedrijfsafval

Met de acties in het uitvoeringsplan wordt in totaal een afname van 130.000 ton gelijkaardig bedrijfsafval beoogd. Dit wordt gerealiseerd door het verhogen van de selectieve inzameling van OBA, kunststoffen en papier en karton.

De inzamel- en verwerkingskosten van gelijkaardig bedrijfsrestafval daalt met €80,5 mln. Aan de andere kant nemen de kosten voor inzameling en verwerking van OBA, kunststoffen en papier en karton toe met respectievelijk €10,5 mln., €25,4 mln. en €5,5 mln.

De onderstaande tabel geeft een samenvatting van de veranderingen in de kosten van het gelijkaardig bedrijfsafval als gevolg van het uitvoeringsplan.

[32] Gemiddelde over het Vlaams Gewest

	Marginale kost* (€/kg)	Totaal effect 2022 (excl. inflatie)	Inflatie-effect	Totaal effect 2022 (incl. inflatie)
Gelijkaardig bedrijfsrestafval	€-0,564	€-80.482.800	€67.811.093	€-12.671.706
Selectieve inzameling				
OBA en voormalige voedingsmiddelen	€0,262	€10.480.000	€1.558.226	€12.038.226
Kunststoffen	€0,317	€25.360.000	€3.770.669	€29.130.669
Papier en karton	€0,551	€5.510.000	€819.258	€6.329.258
Totaal effectkosten		**€41.350.000**	**€6.148.153**	**€47.498.153**

Bron:lid FEBEM

* Marginale kosten geven het bedrag aan waarmee de totale kosten toenemen bij één extra eenheid. De kosten hebben sec betrekking op de kosten voor inzameling en verwerking (huur container, transport en verwerking).

Tabel 11: Totaaloverzicht inzamel- en verwerkingskost gelijkaardig bedrijfsafval (excl. inflatie)

12.3 Gevolgen voor gewestelijke overheid

Het uitvoeringsplan heeft de volgende financiële gevolgen voor de Gewestelijke overheid.

12.3.1 Kosten

De uitgaven van de Vlaamse overheid ten behoeve van het uitvoeringsplan zijn onder te verdelen in de verschillende typen. In de onderstaande tabel zijn deze opgesomd en ook aangegeven hoe hoog de uitgave in 2014 was (volgens Activiteitenoverzicht ’14 van OVAM).

Uitgave*	Uitgave in 2014
Expertise	€ 611.000
Sensibilisering en informatievoorziening	€ 820.000
Gemeentelijke verwijdering gevaarlijke stoffen	€ 12.000
Werkingsbijdrage Vlaco en IVC	€1.184.000
Steunpunt duurzaam materialenbeheer	€ 192.000
Studies en onderzoek	€1.016.000
Totaal	**€3.835.000**

Exclusief personeelskosten van de AVAM (afdeling Afval- en materialenbeheer)

Tabel 12: Uitgaven gewestelijke overheid door OVAM

In totaal betreft het een uitgavenpost voor de gewestelijke overheid van €3.835.000 mln. per jaar. Voor de plan periode van 7 jaar betekent dit een kostenpost van €26.845.000

Verder vormt het MINA-fonds en belangrijke post waarmee beleid wordt gevoerd. Via dit fonds worden kosten voor preventie en sanering inzake Leefmilieu en Natuur gefinancierd. Het fonds wordt gevuld door de Vlaamse overheid en door alle milieuheffingen. Circa €6,6 mln. kan worden toegerekend aan het uitvoeringsplan.

Grofweg gaat het om:

— subsidies aan lokale besturen (preventie en selectieve inzameling) €5.574.176
— subsidies aan erkende kringloopcentra € 808.000
— inkomensoverdracht aan lokale besturen (preventie, selectieve inzameling

en installaties) € 223.930

€6.606.106

12.3.2 Opbrengsten

De inkomsten voor de gewestelijke overheid bestaan voor een belangrijk deel uit milieuheffingen. In Vlaanderen wordt milieuheffing geïnd voor het storten van afvalstoffen, het verbranden van afvalstoffen en sinds 2003 ook voor het sorteren en voorbehandelen van afvalstoffen.

De afgelopen jaren zijn de inkomsten uit milieuheffingen gedaald. In 2014 bedroegen de inkomsten uit milieuheffingen op basis van aangifte voor storten en verbranden van afval €26,7 mln. De reële inkomsten (inclusief intresten en boeten) waren iets hoger, namelijk €27,9 mln. (OVAM, 2015d).

Wanneer de doelstellingen in het uitvoeringsplan gerealiseerd worden, dan zullen de inkomsten uit milieuheffingen dalen (zonder indexatie). In 2022 wordt 220.465 ton minder afval verwerkt. In de onderstaande tabel zijn de milieuheffingen voor het verbranden en storten afval opgenomen. Er van uitgaande dat dit afval volledig wordt verbrand, betekent dit een afname van de inkomsten uit milieuheffingen van €3.137.217 in 2022 (rekening houdend met een indexatie van 2,19% en vergeleken met de inkomsten na verhoging van de heffingstarieven vanaf 1 juli 2015).

In de onderstaande tabel is de afname van de inkomsten uit milieuheffing uitgesplitst naar huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsrestafval en gelijkaardig bedrijfsafval.

	Volume	Heffing 2022*	Totaal
Huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval	90.465 ton	€12,23	1.287.317
Gelijkaardig bedrijfsafval	130.000 ton	€12.23	1.849.900
Totaal	220.465		3.137.217

* Heffing in 2015 bedraagt €12.23. Uitgaande van indexatie van 2,19% leidt dit tot een heffing in 2022 van €14,23

Tabel 13: Lagere inkomsten milieuheffing

12.3.3 Andere vormen van financiering

Naast de milieuheffingen ontvang de gewestelijke overheid ook nog andere opbrengsten. Deze worden hier onder opgesomd.

Op grond van het samenwerkingsakkoord betreffende de preventie en het beheer van verpakkingsafval van 4 november 2008 (artikel 13, §1,12°), moet Fost Plus vanaf 2009 jaarlijks 0,50 (prijspeil 2009) per inwoner aan het Vlaamse Gewest ter beschikking stellen voor het beleid rond verpakkingsafval. Na indexering betekent dit een bijdrage van €0,55 en €0,63 per inwoner in respectievelijk 2015 en 2022. De totale inkomsten in 2015, rekening houdend met 6.437.680 inwoners, bedragen dan €3.540.724. In 2022 nemen deze inkomsten als gevolg van een groei van de bevolking en indexatie toe tot €4.200.294 mln.

Een deel van die middelen (€132.000) van Fost Plus wordt gebruikt om een Netheidsloket bij het team Lokale besturen van de OVAM op te richten. Tussen 2011 en 2013 was dit €90.000. In 2014 is dit bedrag verhoogd tot €132.000. Voor de komende jaren wordt een gelijksoortige bijdrage vanuit Fost Plus verwacht. Tot 2022 kan dus rekening gehouden worden met een bijdrage tussen de €90.000 en €132.000.

Sinds 2015 is ook een evenement medewerker in dienst. Ook deze wordt gefinancierd uit het budget ‘halve euro’. Uitgaande van een bruto loon van €2.200-3.000 euro en werkgevers lasten van €555 per €1.000 (OESO) betreft dit een kostenpost tussen de €41.000-€55.000

12.4 Economische effecten

12.4.1 De Vlaamse afval- en recyclagesector in een notendop

De directe werkgelegenheid in de Vlaamse afval- en recyclagesector bedraagt ongeveer 12.000 jobs wat overeenkomt met 0,5 % van de Vlaamse werkgelegenheid[33] . Daarnaast genereert de sector op indirecte wijze heel wat bijkomende jobs. Elke job in de sector genereert elders in de economie 1,3 jobs. Op basis hiervan kan worden gesteld dat de indirecte werkgelegenheid in de sector 15.600 jobs beslaat.

Werkgelegenheid	Jobs
Directe werkgelegenheid	12.000
Indirecte werkgelegenheid	15.600
Totaal	27.600

Bron: Dubois & Christis, 2014

Tabel 14: Directe en indirecte werkgelegenheid

De diversiteit binnen de sector is groot, van intercommunales die afval inzamelen tot multinationals die zich bezig houden met afvalverwerking. Prognoses laten zien dat de vooruitzichten voor de sector positief zijn, onder meer onder invloed van de transitie naar een meer circulaire economie. Vooral ketens die selectieve stromen zoals kunststoffen, PMD, paper & karton en GFT-afval verwerken zullen hiervan profiteren.

12.4.2 Economische effecten van het uitvoeringsplan

De maatregelen uit het uitvoeringsplan hebben als doel de hoeveelheid restafval te verminderen. Dit wordt enerzijds bereikt door maatregelen gericht op preventie en hergebruik en anderzijds door het bevorderen van selectieve inzameling. Buiten het feit dat hierdoor de omvang van de stromen wijzigen, leidt dit eveneens tot een verschuiving van activiteiten en werkzaamheden in de afvalketen. De economische effecten als gevolg van het uitvoeringsplan laten zich als volgt samenvatten:

— Een verandering in de hoeveelheid van deze huis-aan-huis ingezamelde fracties, leidt tot veranderingen in de tewerkstelling. De daling van de omvang (in tonnen) restafval leidt niet direct tot een daling van het aantal jobs. Door bevolkingstoename kan zelf een stijging van 70 jobs worden verwacht. Daar tegenover staat dat wanneer de inzameling efficiënter georganiseerd kan worden dit leidt tot een lichte afname (20 jobs).

  Het restafval neemt in omvang (tonnen) af. Daar tegenover staat dat de omvang van selectief huis-aan-huis ingezamelde fracties toeneemt. Het gaat om de fracties GFT-afval/OBA, PMD, kunststoffen, papier en karton en grofvuil. Met uitzondering van kunststoffen, worden deze fracties nu ook al huis-aan-huis ingezameld. Net als hiervoor beschreven bij het restafval geldt dat een toename van de ingezamelde fracties niet direct leidt tot een wijziging van het inzamelingregime. Oftewel de omvang (in kg) per ophaal-punt neemt per fractie toe, maar het aantal ophaalpunten neemt niet significant toe. Er wordt per ophaalpunt alleen meer afval aangeboden. Kortom een toename van het aantal jobs is ook hier niet zomaar het geval.

  Een uitzondering vormt het inzamelen van kunststoffen en OBA bij bedrijven. Dit werd voorheen nog niet gedaan, waardoor een toename van het aantal jobs voor de hand ligt. Deze activiteit wordt opgepakt door private inzamelaars. In totaal wordt in 2022 80.000 ton kunststoffen bij bedrijven ingezameld. Uitgaande van een capaciteit van de inzamelwagen van 3 ton en 210 werkdagen per jaar betekent dit 127 extra inzamelwagens. Uitgaande van 2 man op een

[33] De banen in de kringloopsector lijken hierbij niet meegenomen. Deze sector kent volgens Komosie 3.900 VTE.

inzamelwagen leidt dit tot 254 extra jobs. Een dergelijk verhaal geldt ook voor OBA. In totaal wordt in 2022 40.000 ton OBA bij bedrijven ingezameld. Uitgaande van een capaciteit van de inzamelwagen van 11 ton en 210 werkdagen betekent dit 17 extra inzamelwagens. Uitgaande van 2 man per inzamelwagen, leidt dit tot 34 extra jobs. In totaal betreft het een toename van 288 jobs.

— Het samenvoegen van recyclageparken heeft impact op de tewerkstelling. Er wordt geschat dat in totaal maximaal 50 parken mogen samengevoegd worden. Of dit ook effectief gebeurt is nog maar de vraag. Een afname van 50 parken leidt tot een daling van maximaal 87 VTE (10% van de totale tewerkstelling op de containerparken). Daar staat tegenover de mogelijke groei van het aantal minirecyclageparken en de mogelijke nood aan extra personeel in de grotere samengevoegde recyclageparken. Een minirecyclagepark kent 1,3 VTE. Het is op dit moment niet duidelijk om hoeveel minirecyclageparken het exact gaat, waardoor er nog een inschatting gemaakt kan worden van de exacte tewerkstelling. Hoogstwaarschijnlijk gaat het om enkele tientallen jobs.

— Ten aanzien van eindverwerking van restafval (verbranding) kan het aantal jobs afnemen. Bij een afname van 220.465 ton zouden in theorie 2 installaties kunnen verdwijnen. Dit zou beteken dat hiermee 40-60 jobs verdwijnen.

— De verwerking van selectief ingezamelde afvalfracties leidt op verschillende plaatsen in de keten tot economische effecten. Hoewel een exacte inschatting ontbreekt omdat hiervoor geen goede kengetallen beschikbaar zijn, gaat het in totaal enkele honderden extra jobs:
  - GFT/OBA: circa 10-25 extra jobs
  - PMD/Kunststoffen: geen exacte inschatting, maar wel substantieel (koppeling van circulaire economie)
  - Papier & karton: nihil
  - Kringloopgoederen: 830 jobs

13 Opvolging door Overlegplatform

De opvolging en bijsturing van het uitvoeringsplan gedurende de planperiode gebeurt door het Overlegplatform afval- en materialenbeheer. Het Overlegplatform komt minstens één keer per jaar samen. De OVAM verzorgt het secretariaat (agenda en verslag) en het voorzitterschap.

In het Overlegplatform zetelen vertegenwoordigers van de volgende organisaties: de OVAM, de Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten (VVSG), Interafval, de Vereniging Vlaamse Provincies (VVP), FEBEM, COBEREC, de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV), MiNa-raad, Fost Plus, KOMOSIE, Bond Beter Leefmilieu (BBL), Vlaco, de Interregionale Verpakkingscommissie (IVC), Comeos, VAL-I-PAC, Voka, Unizo, Agentschap Ondernemen en het kabinet van de bevoegde minister.

Drie werkgroepen zorgen voor de coördinatie van de uitvoering van de verschillende acties:
— Werkgroep kmo;
— Werkgroep huishoudelijk afval;
— Werkgroep eindverwerking.

Het Overlegplatform bepaalt de samenstelling van de werkgroepen. De groepen maken een jaarplanning op en leggen de frequentie van vergaderen vast. Ze rapporteren over hun activiteiten op het Overlegplatform.

Het Overlegplatform kan beslissen over de oprichting van bijkomende werkgroepen of subwerkgroepen tijdens de planperiode. Zij kan ook beslissen over het toevoegen van deelnemende organisaties en over toevoegen van bijkomende acties aan dit plan.

De bijeenkomsten van het Overlegplatform en de werkgroepen zijn niet openbaar.

Op het einde van de planperiode wordt het uitvoeringsplan geëvalueerd. Die evaluatie gebeurt op basis van de input van de drie werkgroepen.

14 Bijlagen

Bijlage 1: Definities

Voor de termen in dit uitvoeringsplan wordt maximaal verwezen naar de definities geformuleerd in het Materialendecreet en het VLAREMA. Termen die daarin niet gedefinieerd zijn, worden hieronder verduidelijkt.

Biodegradeerbaar of biologisch afbreekbaar materiaal: materialen die over een biodegradeerbare eigenschap beschikken. Deze vallen in aanwezigheid van zuurstof, bij omgevingstemperatuur en onder invloed van een microbiële werking uiteen in koolstofdioxide, water, minerale zouten en biomassa. In afwezigheid van zuurstof wordt het biodegradeerbaar materiaal omgezet in koolstofdioxide, methaan, minerale zouten en biomassa. Biodegradatie vindt plaats in verschillende milieus, bijvoorbeeld water of bodem. Vermits de condities sterk verschillen naargelang de omgeving, is elke vorm van biodegradatie gedefinieerd in normen. Het proces moet zich, zonder bijkomende behandeling, binnen een beperkte tijdsspanne afspelen.

Biogebaseerd materiaal: materialen gemaakt uit hernieuwbare grondstoffen.

Bodemas: de as van de verbranding van afvalstoffen in een afvalverbrandingsinstallatie, onder meer opgevangen als bodemas, roosteras, met uitzondering van ketelas of vliegas.

Brandbare afvalstoffen: afvalstoffen met een gloeiverlies >10% en een TOC-gehalte van >6%

Composteerbaar materiaal: materialen die over een composteerbare eigenschap beschikken. Deze worden in een professionele composteerinstallatie onder gecontroleerde omstandigheden en hoge temperaturen afgebroken door micro-organismen tot een nutriëntrijk product (compost). Materialen die bij lagere temperaturen afbreken tot compost, zijn thuiscomposteerbaar. Er gelden strikte eisen naar procesduur en compostkwaliteit. Deze zijn vastgelegd in de Europese norm EN13432 en het KB Biomaterialen.

Eindverwerking: het voorbehandelen tot storten of verbranden of het direct storten of verbranden van afvalstoffen.

EPS (geëxpandeerd polystyreen): zuiver piepschuim van verpakkingen, m.u.v. verpakkingschips.

Frituurvet- en oliën: dierlijke en plantaardige vetten en oliën

Folies: zuivere folies die werden gebruikt als secundaire verpakking (verzamelverpakking) of tertiaire verpakking (vervoersverpakking).

Gelijkaardig bedrijfsafval: bedrijfsafval dat naar aard en samenstelling vergelijkbaar is met huishoudelijke afvalstoffen, maar in grotere hoeveelheden vrijkomt.

Gft-afval: Voor de definitie wordt verwezen naar het VLAREMA. Op basis van de huidige scheidingsregels mogen aardappelschillen, schillen van citrus- en andere vruchten, bladeren en onkruid, etens- en groentenresten, notendoppen, theebladeren en –zakjes, koffiedik en –filters, papier van keukenrol, mest van kleine huisdieren (geen vleeseters), verwelkte snijbloemen en kamerplanten, fijn snoeihout, haagscheersel (excl. Taxus), zaagmeel en schaafkrullen, grasmaaisel en stro via het gft-afval-afval worden aangeboden. Deze definitie sluit expliciet dierlijke etensresten uit en valt bijgevolg niet onder de Europese Regelgeving Dierlijke Bijproducten (zoals omschreven in de Europese Verordeningen (EC) No 1069/2009 en de implementatieverordening (EU) No 142/2011.

Gft-regio: gemeente of intergemeentelijke vereniging waar de selectieve inzameling van de fractie gft

huis aan huis of via een brengmethode op korte afstand wordt georganiseerd.

Glas: hol glas, ontstaan door de normale werking van een particuliere huishouding, met uitzondering van vuurvaste voorwerpen, gewapend glas, serreglas, kristal, opaal glas, rookglas, spiegelglas, autoruiten, plexiglas, vensterglas, gloeilampen, spaarlampen, TL-lampen, porselein, aardewerk, beeldbuizen van TV's en laptops en dergelijke.

Groenregio: gemeente of intergemeentelijke vereniging waar de selectieve inzameling van de fractie groen huis aan huis wordt georganiseerd.

Harde kunststoffen: alle harde kunststoffen, m.u.v. EPS, thermohardende kunststoffen (o.a. vezelversterkte polyester), geschuimde en samengestelde kunststoffen (o.a. koelboxen en fietshelmen), kunststofverpakkingen die resten van gevaarlijke stoffen bevatten of daarmee zijn verontreinigd en PMD-kunststoffen.

Hernieuwbare grondstoffen: alle natuurlijke grondstoffen die strikt genomen niet eindig zijn en zichzelf kunnen vernieuwen (zoals biomassa). Niet-hernieuwbare grondstoffen zijn natuurlijke voorraden die eindig zijn (zoals olie).

Hout:
A-hout: houtafval dat alleen een mechanische behandeling heeft ondergaan.
B-hout: niet-verontreinigd behandeld houtafval, dus uitgezonderd houtmateriaal dat ten gevolge van een behandeling met houtbeschermingsmiddelen of door het aanbrengen van een beschermingslaag, gehalogeneerde organische verbindingen of zware metalen kan bevatten. Dat is in het bijzonder het geval voor houtafval, afkomstig van bouw- en sloopafval
C-hout[34]: houtafval dat als gevolg van een behandeling met houtbeschermingsmiddelen of van het aanbrengen van een beschermingslaag, gehalogeneerde organische verbindingen dan wel zware metalen kan bevatten, met inbegrip van met name dergelijk houtafval dat afkomstig is van constructie- en sloopafval.

Huishoudelijk restafval: huisvuil, grofvuil, straat- en veegvuil, afval van publieke vuilnisbakjes en afval van het opruimen van sluikstorten.

Huisvuil: afvalstoffen die ontstaan door de normale werking van een particuliere huishouding en de gelijkgestelde afvalstoffen die in de voorgeschreven recipiënten voor huisvuilinzameling kunnen worden geborgen, met uitzondering van de afvalstoffen die selectief ingezameld worden.

Keukenafval: Biologisch afbreekbaar keukenafval, zijnde alle voedselresten, plantaardige en dierlijke, met inbegrip van afgewerkte bak- en braadolie afkomstig van de keuken, restaurants, cateringfaciliteiten, uitgezonderd keukenafval van internationaal opererende vervoersmiddelen[35]. In de zin van de Europese RDBP valt keukenafval onder de noemer dierlijk bijproduct van categorie 3.

Kringloopgoederen: potentieel herbruikbare goederen die door een door de OVAM erkend kringloopcentrum worden ingezameld, opgeslagen, gesorteerd, eventueel hersteld en verkocht met producthergebruik als doel.

Marktafval: afval afkomstig van handelaars op een markt op openbaar domein (vb. verpakkingsafval, groente- en fruitresten,...). Het veegvuil dat na het beëindigen van de markt wordt opgeruimd behoort tot het huishoudelijk afval.

[34] C-hout hoort niet bij de hout-fractie ingezameld op het recyclagepark

[35] Deze fractie is categorie 1-materiaal en komt niet in aanmerking voor behandeling met het oog op productie van bodemverbeteraar of meststof volgens de bepalingen van VO 1069/2009

Metalen: ferro en non-ferro schroot met uitzondering van AEEA, afgedankte voertuigen, gasflessen, kga of metalen recipiënten dat kga heeft bevat, gevaarlijke afvalstoffen of metalen recipiënten die gevaarlijke stoffen hebben bevat.

Ministerieel besluit van 22 mei 2014: Ministerieel besluit van 22 mei 2014 houdende vaststelling van nadere regels voor de subsidiëring van bepaalde werken, leveringen en diensten die in het Vlaamse Gewest door of op initiatief van lokale besturen worden uitgevoerd.

Ontwijkgedrag: zwerfvuil, sluikstorten en sluikstoken.

Organisch-biologisch afval (OBA): In het kader van dit uitvoeringsplan omvat het organisch-biologisch afval volgende stromen: gft-afval, groenafval (van huishoudens en bedrijven) , keukenafval (van huishoudens en bedrijven) en voormalige voedingsmiddelen.

Papier en karton: alle dag-, week- en maandbladen, tijdschriften en periodieken, reclamedrukwerk en ander drukwerk, publicaties, telefoon- en faxgidsen, schrijfpapier, kopieerpapier, computerpapier, boeken en papieren of kartonnen verpakkingen die ontstaan door de normale werking van een particuliere huishouding, met uitzondering van geolied papier of karton, papier met waslaag, carbonpapier, gelaagd papier, vervuild papier, vervuilde papieren en kartonnen verpakkingen, papieren voorwerpen waar kunststof of andere materialen in verwerkt zijn, kaarten met magneetbanden, behangpapier, cement-, meststof- en sproeistofzakken en dergelijke.

RDF (Refuse-derived fuel): afval dat voorbereid werd tot pellet of fluff om vervolgens toegepast te worden in afvalverbranding- of afvalmeeverbrandinginstallaties omwille van de calorisch waarde.

Recyclagepark: Containerpark zoals gedefinieerd in artikel 1.2.1§2.18° van het VLAREMA.

Selectieve inzameling: het gescheiden inzamelen van afvalfracties teneinde recyclage mogelijk te maken of veilige verwijdering te garanderen.

Snoeihout: snoeiafval met een diameter tot 10 cm. Snoeihout valt onder de definitie van groenafval van het VLAREMA.

Sluikstorten: Het achterlaten of storten van afvalstoffen op niet-reglementaire plaatsen en tijdstippen en in de foute recipiënten. Het gaat om het bewust ontwijken van de huishoudelijke of bedrijfsafvalophaling.

Strandafval: het afval dat vanuit de zee aanspoelt op het strand. Het zwerfvuil op openbare stranden behoort tot het restafval.

Subsidiebesluit: Besluit van de Vlaamse regering van 23 januari 2004 betreffende de subsidiëring van bepaalde werken, leveringen en diensten die in het Vlaamse Gewest door of op initiatief van lokale besturen of ermee gelijkgestelde rechtspersonen worden uitgevoerd, laatst gewijzigd bij Besluit van de Vlaamse regering van 4 april 2014.

Textiel: textiel is een verzamelnaam van de productgroep bestaande uit kleding, schoeisel, linnen en producten vervaardigd uit natuurlijke of synthetische vezels. De textielfractie bevat zowel herbruikbaar als niet herbruikbaar textiel.

Vlak glas: vlak glas uit de bouwsector, zoals venster- en deurglas en glas van gevelelementen. Hieronder valt niet het gelaagd glas (vb. van voertuigen), loodglas, hittebestendig glas (vb. pyrex, glas van kacheltjes), glas van zonnepanelen.

Voormalige voedingsmiddelen (afgekort VVM): producten van dierlijke oorsprong of voedingsmiddelen die producten van dierlijke oorsprong bevatten andere dan keukenafval en

etensresten en die niet langer voor menselijke consumptie bestemd zijn, om commerciële redenen of wegens productieproblemen, verpakkingsproblemen of andere problemen die geen risico voor de volksgezondheid of de diergezondheid inhouden.
Uitzondering is rauw vlees, dit moet via het inzamelcircuit van categorie 3 materiaal worden ingezameld.

Bijlage 2: De circulaire economie naar de Ellen MacArthur Foundation

Bijlage 3: Samenstelling van de sociaal-economische clusters – Vlaamse gemeenten

Woongemeenten in de stadsrand (cluster V1)

Bertem	Huldenberg	Meise	Rotselaar
Bierbeek	Kampenhout	Melle	Steenokkerzeel
Bonheiden	Keerbergen	Merchtem	Tremelo
Boutersem	Kortenberg	Merelbeke	Vosselaar
Haacht	Lennik	Nazareth	Zemst
Herent	Lint	Opwijk	Zoersel
Holsbeek	Lubbeek	Oud-Heverlee	

Woongemeenten in landelijke zones (cluster V2)

Affligem	Gavere	Nijlen	Sint-Lievens-Houtem
Begijnendijk	Jabbeke	Oosterzele	Waasmunster
Boechout	Kalmthout	Oud-Turnhout	Zandhoven
Boortmeerbeek	Kapelle-Op-Den-Bos	Putte	Zingem
Buggenhout	Londerzeel	Ranst	
Destelbergen	Lovendegem	Roosdaal	
Erpe-Mere	Nevele	Sint-Katelijne-Waver	

Erg landelijke gemeenten met sterke vergrijzing (cluster V3)

Alveringem	Ingelmunster	Lichtervelde	Ruislede
Ardooie	Kaprijke	Lo-Reninge	Spier-Helkijn
Assenede	Knesselare	Maldegem	Staden
Beernem	Koekelare	Mesen	Vleteren
Damme	Kortemark	Meulebeke	Zomergem
Deerlijk	Laarne	Moerbeke-Waas	Zonnebeke

Heuvelland	Langemark	Moorslede
Houthulst	Ledegem	Oudenburg
Ichtegem	Lendelede	Pittem

Landelijke en landbouwgemeenten met industriële activiteit (cluster V4)

Alken	Halen	Laakdal	Rijkevorsel
Anzegem	Hamont-Achel	Lummen	Wingene
Bree	Hooglede	Meerhout	Zedelgem
Dentergem	Kluisbergen	Oostkamp	Zulte
Dessel	Kruishoutem	Oostrozebeke	Zwevegem

Middelgrote steden (cluster V5)

Aarschot	Geraardsbergen	Mol	Tienen
Dendermonde	Halle	Ninove	Tongeren
Diest	Herentals	Oudenaarde	Torhout
Diksmuide	Ieper	Poperinge	Veurne
Eeklo	Leopoldsburg	Sint-Truiden	Wettern
Geel	Lier	Tielt	Zottegem

Weinig verstedelijkte gemeenten met demografische achteruitgang (cluster V6)

Avelgem	Haaltert	Liedekerke	Waarschoot
Berlaar	Herzele	Rumst	Wachtebeke
Berlare	Kruibeke	Scherpenheuvel	Wichelen
Brakel	Landen	Stabroek	
Denderleeuw	Lebbeke	Sint-Amands	
Gistel	Lede	Sint-Gillis-Waas	

Sterk verstedelijkte gemeenten met lage inkomens (cluster v7)

Beringen	Hemiksem	Menen	Wervik
Boom	Heusden-Zolder	Niel	Wevelgem
Evergem	Houthalen-Helchteren	Ronse	Willebroek
Hamme	Lokeren	Schelle	Zele
Harelbeke	Maasmechelen	Temse	Zelzate
Heist-Op-Den-Berg			

Steden en agglomeratiegemeenten met een industriële activiteit (cluster V8)

Beveren	Duffel	Kuurne	Waregem
Bornem	Izegem	Puurs	Zwijndrecht

Kleine landbouw gemeenten (cluster V9)

Bekkevoort	Gooik	Lierde	Tielt-Winge
Bever	Heers	Linter	Voeren
Borgloon	Herne	Maarkedal	Wortegem-Petegem
Galmaarden	Herstappe	Nieuwerkerken	Zoutleeuw
Geetbets	Hoegaarden	Pepingen	Zuienkerke
Gingelom	Horebeke	Riemst	Zwalm
Glabbeek	Kortenaken	Sint-Laureins	

Agglomeratiegemeenten met tertiaire activiteit (cluster V10)

Aartselaar	Drogenbos	Mortsel	Wommelgem
Asse	Edegem	Schoten	Zaventem
Beersel	Grimbergen	Sint-Pieters-Leeuw	

Borsbeek	Kontich	Ternat
Dilbeek	Machelen	Wijnegem

Residentiële randgemeenten met hoge inkomens (cluster V11)

Brasschaat	Hoeilaart	Sint-Genesius-Rode	De Pinte
Kapellen	Kraainem	Wemmel	Sint-Martens-Latem
Hove	Linkebeek	Wezembeek-Oppem	
Schilde	Overijse	Tervuren	

Landelijke gemeenten of verstedelijkte plattelandsgemeenten met sterke demografische groei (cluster V12)

Arendonk	Ham	Lanaken	Retie
As	Hechtel-Eksel	Lille	Stekene
Baarle-Hertog	Herenthout	Lochristi	Vorselaar
Balen	Herk-De-Stad	Lommel	Wellen
Bilzen	Herselt	Maaseik	Wuustwezel
Bocholt	Hoeselt	Meeuwen-Gruitrode	Zonhoven
Brecht	Hulshout	Merksplas	Zutendaal
Diepenbeek	Kasterlee	Neerpelt	
Dilsen-Stokkem	Kinrooi	Peer	
Essen	Kortessem	Ravels	

Verstedelijkte plattelandsgemeenten met industriële activiteit en demografische groei (cluster V13)

Aalter	Grobbendonk	Olen	Tessenderlo
Beerse	Hoogstraten	Opglabbeek	Westerlo
Deinze	Malle	Overpelt	Wielsbeke

Regionale steden (cluster V14)

Aalst	Kortrijk	Roeselare	Turnhout
Genk	Mechelen	Sint-Niklaas	Vilvoorde

Grote steden en regionale steden (cluster V15)

Antwerpen	Gent	Leuven
Brugge	Hasselt	Oostende

Kustgemeenten (cluster V16)

Blankenberge	De Panne	Middelkerke
Bredene	Knokke-Heist	Nieuwpoort
De Haan	Koksijde	

Bijlage 4: Berekening van de doelstelling

Voor elke Belfius-cluster werd de mediaan bepaald van het huishoudelijk restafval per inwoner. De mediaan vormt de basis voor de doelstelling, zodat zeer lage of zeer hoge restafvalcijfers in een bepaalde cluster geen impact hebben op het streefdoel. Het is bovendien realistisch om aan te nemen dat elke gemeente in die cluster haar restafvalhoeveelheid kan terugdringen tot op de mediaan.

Om de robuustheid van het cijfer te verhogen, werd de mediaan bepaald voor drie opeenvolgende jaren (2012, 2013 en 2014. Dat gemiddelde per cluster is terug te vinden in tabel 6 (gemiddelde mediaan 2012-2013-2014) en wordt gebruikt om de nieuwe doelstelling voor het ingezamelde restafval van huishoudens in te vullen.

Het vergelijkbare bedrijfsrestafval dat lokale besturen inzamelen volgens de uitzonderingsbepaling op het contract (artikel 4.3.2 en artikel 6.1.1.4 van het VLAREMA) kunnen ze niet meer administratief scheiden. Concreet wil dat zeggen dat bedrijfsafvalstoffen die naar aard, samenstelling en hoeveelheid vergelijkbaar zijn met huishoudelijke afvalstoffen en die samen met het huishoudelijk afval worden ingezameld door de gemeente, niet meer afgesplitst mogen worden van de cijfers voor het huishoudelijk afval. Zowel de doelstelling als de monitoring zal toegepast worden op de totale hoeveelheid afvalstoffen die in opdracht van de gemeente wordt ingezameld.

Alleen als een lokaal bestuur bedrijfsrestafvalstoffen inzamelt en daarvoor een contract afsluit met de afvalstoffenproducent, kunnen die hoeveelheden geregistreerd worden als bedrijfsafval in plaats van huishoudelijk afval. De gemeenten volgen voor de registratie en rapportering van die afvalstoffen en voor hun administratieve verplichtingen als inzamelaar (IHM) dezelfde regels als privé-inzamelaars.

Nu gemeenten ook de inzameling van vergelijkbare bedrijfsrestafvalstoffen in hun cijfers van het restafval moeten integreren, zal de hoeveelheid restafval hoger uitvallen. Om dat te compenseren, wordt aan elke cluster een hoeveelheid vergelijkbaar bedrijfsrestafval toegekend. Dat cijfer is gebaseerd op het aantal bedrijven dat een actieve vestiging heeft in de gemeente, en hun geschatte afvalstoffenproductie. De bron voor die informatie is de Verrijkte Kruispuntbank voor Ondernemingen (export VKBO, dd. 07 april 2015). Alle actieve Vlaamse vestigingen werden gekoppeld aan het aantal werknemers per vestiging en de economische sector waarin ze actief zijn. De analyse hield alleen rekening met bedrijven met minder dan tien werknemers. Dat is veruit de grootste groep (ongeveer 95 procent van alle vestigingen) en de meest relevante groep voor de productie van vergelijkbare bedrijfsrestafvalstoffen met een hoeveelheid van minder dan vier zakken van 60 liter of 240 liter om de twee weken.

Per Belfius-cluster werd het aantal bedrijven per inwoner in kaart gebracht. Daarbij werd een onderscheid gemaakt tussen de sectoren horeca, kleinhandel en andere. Horeca en kleinhandel komen afzonderlijk aan bod. Het zijn sectoren met een relatief hoge hoeveelheid bedrijfsrestafval, die vaak gebruikmaken van de gemeentelijke inzamelkanalen.

Voor de berekening werd ervan uitgegaan dat bedrijven maximaal vier huisvuilzakken van 60 liter per twee weken mogen meegeven aan de gemeentelijke inzameling. Per jaar betekent dit afgerond 800 kg (4 zakken van 7,5 kg en 26 inzamelingen per jaar: 4 x 7,5 x 26 = 780). Als het gaat om één zak per twee weken, komt dat dus neer op zo'n 200 kg per jaar.

De bedrijven (horeca, kleinhandel en andere) worden ingedeeld in drie dimensieklassen: bedrijven met 0 werknemers (dimensie 0), met 1-4 werknemers (dimensie 1) en met 5-9 werknemers (dimensie 2). Aan elk van die dimensieklassen wordt een hoeveelheid bedrijfsrestafval toegekend.

Het uitgangspunt is dat horecabedrijven van dimensie 2 (5-9 werknemers) de maximale hoeveelheid van vier zakken bedrijfsrestafval per twee weken produceren. Van dimensie 1 (1-4 werknemers) en dimensie 0 (zonder werknemers) wordt verondersteld dat ze telkens een zak minder produceren om de twee weken (dimensie 1 = 3 zakken, dimensie 0 = 2 zakken).

Voor kleinhandel wordt aangenomen dat bedrijven van dimensie 2 (5-9 werknemers) maximaal drie zakken bedrijfsrestafval produceren per tweewekelijkse ophaling. Bedrijven van dimensie 1 (1-4 werknemers) produceren maximaal twee zakken, en bedrijven van dimensie 0 (0 werknemers) één zak.

Voor de 'andere' bedrijven is het uitgangspunt dat bedrijven zonder werknemers geen extra bedrijfsrestafval produceren naast het gangbare huishoudelijke afval. De bedrijven van dimensie 1 (1-4 werknemers) produceren een halve zak om de twee weken extra en bedrijven met 4-9 werknemers één zak om de twee weken.

Samengevat geeft dat het volgende:

— Horeca: dim 0 = 400 kg/jaar; dim 1 = 600 kg/jaar; dim 2 = 800 kg/jaar.
— Kleinhandel: dim 0 = 200 kg/jaar; dim 1 = 400 kg/jaar; dim 2 = 600 kg/jaar.
— Andere: dim 0 = 0 kg/jaar; dim 1 = 100 kg/jaar; dim 2 = 200 kg/jaar.

Om aan elke cluster forfaitair een bijkomende hoeveelheid vergelijkbaar bedrijfsrestafval toe te kennen, moet het aantal bedrijven per inwoner in elk van de clusters voor de drie sectoren en de drie dimensieklassen vermenigvuldigd worden met bovenstaande hoeveelheden. Dit getal (extra voor bedrijfsafval in tabel 6) vormt de compensatie voor de inzameling van het vergelijkbaar bedrijfsrestafval in de doelstelling. Het geeft op een onderbouwde wijze een inschatting van de hoeveelheid vergelijkbaar bedrijfsrestafval die lokale besturen in elk van de clusters kunnen inzamelen.

De nieuwe doelstelling per cluster is de som van het deel huishoudelijk afval en de compensatie voor het vergelijkbaar bedrijfsrestafval. Om het aantal verschillende doelstellingen binnen Vlaanderen te beperken, worden clusters met gelijkaardige doelstellingen samengevoegd.

Cluster	Gemiddelde mediaan 2012-2013-2014 (kg/inw)	Extra voor bedrijfsafval (kg/inw)	Som (kg/inw)	**Nieuwe doel-stelling (kg/inw)**
Woongemeenten in de stadsrand	110,03	6,31	116	**116**
Woongemeenten in landelijke zones	133,68	7,10	141	**139**
Erg landelijke gemeenten met sterke vergrijzing	135,86	8,40	144	**144**
Landelijke en landbouwgemeenten met industriële activiteit	131,96	7,87	140	**139**
Middelgrote steden	128,74	10,10	139	**139**
Weinig verstedelijkte gemeenten met demografische achteruitgang	123,80	6,81	131	**129**
Sterk verstedelijkte gemeenten met lage inkomens	139,69	7,79	147	**147**
Steden en agglomeratiegemeenten met industriële activiteit	139,35	8,24	148	**147**
Kleine landbouwgemeenten	120,84	7,83	129	**129**
Agglomeratiegemeenten met tertiaire activiteit	140,52	8,10	149	**147**
Residentiële randgemeenten met hoge inkomens	150,43	7,13	158	**158**
Landelijke of verstedelijkte plattelandsgemeenten met sterke demografische groei	114,27	7,71	122	**122**
Verstedelijkte plattelandsgemeenten met industriële activiteit en demografische groei	116,60	8,34	125	**125**
Regionale steden	140,74	10,17	151	**151**
Grote en regionale steden	184,08	12,48	197	**197**
Kustgemeenten	239,65	18,44	258	**258**
Vlaanderen				**141**

Tabel 15: Berekening doelstelling op lokaal niveau voor het huishoudelijk restafval en vergelijkbaar bedrijfsrestafval

Bijlage 5: Actieprogramma 2 Biomassa(rest)stromenplan: thuiskringlopen

Afvalpreventie en thuiskringlopen van gft- en groenafval bij huishoudens zijn cruciaal om de milieu-impact en de hoeveelheid huishoudelijk afval te beperken. Dat blijkt uit het onderzoek naar thuiskringlopen (OVAM, 2012). Onderstaande acties moeten het bestaande systeem van thuiskringlopen verder verbeteren:

— Vrijwilligers als ambassadeurs van de biologische kringloop:

  De compostmeesterwerkingen hebben in belangrijke mate bijgedragen om organisch-biologisch afval te voorkomen. Tijden veranderen, het beleid heeft een transitie ondergaan van thuiscomposteren over kringlooptuinieren naar nieuwe concepten en thema's als stadstuinieren, voedselverlies beperken, … Om in te spelen op die nieuwe trends en ontwikkelingen in de maatschappij wordt er ingezet op thuiskringlopen. **Compostmeesters en kringloopkrachten** vervullen daarbij een actieve rol als uithangbord voor de biologische kringloop. Het top-down-informatiemodel om burgers te overtuigen wordt gekoppeld aan een activeringsmodel.

— Bijstellen en versterken van de communicatie.

— Up-to-date houden van het communicatiemateriaal

— Jaarlijkse organisatie van twee grootschalige evenementen: het kringloopweekend en het kringloopfe(e)stival:

  – Het jaarlijkse weekend van de biologische kringloop zet de kringloopboodschap via lokale acties meer en meer in de kijker, ook bij het grote publiek.

  – Organisatie van een tweejaarlijks biologisch kringloopfe(e)stival met lezingen, workshops en demonstraties, gericht op de professionele sector, tuineigenaars, burgers zonder tuin, kringloopteams én kringloopkrachten.

  De acties zijn gericht naar alle burgers, zowel met als zonder tuin.

— Netwerk thuiskringlopen verder uitbouwen.

  Dat kan bijvoorbeeld door de samenwerkingsverbanden met maatschappelijke organisaties verder uit te bouwen, door bijscholing van de lesgevers en onderzoek naar de effecten en verdere behoeftes.

Ook de lokale besturen ondersteunen de compostmeesters en de evolutie van de compostmeester naar kringloopkracht. Ze stellen de kringloop van voeding en groen centraal. De intergemeentelijke samenwerkingsverbanden financieren via Vlaco mee de begeleiding en uitbouw van de kringloopgedachte. De OCMW's zijn betrokken bij sociale initiatieven rond voedselverlies, zoals de oprichting van sociale kruideniers en sociale restaurants. Gemeenten en intercommunales kunnen een prominente rol opnemen in het promoten van de thuiskringloop en zo het dagelijkse leven van hun inwoners sturen: de aankoop van compostbakken en compostvaten, de groepsaankoop van kippen, allerhande advies omtrent kringlooptuinieren, informeren en sensibiliseren rond voedselverlies …

Bijlage 6: Fasering selectieve inzameling van organisch-biologisch afval bij bedrijven en instellingen.

Fase 1

De volgende bedrijven en instellingen, waar warme maaltijden worden geserveerd:

1 Onderwijsinstellingen met meer dan 1000 leerlingen
2 Ziekenhuizen en psychiatrische ziekenhuizen met meer dan 200 erkende bedden[36]
3 Woonzorgcentra met een erkende capaciteit van meer dan 60 plaatsen[37]
4 Penitentiaire centra
5 Kazernes van de strijdmachten
6 Bedrijven en instellingen met meer dan 1000 werknemers[38]
7 Restaurants en hotels met meer dan 100 maaltijden per dag
8 Feestzalen en polyvalente zalen met een capaciteit van meer van 250 zitplaatsen[39]
9 Super- en hypermarkten[40]
10 Cateringbedrijven

Fase 2

Ook de volgende bedrijven en instellingen waar maaltijden worden geserveerd, andere dan in fase 1 vermeld:

1 Onderwijsinstellingen: te bepalen na fase 1
2 Woonzorgcentra en rust- en verzorgingstehuizen: te bepalen na fase 1
3 Bedrijven en instellingen: te bepalen na fase 1
4 Superettes

Toelichting bij het voorstel.

Algemeen

Op basis van informatie van inzamelaars van OBA's blijkt een ophaling van OBA rendabel t.o.v. restafvalinzameling vanaf een minimale hoeveelheid van 80 kg/week of ca. 4 ton/jaar.

Een bevraging van Van Gansewinkel in 2010 bij haar Horeca-klanten leverde een top 3 op van criteria die deze klanten belangrijk vonden bij de beslissing om selectief OBA in te zamelen. De prijs kwam op de derde plaats, na frequentie van inzameling en netheid van de containers.

MAGEC, een bedrijf gespecialiseerd in de inzameling van OBA via een geïntegreerd vacuümsysteem, hanteert de volgende richtcijfers qua OBA-productie

---

[36] Opgedeeld naar schaalgrootte op basis van het aantal erkende bedden zoals gangbaar is bij Agentschap Zorg en Gezondheid.
[37] Opgedeeld naar schaalgrootte op basis van het aantal erkende plaatsen zoals gangbaar is bij Agentschap Zorg en Gezondheid
[38] Voor de berekening van het aantal 'werknemers' worden patiënten, inwonenden (bijv. asielzoekers, gevangenen, gasten,…) mee in rekening genomen
[39] Het maximaal aantal toegelaten zitplaatsen zoals bepaald op basis van het brandveiligheidsattest
[40] Traditioneel worden de voedingwinkels onderverdeeld in één van de volgende concepten: hypermarkt, supermarkt en superette. Hierbij wordt de klassieke terminologie gebruikt, waarbij een hypermarkt over minimaal 2.500 m² netto–verkoopsoppervlakte beschikt, een supermarkt over een netto–oppervlakte tussen de 400 en de 2500 m² en tenslotte een superette een oppervlakte heeft tussen de 100 en de 400 m².

(gram OBA/persoon/dag):

— Ziekenhuizen: 500 gram
— Bedrijven en overheid: 150 gram
— Rustoorden: 300 gram
— Psychiatrische instellingen en gevangenissen: 600 gram
— Scholen en legerkazernes: 180 gram

De indeling gaat uit van bedrijven en instellingen die warme maaltijden aanbieden. Dit is al een eerste criterium dat grotere producenten onderscheidt van kleine producenten.

Bespreking per sector

Onderwijsinstellingen

Voor scholen wordt door MAGEC gerekend met 180 g/persoon/dag. Indien er van wordt uit gegaan dat een onderwijsinstelling 4 dagen/schoolweek warme maaltijden aanbiedt en er ca. 35 schoolweken/jaar zijn, wordt er per leerling gemiddeld 4 x 35 x 0,18 kg = 25,2 kg OBA/leerling/jaar geproduceerd. In theorie is dus vanaf 160 leerlingen de minimale hoeveelheid OBA voor een rendabelere selectieve inzameling mogelijk.

Niet alle leerlingen zullen de warme maaltijd gebruiken in de school (eigen lunch of buitenshuis). Er is geen zicht op de exacte verdeling hiervan. Anderzijds produceren de leerlingen met eigen lunch ook OBA op de school. Indien een voorzichtige benadering wordt gebruikt, kan worden gerekend met 1 op 5 leerlingen die een warme maaltijd gebruikt. Daaruit volgt dat er voor een rendabele inzameling van OBA de onderwijsinstelling minstens 800 leerlingen moet tellen.

Volgens het FAVV (2015) zijn er in Vlaanderen ca. 460 scholen met een eigen keuken en ca. 1880 scholen met bediening maaltijden (niet noodzakelijk warme maaltijden).

Wegens de onzekerheid qua gebruik van de maaltijden wordt in de eerste fase een inzameling op gelegd vanaf 1000 leerlingen. Op basis van de cijfers uit deze eerste fase kan een betere inschatting worden gemaakt voor het indelingscriterium voor de tweede fase.

Impact:

Secundair onderwijs: 31 van de 961 scholen hebben meer dan 1000 ingeschreven leerlingen

Hoger en universitair onderwijs: Van de 30 instellingen (gezamenlijk ingerichte opleidingen niet meegerekend) hebben er 26 meer dan 1000 ingeschreven studenten.

(Psychiatrische) Ziekenhuizen

In overleg met Zorgnet Vlaanderen werd een beperkte bevraging bij de ziekenhuizen georganiseerd (19 ziekenhuizen reageerden). Van de 55 algemene ziekenhuizen in Vlaanderen zamelen er op basis van de resultaten van de bevragen minstens 16 al apart OBA's in. Het gaat om ziekenhuizen van verschillende groottes wat aangeeft dat er al vanaf beperkte schaalgrootte een selectieve inzameling van OBA haalbaar is.

Daarom is het voorstel om ook direct de inzameling vast te leggen op een criterium van 200 erkende bedden. Op basis van de richtcijfers van MAGEC komt dit overeen met een jaarlijks in te zamelen hoeveelheid van 0,5 x 200 bedden x 365 dagen = 36 ton/jaar. Op basis van de resultaten van de bevraging lijkt dit zelfs een onderschatting.

Impact:

Algemene ziekenhuizen:
Van de 55 algemene ziekenhuizen hebben 50 meer dan 200 erkende bedden.

Psychiatrische ziekenhuizen:
Van de 43 psychiatrische ziekenhuizen hebben er 22 meer dan 200 erkende bedden.

Woonzorgcentra en rust- en verzorgingstehuizen (RVT's)

Voor woonzorgcentra (rusthuizen) en RVT's wordt gerekend met een hoeveelheid van 0,3 kg/resident/dag, waarbij dus vanaf ca. een erkende capaciteit van 36 bedden een rendabelere ophaling van OBA's kan worden gerealiseerd.

Het voorstel is om een eerste fasering in te voeren vanaf een erkende capaciteit van 60 bedden. Op basis van de cijfers uit deze eerste fase kan een betere inschatting worden gemaakt voor de hoogte van het indelingscriterium voor de tweede fase.

Op basis van cijfers van het FAVV (2015) zijn er ca. 640 rusthuizen met een eigen keuken.

Impact:

In 2015 bevinden zich ca. 774 erkende wooncentra in Vlaanderen, waarvan er ca. 600 een erkende capaciteit van meer dan 60 bedden heeft. Dit is ongeveer tweemaal de minimale capaciteit voor een rendabelere inzameling van OBA's.

Penitentiaire centra

Voor penitentiaire centra wordt gerekend met een hoeveelheid OBA's van 0,6 kg/gedetineerde/dag, waarbij dus vanaf ca. een capaciteit van 18 gedetineerden er een rendabele inzameling kan worden gerealiseerd.

Het voorstel bestaat erin om, analoog aan de woonzorgcentra, ongeveer de dubbele capaciteit (40) te hanteren voor de selectieve inzameling. Aangezien alle penitentiaire centra een capaciteit hebben die groter is dan dit minimum en in de praktijk vaak meer gedetineerden huisvesten dan hun berekende capaciteit, wordt voorgesteld om hier geen fasering uit te voeren.

Impact:

Vlaanderen beschikt over 16 penitentiaire centra met een gemiddelde capaciteit van 267 plaatsen. Deze zullen allen worden onderworpen aan de selectieve inzameling van OBA's.

Bedrijven en instellingen

Hier gaat het om bedrijven en (overheids)instellingen die warme maaltijden aanbieden. In plaats van de richtcijfers van MAGEC worden hier de resultaten van de onderzoeken in de restaurants van het VAC gebruikt aangezien deze accurater zijn.

Op basis van de cijfers van het Agentschap Facilitair Management (2014) blijkt dat ca. 38% van de Vlaamse ambtenaren die in een VAC zijn gehuisvest, gebruik maakt van de cateringfaciliteiten van zijn/haar VAC. Op basis van de resultaten van de 'evaluatie voedselverlies in de restaurants van de Vlaamse overheid' blijkt bv. dat in Conscience in 2014 per dag 880 maaltijden werden verdeeld, waarbij per passage 37 g verliezen (vaste fracties en soep) vrijkwamen bij de klant. Op weekbasis betekent dit 148 kg.

In de keuken van Conscience bedroeg het verlies ca. 140 kg/week (vaste fracties en soep). Dit geeft aan dat, zelfs bij externe catering, er op weekbasis voldoende OBA's worden geproduceerd voor een rendabele selectieve inzameling.

Uitgaande van een minimum van 80 kg OBA's/week voor een rendabele selectieve inzameling kan gesteld worden dat er 476 passages per dag moeten zijn om aan deze hoeveelheid OBA's te komen bij externe catering. Met een gemiddelde gebruiksgraad van 38% van de catering komt men dus tot een totaal van 1250 passages, waar we uitgaan dat een werknemer maar één passage doet. Bij eigen keuken zal er bij dergelijk aantal passages quasi een verdubbeling plaatsvinden van de in te zamelen hoeveelheid OBA's.

Het voorstel is dus om vanaf 1250 deelnemers een eerste fase van selectieve inzameling in te voeren. Op basis van de cijfers uit deze eerste fase kan een betere inschatting worden gemaakt voor de hoogte van het indelingscriterium voor de tweede fase.

Hotels en restaurants

Voor deze horecasectoren wordt de selectieve inzameling vanaf 100 maaltijden/dag ingevoerd, waarbij er van wordt uitgegaan dat zij allen een eigen keuken hebben en zo voldoende aanbod aan OBA's hebben voor een rendabelere inzameling ten opzichte van restafvalinzameling.

Feestzalen

Voor feestzalen wordt vanaf 250 zitplaatsen een selectieve inzameling ingevoerd.

Retail

De grotere retailers (supermarkten en hypermarkten) zamelen reeds in grote mate selectief OBA's in. Vaak zijn ze hier al toe verplicht door de wetgeving inzake dierlijke bijproducten (inzameling van voormalige voedingsmiddelen bij een minimale hoeveelheid van 20 kg/week) Om de inzameling te veralgemenen en uit te breiden naar alle OBA's (ook plantaardige) wordt de inzameling dus verplicht.

In een tweede fase worden de kleinere superettes meegenomen.

Catering

Gelet op de aard van de activiteit wordt voor cateringbedrijven de selectieve inzameling al van in de eerste fase veralgemeend.

Bijlage 7: Afkortingen

AEEA	Afgedankte elektrische en elektronische apparatuur
COBEREC	Confederatie van de Belgische recuperatie
COMEOS	Vertegenwoordiging van de Belgische handel en diensten
EHO	Ecodesign hoger onderwijs
EVOA	Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen
FEBEM	Federatie van Bedrijven voor Milieubeheer
FEBUPRO	Federatie Butaan Propaan
gft	groente-, fruit- en tuinafval dat afkomstig is van het gescheiden ingezamelde organische deel van het huishoudelijk afval
HAVBA	Huishoudelijk afval en vergelijkbaar bedrijfsafval
IHM	Inzamelaar, handelaar of -makelaar
IMJV	Integraal Milieujaarverslag
ISA	Interregionaal Samenwerkingsakkoord
IVC	Interregionale Verpakkingscommissie
kmo	Kleine en middelgrote onderneming
KOMOSIE	Koepel van Milieuondernemers in de sociale economie
LNE	Departement Leefmilieu, Natuur en Energie van de Vlaamse overheid
MINA-raad	Milieu- en natuurraad van Vlaanderen
MIP	Milieu- en energietechnologie Innovatie Platform
MOS	Milieuzorg op school
NBV	Netwerk Bewust Verbruiken vzw
NGABA	Niet-gevaarlijke anorganische bedrijfsafvalstoffen
NNOF	Nearly New Office Facilities N.V.
oba	organisch-biologisch afval
OVAM	Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij

pmd	plastic flessen en flacons, metalen verpakkingen en drankkartons
RDBP	Richtlijn dierlijke bijproducten
RDF	Refuse-derived fuel
upv	Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid
VAL-I-PAC	Erkend organisme verantwoordelijk voor het beheer van industrieel verpakkingsafval vzw
VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
Vlaco	Vlaamse compostorganisatie vzw
VLAJO	Vlaamse jonge ondernemingen
VLAREM	Vlaams reglement betreffende de milieuvergunning
VLAREMA	Vlaams reglement betreffende het duurzaam beheer van materiaalkringlopen en afvalstoffen
VMP	Vlaams Materialen Programma
VOKA	Vlaams netwerk van ondernemingen vzw
VVM	Voormalige voedingsmiddelen
VVSG	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten vzw

Bijlage 8: Lijst van figuren

Figuur 1: Doelstelling op lokaal niveau voor het huishoudelijk restafval en vergelijkbaar bedrijfsrestafval in 2022 19

Figuur 2: Evolutie van de ontkoppeling tussen afvalproductie en consumptieve bestedingen van huishoudens 21

Figuur 3: Aandeel selectief ingezameld OBA (exclusief groenafval) ten opzichte van de totale afvalproductie voor de geselecteerde sectoren (Bron: IMJV, productiejaar 2012.) 51

Figuur 4: Selectief ingezamelde hoeveelheden gft per inwoner in 2013 54

Figuur 5: Indeling gft- en groenregio's in Vlaanderen 55

Figuur 6: Selectief ingezamelde hoeveelheden groenafval per inwoner in 2013 57

Figuur 7: Selectieve inzameling harde kunststoffen in 2013 64

Figuur 8: Selectieve inzameling papier en karton in 2013 67

Figuur 9: Ingezameld grofvuil per inwoner per gemeente in 2013 70

Figuur 10: Prognose aan beschikbaar aanbod 77

Bijlage 9: Lijst van tabellen

Tabel 1: Doelstelling op lokaal niveau voor het huishoudelijk restafval en vergelijkbaar bedrijfsrestafval in 2022 19

Tabel 2: Verplicht in te zamelen stromen met frequentie en wijze van inzameling * brengmethode: selectieve inzameling via ondergrondse of bovengrondse inzamelsystemen 30

Tabel 3: Maximale verontreinigingsgraad per selectieve fractie (1) Het eenheidsreglement gerecycleerde granulaten bevat de voorwaarden waaronder het steenpuin als LMRP (laagmilieurisicoprofiel) naar een puinbreker kan worden afgevoerd. Meer info: bijlage 3 van het eenheidsreglement op www.ovam.be/gerecycleerde granulaten. (2) Cijfer kan worden aangepast indien significante wijzigingen in de wijze van inzameling of samenstelling van de fractie worden doorgevoerd. 34

Tabel 4: Beschikbaar aanbod volgens afvalsoort (ton) (2013) (*)= Bron: Tarieven & Capaciteiten voor storten en verbranden (2014) (exclusief ingevoerde hoeveelheden) (**)= Bron: EVOA (2014) 75 kton + uitvoer naar Brusselse afvalverbrandingsinstallaties o.b.v. heffingen (2014) 30 kton + uitvoer naar Waalse afvalverbrandingsinstallaties o.b.v. heffingen (2012) 25 kton 74

Tabel 5: Vergunde capaciteit voor het beschikbare aanbod (2013) 76

Tabel 6 Doelstellingen huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval en gelijkaardig bedrijfsafval in ton 94

Tabel 7: Reductie per actielijn tot 2022 95

Tabel 8 Doelstellingen huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval en bedrijfsafval 96

Tabel 9: Maximale jaarlijkse kostenstijgingen en - dalingen voor huis-aan-huis inzameling en via recyclageparken bij realisatie doelen (excl. inflatie) 98

Tabel 10: Kosteneffect van de reducties per afvalfractie in 2022 voor verwerking huishoudelijk en vergelijkbaar bedrijfsafval 98

Tabel 11: Totaaloverzicht inzamel- en verwerkingskost gelijkaardig bedrijfsafval (excl. inflatie) 100

Tabel 12: Uitgaven gewestelijke overheid door OVAM 100

Tabel 13: Lagere inkomsten milieuheffing 101

Tabel 14: Directe en indirecte werkgelegenheid 102

Tabel 15: Berekening doelstelling op lokaal niveau voor het huishoudelijk restafval en vergelijkbaar bedrijfsrestafval 117

Bijlage 10 : Bibliografie

Invloed van demografische ontwikkeling op het afvalbeheer, OVAM, 2015,

Innovatieve inzamelsystemen in een veranderde ruimtelijke context, OVAM, 2015.

Monitoringsprogramma gemengd bedrijfsafval, OVAM, 2013.

Innovatieve inzamelsystemen in een veranderde ruimtelijke context, OVAM, 2015

Kwaliteit van papier & karton ingezameld via ondergrondse inzamelsystemen, Filpap, 2015

Sectorspecifieke aanpak van de selectieve inzameling bij kmo's, OVAM, 2014.

Monitoringsysteem Duurzaam Oppervlaktedelfstoffenbeleid, jaarverslag 2012, LNE, OVAM, VITO

Samenstelling en gewicht van gemengde bedrijfsafvalstoffen ingezameld door lokale besturen, OVAM, 2007.

Eindrapport Keukenschoon, OVAM e.a., juli 2002.

Inventarisatie Huishoudelijke Afvalstoffen 2014, OVAM, 2015.

Toetsing selectieve inzameling van harde kunststoffen via het containerpark, OVAM, 2013

Studie naar de haalbaarheid van selectieve inzameling van kunststoffen bij bedrijven, OVAM, 2015.

Kostprijsberekening voor de inzameling van huishoudelijke afvalstoffen op containerparken: een analyse in het kader van de aanvaardingsplicht, AKRON, 2004.

Verkennende analyse van het economisch belang van afvalbeheer, recyclage en de circulaire economie in Vlaanderen, Steunpunt Duurzaam Materialenbeheer, Leuven, Dubois, M., Christis, M., 2014.

Jaarverslag 2014, Inspelen op de verwachtingen van de sorteergeneratie, Fost Plus, 2015.

Sectorresultaten kringloopsector 2014, Komosie, 2015.

Uitvoeringsplan Milieuverantwoord Beheer van Huishoudelijke Afvalstoffen, OVAM, 2008.

Onderzoek naar heffingen ter bevordering van selectieve inzameling en recyclage van bedrijfsafval, OVAM 2013b.

Inventarisatie huishoudelijke afvalstoffen 2013, OVAM, 2014a.

Tarieven en capaciteiten voor storten en verbranden – Actualisatie tot 2013, OVAM, 2014b.

Krijtlijnen afval- en materialenplan op lokaal niveau, OVAM, 2014d

Addendum bij het activiteitenverslag 2014 financiële gegevens, OVAM, 2015c.

Rapportering milieuheffingen 2014, vierde kwartaal, OVAM, 2015d.

Activiteitenoverzicht ’14, OVAM, 2015e.

Kosten voor het wegvervoer, Panteia, 2014.

Activiteitenverslag 2013, Vlaco, 2014.

Afval gaat ondergronds, VVSG, 2015.